

SAMORZĄD MIEJSKI

MIESIĘCZNIK

ORGAN
ZWIĄZKU MIAST POLSKICH
POŚWIĘCONY
SPRAWOM SAMORZĄDU MIAST I
SPRAWOM GOSPODARSTWA KRAJOWEGO

WYDAWCA:
ZWIĄZEK MIAST POLSKICH
REDAKTOR:
HENRYK GROTOŃSKI

RED. I ADM. WARSZAWA, MAZOWIECKA 7. TEL. 107-11.

SAMORZĄD MIEJSKI

MIESIĘCZNIK

ORGAN ZWIĄZKU MIAST POLSKICH
POŚWIĘCONY SPRAWOM SAMORZĄDU MIAST
I SPRAWOM GOSPODARSTWA KRAJOWEGO

WYDAWCA: ZWIĄZEK MIAST POLSKICH.
REDAKTOR: HENRYK GROTOWSKI.

REDAKCJA I ADMINISTRACJA:
WARSZAWA, MAZOWIECKA Nr. 7, TEL. 107-11.

			Ceny ogłoszeń:	
Prenumerata	kwartalna	Zł. 9	1 strona za tekstem	Zł. 30
"	półroczna	" 18	1/2 strony	" 15
"	roczna	" 36	1 strona przed tekstem	" 60
Pojedynczy zeszyt	miesięczny	" 3	1/2 strony " "	" 30
			Zewnętrzna strona okładki	" 100
			Wewnętrzna " "	" 80
			Ustępstwo dla miast	10%.

Treść zeszytu Styczeń 1926 r.:

	<i>Str.</i>
1) O organizację Studium Nauk administracyjno-komunalnych	1
2) Nowelizacja ustawy o tymcz. uregul. finansów komunalnych.	36
3) Kronika. Z życia miast	59
4) Kronika zagraniczna:	
1) Z Międzynarodowego Kongresu miast w Paryżu (Dr. J. Zawadzki)	60
2) Narodowe Związki Miast a teren międzyn. i Liga Narodów	69
5) Przegląd wydawnictw (wydawnictwa zagraniczne)	74

P. 11.

~~5086~~

O organizację

Studjum Nauk administracyjno-komunalnych.

W

brew silnie odczuwanym praktycznym potrzebom życia i wbrew niemniej gwałtownie odczuwanym wymogom naukowym, w odrodzonej Rzeczypospolitej nie powstało dotąd Studjum Nauk administracyjno - komunalnych.

Dzisiaj już żadnej dyskusji nie może podlegać teza, że załatwianiu nawet bieżących spraw z coraz bardziej rozrastającej się dziedziny administracji miejskiej nie może towarzyszyć tylko rutyna i intuicja, lecz musi ona opierać się przede wszystkim o grunt solidnej, fachowej wiedzy.

Również nie może być kwestjonowana teza druga, że czas już najwyższy kłaść w Polsce podwaliny pod gmach wiedzy administracyjno - komunalnej, która wszędzie na Zachodzie poczyniła i w dalszym ciągu czyni ogromne postępy. Obu tezom powyższym, choć jasnym i powszechnie odczuwanym i rozumianym, współczesna rzeczywistość polska jaskrawo przeczy. Nasi kierownicy i urzędnicy administracji miejskiej nie posiadają wyższego fachowego wykształcenia, które nietylko uwolniłoby ich od zmechanizowanego szablonu, w którym niema ujęcia dla osobistej zdolności i inteligencji, ale również zagwarantowałoby ich z dnia na dzień załatwianym sprawom pewną spoistość oraz nieodzowną celowość na dalszą metę; nie posiadają, ponieważ zdobyć go w kraju nie mogli. A jeśli chodzi o stan nauki—to ze smutkiem stwierdzić wypada, że wiedza administracyjno - komunalna w Polsce, i sama w sobie i tembardziej w zestawieniu z imponującymi ilością i jakością rezultatami na Zachodzie, przedstawia się jeszcze dzisiaj więcej niż bardzo ubogo; brak jest laboratorium, brak środka naukowego dla wiedzy administracyjno-komunalnej w Polsce, nieliczni nasi urbanisci nie otrzymują podnieć, nie posiadają terenu pracy, zaś urbanistów przyszłych nikt i nic u nas nie wychowuje.

Uważając za obowiązek przeciwstawienie się temu opłakanemu stanowi rzeczy, chcąc planowo zadośćuczynić potrzebom praktycznym oraz

pragnąc rozpocząć wypełnianie zawstydzającej nas luki, jaką stanowi nieobecność ogniwa urbanistyki w łańcuchu nauki polskiej i abstynencja polska w międzynarodowym ruchu urbanistycznym — biuro Związku Miast Polskich przystąpiło do badania i przygotowania sprawy organizacji Wyższego Studium Nauk administracyjno-komunalnych.

Cel swój precyzujemy jako stworzenie rodzimego typu powołanej uczelni wyższej, przystosowanego przede wszystkim pod każdym względem do potrzeb i warunków rodzimych, uwzględniającego wszakże nie tylko nikłe, pokrewne usiłowania dotychczasowe na gruncie naszym, lecz również najnowsze zdobycze bogatych, odnośnych doświadczeń zagranicznych.

Czy i w jakim stopniu obecne programy wyższych uczelni w Polsce uwzględniają przedmioty główne i poboczne z zakresu urbanistyki i specjalnie administracji komunalnej?

Analizując programy, wyodrębnimy poniżej te przedmioty.

Na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego

wykładane są:

Na I-ym roku Studiów:

- 1) Teoria prawa (prof. Jarra).
- 2) Historia ustroju dawnej Polski (prof. Smoleński).
- 3) Socjologia (prof. Petrażycki).

Na II-im roku Studiów:

- 1) Polityka przemysłowa (prof. Kostanecki).
- 2) „ socjalna „
- 3) Teoria ekonomji (prof. Brzeski).
- 4) Polityka ekonomiczna „

Na III-im roku Studiów:

- 1) Prawo cywilne (prof. Lutostański i zastępczo H. Konic).
- 2) Nauka administracji i prawo administracyjne (prof. B. Wasiutyński).
- 3) Prawo karne (prof. Makowski).
- 4) Postępowanie karne (prof. S. Śliwiński).
- 5) Nauka skarbowości (prof. Rybarski).
- 6) Statystyka (prof. Stefan Szulc).

Na IV-ym roku Studiów:

- 1) Prawo cywilne (prof. Lutostański i H. Konic).
- 2) „ handlowe i wekslowe (Jan Namitkiewicz).

Z wykładów zalecanych:

- 1) Polityka gospodarcza Polski (prof. Rybarski).
- 2) Prawo miejskie (prof. Suligowski).
- 3) Psychologia życia społecznego (prof. Krzywicki).

Z seminarjów i ćwiczeń:

- 1) Ćwiczenia z teorii prawa (prof. Jarra).
- 2) Seminarjum socjologiczne (prof. Petrażycki).
- 3) Seminarjum ekonomiczne I-e (prof. Kostanecki).
- 4) „ „ „ II-e (prof. Brzeski).
- 5) Ćwiczenia z nauki administracji i prawa administracyjnego (prof. B. Wasiutyński).
- 6) Seminarjum Skarbowe (prof. Rybarski).
- 7) Ćwiczenia statystyczne (St. Szulc).
- 8) Seminarjum z prawa cywilnego (prof. K. Lutostański i zastępczo H. Konic).
- 9) Seminarjum z prawa karnego (prof. Makowski).
- 10) Ćwiczenia z prawa karnego (dr. Stanisław Śliwiński).
- 11) Seminarjum z prawa handlowego i wekslowego (Jan Namitkiewicz).
- 12) Proseminarium z prawa hipotecznego (Jakób Glass).
- 13) Seminarjum z historii urzędzeń społecznych (prof. Krzywicki).

*Na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego
w Krakowie*

wykładane są lub prowadzone:

Na I-ym roku studiów:

- 1) Teoria ogólna prawa (prof. Krzymuski).
- 2) Ustrój Polski za Piastów (prof. Kutrzeba).
- 3) „ „ Ziemi Polskich po rozbiorach (prof. Kutrzeba).
- 4) Historia ustroju Polski (od r. 1370) (prof. Kłodziński).
- 5) Ćwiczenia Seminaryjne z historii ustroju i prawa polskiego (prof. Kłodziński).
- 6) Początki rozwoju społecznego na Zachodzie Europy (prof. Estreicher).
- 7) Rozwój ustroju Państwowego nowożytnego na Zachodzie Europy (prof. Estreicher).

Na II-im roku studiów:

- 1) Zasady Ekonomiki (prof. Krzyżanowski).
- 2) Historia socjalizmu i komunizmu (prof. Krzyżanowski).
- 3) Seminarjum Ekonomiczne „
- 4) Polityka handlowa (prof. Lulek).

Na III-im roku studjów:

- 1) Skarbowość (prof. Krzyżanowski).
- 2) „ samorządowa (prof. Lulek).
- 3) Rachunkowość ogólna i państwowa (prof. Lulek).
- 4) Seminarjum z rachunkowości „
- 5) Prawo podatkowe „
- 6) „ budżetowe „
- 7) Seminarjum z prawa skarbowego „
- 8) Nauka administracji i prawo administracyjne (prof. Kumantecki).
- 9) Seminarjum z administracji i statystyki „
- 10) Nauka administracji i prawo administracyjne (prof. Jaworski).
- 11) Statystyka (prof. Kumaniecki).
- 12) Prawo karne (prof. Krzymuski).

Na IV-ym roku studjów:

- 1) Prawo cywilne (prof. Zoll).
- 2) Seminarjum z prawa cywilnego (prof. Zoll).
- 3) Prawo cywilne (prof. Jaworski).
- 4) „ „ (prof. Gołąb).
- 5) Seminarjum z prawa i procesu cywilnego (prof. Gołąb).
- 6) Prawo handlowe (prof. Dziurzyński).

*Na Wydziale Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytetu
Stefana Batorego w Wilnie*

wykładane lub prowadzone są:

Na I-ym roku studjów:

- 1) Historia ustroju Polski (prof. Ehrenkretz).
- 2) Proseminarjum z historii ustroju Polski (prof. Ehrenkretz).
- 3) Teoria Prawa (J. Lande).
- 4) Konwersatorjum z teorii prawa (J. Lande).

Na II-im roku studjów:

- 1) Ekonomia polityczna (prof. W. Zawadzki).
- 2) Proseminarjum ekonomiczne „
- 3) Seminarjum z teorii prawa (J. Lande).

Na III-im roku studjów:

- 1) Seminarjum z ekonomii politycznej (prof. W. Zawadzki).
- 2) Prawo cywilne (prof. Waškowski).
- 3) Seminarjum z prawa cywilnego (prof. Waškowski).

- 4) Prawo karne (prof. Wróblewski).
- 5) Seminarjum z prawa karnego (prof. Wróblewski).
- 6) Nauka skarbowości i prawo skarbowe (prof. M. Gutkowski).

Na IV-ym roku studjów:

- 1) Prawo cywilne, obowiązujące na ziemiach Wschodnich
(prof. Z. Jundził).
- 2) Seminarjum z prawa cywilnego, obowiązującego na Ziemiach
Wschodnich (prof. Z. Jundził).
- 3) Prawo handlowe i wekslowe (prof. A. Chełmoński).
- 4) Seminarjum z prawa handlowego i wekslowego (prof. Chełmoński).
- 5) Procedura cywilna (prof. Petruszewicz).
- 6) Seminarjum z procedury cywilnej (prof. Petruszewicz).

*Z programu Wydziału Prawa i Umiejętności Politycznych
Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie*

wyodrębniamy na I i II Trymestrze:

Na I-ym roku studjów:

- 1) Ogólna teoria prawa (prof. K. Stefko).
- 2) Historia Ustroju Polski (prof. O. Balzer).

Na II-im roku studjów:

- 1) Ekonomia społeczna (prof. S. Głąbiński).
- 2) Nauka ekonomji społecznej (prof. L. Caro).

Na III-im roku studjów:

- 1) Prawo karne (prof. J. Makarewicz).
- 2) Prawo karne (prof. Nowotny J.).
- 3) Nauka administracji i polskie prawo administracyjne
(prof. Z. Pazdro).
- 4) Ćwiczenia administracyjne (prof. Z. Pazdro).
- 5) Polskie prawo skarbowe (prof. I. Weinfeld).
- 6) Ćwiczenia z prawa skarbowego „
- 7) Statystyka (J. Piekalkiewicz).
- 8) Ćwiczenia seminaryjne ze statystyki (J. Piekalkiewicz).

Na IV-ym roku studjów:

- 1) Prawo cywilne. Zobowiązania. (prof. E. Till).
- 2) Ćwiczenia z prawa cywilnego (prof. Longchamps de Berier wraz
z asyst. Przybyłowskim).
- 3) Prawo handlowe i wekslowe (prof. A. Doliński).

Z seminarjów:

- 1) Seminarjum teorii prawa (prof. K. Stefko).
- 2) Ćwiczenia na temat: „Ustrój Państwowy Polski”
(prof. E. Dubanowicz).
- 3) Seminarjum administracyjne (wyższe) (prof. Z. Pazdro).
- 4) Ćwiczenia seminaryjne z prawa cywilnego (prof. E. Till).
- 5) Seminarjum prawa cywilnego (prof. Longchamps de Berier).
- 6) Seminarjum prawa handlowego (prof. A. Doliński).
- 7) Seminarjum ekonomiczne (prof. S. Głąbiński).

Z nauk pomocniczych:

- 1) Rachunkowość ogólna i państwowa z uwzględnieniem rachunkowości kupieckiej (S. Postępski).
- 2) Księgowość kupiecka (F. Tomanek).

Na III Trymestrze:

Na I-ym roku studjów:

- 1) Historia ustroju Polski cz. II (prof. O. Balzer).
- 2) Prawo prywatne Polskie cz. II (prof. P. Dąbkowski).

Na II-im roku studjów:

- 1) Polityka ekonomiczna (prof. L. Caro).

Na III-im roku studjów:

- 1) Nauka administracji i polskie prawo administracyjne cz. II szczegółowa (prof. Z. Pazdro).
- 2) Ćwiczenia administracyjne II (kurs wyższy) przy współudz. asyst. (prof. Z. Pazdro przy współudz. asyst. dr. Bigo, Rappego i Zimmermana).
- 3) Nauka skarbowości (prof. S. Głąbiński).
- 4) Polskie prawo skarbowe (I. Weinfeld).
- 5) Ćwiczenia z prawa skarbowego (I. Weinfeld).

Na IV-ym roku studjów:

- 1) Prawo cywilne. Zobowiązania (E. Till).
- 2) Prawo cywilne. Ograniczone prawa rzeczowe (prof. Longchamps de Berier).
- 3) Ćwiczenia z prawa cywilnego (prof. Longchamps de Berier z asyst. K. Przybyłowskim).
- 4) Polskie prawo spółdzielcze (prof. Doliński).

Z seminarjów:

- 1) Seminarjum teorii prawa (prof. K. Stefko).
- 2) Seminarjum z zakresu ustroju państwowego Polski
(prof. E. Dubanowicz).
- 3) Seminarjum ekonomiczne i skarbowe (prof. Głąbiński).
- 4) Seminarjum administracyjne (wyższe) (prof. Z. Pazdro).
- 5) Ćwiczenia seminaryjne prawa cywilnego (prof. E. Till).
- 6) Seminarjum prawa cywilnego (prof. Longchamps de Berier).

Wydział prawno-ekonomiczny Uniwersytetu Poznańskiego, zachowuje, jedyny pod tym względem z uniwersytetów polskich, podział na: a) studjum prawne, b) studjum ekonomiczno-polityczne.

Ze studjum prawnego wyodrębniamy:

Na II-im roku studjów:

- 1) Nauka o państwie (prof. Peretiatkowicz).
- 2) Zasady spółdzielczości (prof. E. Taylor).
- 3) Ekonomja społeczna (prof. S. Zaleski).
- 4) Gospodarstwo społeczne Polski (zast. prof. R. Knapowski).

Na III-im roku studjów:

- 1) Prawo karne (prof. J. Bossowski).
- 2) Nauka administracji (prof. S. Kasznica).
- 3) Polskie prawo administracyjne (prof. S. Kasznica).
- 4) Nauka skarbowości i polskiego prawa skarbowego (zast. prof. R. Knapowski).
- 5) Statystyka (prof. M. Nadobnik).
- 6) Prawo cywilne—cz. ogólna i zobowiązania (prof. A. Ohanowicz).
- 7) Samorząd gospodarczy (zast. prof. J. Hubert).

Na IV-ym roku studjów:

- 1) Prawo cywilne—prawo rzeczowe (zast. prof. R. Paczkowski).
- 2) Proces cywilny (prof. B. Stelmachowski).
- 3) Prawo handlowe (prof. J. Sułkowski).
- 4) Prawo cywilne—prawo spadkowe (prof. A. Ohanowicz).
- 5) Prawo cywilne—pr. familijne (zast. prof. R. Paczkowski).
- 6) Prawo wekslowe i czekowe (prof. J. Sułkowski).

Ze Studium ekonomiczno-politycznego:

Na I-ym roku studjów:

- 1) Zasady spółdzielczości (prof. E. Taylor).
- 2) Ekonomja społeczna (prof. S. Zaleski).

3) Gospodarcze dzieje Polski (prof. J. Rutkowski).

Na II-im roku studjów:

1) Książkowość handlowa (lektor S. Marciniak).

Na III-im roku studjów:

1) Administracja stosunków gospodarczych (zast. prof. J. Hubert).

Na IV-ym roku studjów:

1) Kwestja robotnicza (prof. S. Zaleski).

2) Zarys socjologii (prof. F. Znaniecki).

Poza wykładami obowiązkowymi oraz zaleconymi obowiązują ponadto studentów Wydziału prawno-ekonomicznego seminarja i ćwiczenia. Wyodrębniamy z nich:

- 1) Seminarjum z prawa administracyjnego (zast. prof. J. Hubert).
- 2) Repetitorium z administracji stosunków gospodarczych (zast. prof. J. Hubert).
- 3) Konwersatorjum z prawa administracyjnego (prof. S. Kasznica).
- 4) Seminarjum z prawa administracyjnego (prof. S. Kasznica).
- 5) Seminarjum skarbowo-ekonomiczne; semin. ekonomiczne (prof. R. Knapowski).
- 6) Seminarjum statystyczne; ćwiczenia praktyczne ze statystyki (prof. M. Nadobnik).
- 7) Ćwiczenia praktyczne z zakresu prawa cywilnego (prof. A. Ohanowicz).
- 8) Konwersatorjum z prawa cywilnego (zast. prof. R. Paczkowski).
- 9) Seminarjum ekonomiczne (zast. prof. S. Rosiński).
- 10) Konwersatorjum z procesu cywilnego (prof. B. Stelmachowski).
- 11) Ćwiczenia praktyczne z prawa handlowego (prof. J. Sułkowski).
- 12) Seminarjum z prawa handlowego; semin. z prawa cywilnego (prof. J. Sułkowski).
- 13) Seminarjum ekonomiczne (prof. E. Taylor).
- 14) Proseminarjum ekonomiczne (prof. S. Zaleski).

Uniwersytet Lubelski—posiada:

na swym Wydziale Prawnym obok sekcji prawniczej jeszcze sekcję ekonomiczną, gdzie poświęca się dużo wykładów sprawom ściśle gospodarczym m. inn. wykładom z dziedziny gospodarki miejskiej.

Do specjalnie przyjaznego stosunku Uniwersytetu Lubelskiego do omawianej inicjatywy naszej powrócimy jeszcze.

Z wykładów Wyższej Szkoły Handlowej

wyodrębniamy następujące:

- 1) Praktyczne zajęcia z samorządu (prof. Buzek).
- 2) Metoda i system nauk ekonomicznych (prof. Brzeski).
- 3) Prawo administracyjne (prof. Buzek).
- 4) Ekonomja polityczna i organizacja przedsiębiorstw
(prof. Dmochowski).
- 5) Waluta i kredyt (prof. Fajans).
- 6) Opłaty i należności skarbowe (prof. S. Fałat).
- 7) Prawo cywilne (prof. J. Gadomski).
- 8) Prawo handlowe. (prof. Jackowski).
- 9) Encyklopedia prawa (prof. Jarra).
- 10) Polityka ekonomiczna i skarbowość teoretyczna (prof. Kasperski).
- 11) Polityka społeczna i komunalna (prof. Krzeczowski).
- 12) Socjologia, historia kultury Polski, historia doktryn ekonomicznych i historia ruchów społecznych (prof. Krzywicki).
- 13) Przedsiębiorstwa komunalne (prof. A. Kühn).
- 14) Ekonomja, kurs specjalny (prof. J. S. Lewiński).
- 15) Teoria statystyki, statystyka administracyjna i ubezpieczeniowa
(prof. Limanowski).
- 16) Geografja ekonomiczna Polski (prof. J. Loth).
- 17) Organizacja władz skarbowych w Polsce (prof. B. Markowski).
- 18) Historia i teoria kooperatyw (prof. M. Rapacki).
- 19) Bieżące zagadnienia gospodarcze (prof. E. Rose).
- 20) Buchalterja ogólna i analiza bilansów (prof. H. Sachs).
- 21) Organizacja magistratów (prof. Sikorski).
- 22) Skarbowość samorządowa, podatek dochodowy i majątkowy
(prof. A. Żabicki).

W programie Wydziału Administracji Państwowej i Komunalnej Szkoły Nauk Politycznych w Warszawie

zwracamy uwagę na niemal wszystkie wykłady tego Wydziału:

- 1) Europa współczesna.
- 2) Historia ustroju Polski.
- 3) Prawo cywilne wraz z praw. i ustr. sąd. (prof. W. Miszewski).
- 4) Prawo administracyjne (prof. Ochimowski).
- 5) Wiadomości z prawa karnego i procedury (prof. Orzęcki).
- 6) Ekonomja polityczna (prof. J. Lewiński).

- 7) Historia doktryn ekonomicznych (prof. J. Kurnatowski).
- 8) Skarbowość.
- 9) Polityka socjalna (prof. Reyman).
- 10) Polityka gminna (prof. Kurnatowski).
- 11) Geografia ekonomiczna Polski (prof. J. Czekalski).
- 12) Statystyka (prof. Piekałkiewicz).
- 13) Teoria Kooperatyw (dyr. Reyman).
- 14) Higijena i opieka społeczna (dr. Zawadzki).
- 15) Technika w życiu gosp. państwa i gminy.
- 16) Księgowość (prof. Szyb).
- 17) Seminarjum administracyjne.
- 18) Konwersatorjum i ćwiczenia z prawa administracyjnego.
- 19) Konwersatorjum i ćwiczenia z Eur. Współcz., geografii ekonom. Polski, ekonomji polit., polityki socjalnej lub skarbowości.

*Z programu Wydziału Nauk Politycznych i Społecznych Wolnej
Wszehńicy Polskiej*

wyodrębniamy (nauki ogólne):

- 1) Prawo cywilne (prof. B. Łapicki).
- 2) Wstęp do prawa cywilnego (prof. B. Łapicki).
- 3) Prawo handlowe (prof. Górski).
- 4) Prawo cywilne, zobowiązania (prof. Górski).
- 5) Seminarjum z prawa handlowego „
- 6) Seminarjum prawa i postępowania karnego (prof. Rappaport).
- 7) Prawo karne materialne (cz. ogólna) (prof. J. Jamontt).
- 8) Współczesne kierunki socjologii (prof. A. Ettinger).
- 9) Procedura karna (prof. Mogielnicki).
- 10) Propedeutyka prawa (doc. M. Orzęcki).
- 11) Proseminarjum z propedeutyki prawa (doc. Orzęcki).
- 12) Polskie prawo administracyjne (prof. Hilarowicz).
- 13) Ogólna teoria administracji (prof. T. Hilarowicz).
- 14) Sądownictwo administracyjne (prof. Hilarowicz).
- 15) Postępowanie administracyjne (prof. Hilarowicz).
- 16) Seminarjum nauki administracji i prawa administracyjnego (prof. Hilarowicz)
- 17) Wstęp do praktyki administracyjnej (z ćwiczeniami) (prof. Hilarowicz).
- 18) Metodyka prowadzenia ćwiczeń i repetytorjów z prawa administr. (kurs. specj. dla aspir. na asyst. semin.) (prof. Hilarowicz).

- 19) Historia ustroju Polski (prof. Maliniak).
- 20) Socjologia (prof. Krzywicki).
- 21) Ekonomia Społeczna (prof. Z. Daszyńska-Golińska).
- 22) Historia doktryn ekonomicznych (prof. Daszyńska-Golińska).
- 23) Seminarjum ekonomiczne (prof. Daszyńska-Golińska).
- 24) Ochrona pracy (prof. Daszyńska-Golińska).
- 25) Logika ekonomji (doc. Heryng).
- 26) Teorie spółdzielcze (doc. J. Kurnatowski).
- 27) Skarbowość (prof. Pragier).
- 28) Seminarjum skarbowości (prof. Pragier).
- 29) Budżet i polityka budżetowa (prof. Pragier).
- 30) Polityka pracy (prof. Pragier).
- 31) Ustrój władz skarbowych i postępowanie przed nimi (prof. Różycki).
- 32) Statystyka ogólna i statystyka ludności (doc. S. Szulc).
- 33) Seminarjum statystyczne (doc. Szulc).
- 34) Geografia gospodarcza (prof. Gumplowicz).
- 35) Repetytorjum geogr. gospod.

*Z programu Studium Pracy Społeczno-Oświatowej przy Wolnej
Wszeczniczy Polskiej.*

wyodrębniamy:

- 1) Nauki społeczne (zakres badań i metody).
- 2) Socjologia (Wstęp do socjologii i wybrane zagadnienia).
- 3) Polska współczesna (Stan i metody badań, źródła i literatura).
- 4) Prawo konstytucyjne (Ustrój Państwa i Samorządu w Polsce na tle ogólnem).
- 5) Praktyczne wiadomości z prawa administracyjnego.
- 6) Ruchy i doktryny społeczne.
- 7) Dzieje formy i współczesne zagadnienia pracy kulturalnej.
- 8) Stan pracy oświatowej w dziedzinie oświaty pozaszkolnej.
- 9) Samorząd terytorjalny.
- 10) Samorząd Gospodarczy.
- 11) Zasady Spółdzielczości.
- 12) Potrzeby kulturalne ludności miejskiej i ich zaspakajanie (domy społeczne, biblioteki, ogniska oświatowe, świetlice, ogródki robotnicze, kolonie i t. d. w związku z działalnością samorządów, spółdzielni, związków zawodowych i towarzystw oświatowych).
- 13) Zasady organizacji pracy zbiorowej i technika organizacyjna.

Powyższe analizy programów naszych wyższych uczelni, oraz zestawienia tych analiz, pozwalają nam na wysnucie dowodnego wniosku, że cały szereg przedmiotów głównych i pobocznych z dziedziny administracji komunalnej oraz niektóre poszczególne zagadnienia gospodarczo i społeczno-urbanistyczne są rozproszone w tych programach, oraz, że mamy profesorów, zawodowych naukowców, specjalistów tych przedmiotów. Z drugiej strony praktyka biura Związku Miast Polskich pozwala twierdzić, że w razie powstania omawianego Studium szereg kierowników gospodarki miejskiej, wybitniejszych urzędników społecznych, działaczy samorządowych, urbanistów oraz specjalizujących się w problematach budownictwa miejskiego architektów, niezawodnie mógłby objąć wykłady pozostałe.

Wyższe studia administracyjno-komunalne, dla których my dopiero obecnie grunt przygotowujemy, zagranicą przedewszystkiem w Niemczech i we Francji, a więc w państwach o pogłębionej w ciągu stuleci, w drodze praktyki i teorii, społecznej i gospodarczej kulturze samorządowej, oddawna już rozwijają się i posiadają ustaloną tradycję.

Spójrzmy najprzód na Niemcy, które są krajem klasycznej systematyczności studjów.

Zwracamy uwagę przedewszystkiem na Berlińską Akademię Administracyjną („Verwaltungs — Akademie”) powstałą z dawnych urzędniczych kursów administracyjno-gospodarczych. Głównym postulatem akademii jest pogłębienie wśród urzędników administracji zarówno komunalnej jak i państwowej wykształcenia ogólnego i fachowego, celem osiągnięcia wyższego poziomu sprawności i wydajności ich pracy, oraz rozszerzenia ich roli, jako czynnika gospodarczego.

Jest ona obecnie w Niemczech jedynym naukowym centrum wiedzy, praktyki oraz organizacji urzędniczej, ujmuje całokształt prawno-gospodarczego wykształcenia i przeszkolenia urzędników wszystkich gałęzi administracji, uwzględnia wszystkie specjalne działy służby i zapoznaje studjujących ze stroną techniczną i gospodarczo-administracyjną nowych urządzeń. Ześrodkowanie w specjalnej akademii administracyjnej całokształtu dydaktyki administracyjno-gospodarczej, rozrzuconej dotąd — podobnie jak u nas — po różnych uczelniach i instytucjach pozwoliło na wydatne wykorzystanie środków naukowych i sił profesorskich, traktowanie specjalnych przedmiotów na szerszych podstawach, dzięki ogólnym wykładom, obowiązującym także i na specjalnych kursach fachowych, o czem poniżej będzie jeszcze mowa — wreszcie na znaczną oszczędność w kosztach. Jako centralna organizacja fachowego wykształcenia administracji publicznej, mogła istotnie wziąć na siebie odpowiedzialność za wykształcenie aparatu administracyjnego na wszystkich jego stopniach i rodzajach. Ponieważ cały szereg

wykładów, ujmujących zagadnienia w sposób syntetyczny wyrabiał wśród słuchaczy pogląd ogólniejszy i bardziej zasadniczy zarówno na kwestje municypalne, jak i prawno-polityczne, oraz ekonomiczno-socjalne i t. d., więc nauczanie berlińskiej Akademii Administracyjnej posiada też doniosły cel zabezpieczenia urzędowania organów administracyjnych od niwelującego szablonu biurokratycznego i wybitnie przyczynia się do traktowania zjawisk społecznych i administracyjnych ze stanowiska bardziej obywatelskiego, zgodnego z nowoczesnymi tendencjami zarządu publicznego. Stała się też Berlińska Akademia Administracyjną placówką, służącą po raz pierwszy specjalnie zupełnie wyraźnie sprawom urzędniczym.

Wywołuje też Akademia ożywioną akcję naukowo-wydawniczą. Dzięki jej inicjatywie i zapotrzebowaniu szereg wydawców drukuje dzieła ogólne, specjalne oraz podręczniki z zakresu rozwijanych w Akademii zagadnień. Poza ogólnymi bezpośrednimi celami naukowymi, powyższa metodyczna akcja wydawnicza posiada jeszcze to doniosłe pedagogiczne znaczenie, iż umożliwia studja rzeszom tych, którzy pracując poza miastem uniwersyteckim, nie mogliby poświęcić dłuższego czasu nauce w stolicy.

Od powyższych informacji i uwag ogólnych, przechodzimy do warunków studjów i zakresu wykładów.

Słuchacze dzielą się na zwyczajnych i nadzwyczajnych czyli hospitantów. Słuchaczami zwyczajnymi Akademii Administracyjnej mogą zostać urzędnicy, zarówno etatowi jak i kontraktowi, którzy wykazą się dostatecznym stopniem wykształcenia ogólnego, wiadomości fachowych i doświadczenia fachowego, niezbędnych dla korzystania z wykładów i ćwiczeń. O przyjęciu słuchacza decyduje dyrekcja. Słuchacze zwyczajni przy wpłaceniu czesnego zapisują się na studjum pełne 6-o semetrowe ewent. na studja jedno, dwu i więcej semestrowe, zależnie od wyboru fachowej specjalności. W charakterze słuchaczy nadzwyczajnych czyli hospitantów przyjmowani są także przedstawiciele zawodów wolnych, pracownicy prywatni i t. p.

Zarówno słuchacze zwyczajni jak i hospitanci otrzymują poświadczenia (stwierdzające uczęszczanie na wykłady i ćwiczenia) oraz świadectwa z wynikami prac seminaryjnych i ćwiczeń. Natomiast dyplomy Akademii Administracyjnej otrzymują jedynie ci słuchacze, którzy zgodnie ze specjalnymi zarządzeniami zdadzą egzamin dyplomowy. Ostatnio wprowadzony został na mocy porozumienia się z rządem i zjazdem miast (Preussischer Städtetag) specjalny egzamin dyplomowy dla urzędników komunalnych. Świadectwa i dyplomy Akademii Administracyjnej honorowane są przez wszystkie urzędy i instytucje, w których są one ściśle brane pod uwagę przy wszelkich awansach i przesunięciach na wyższy szczebel uposażenia.

Czesne jest niskie; wynosi ono: za 8 godzin tygodniowo na semestr—28 mk. niem.—zaś za 12 godzin tyg.—42 mk. niem. (t. j. około 50 zł.)—słuchacze nadzwyczajni opłacają za godzinę semestralną 4 mk. n., wolni słuchacze 4—5 mk.

Akademja wydaje własny organ miesięcznik p. t. „Rocznik Urzędniczy“ (Beamtenjahrbuch), w którym pomieszczone są wszelkie okólniki i zarządzenia dotyczące studjów.

Program studjów Berlińskiej Akademji Administracyjnej dzieli się na następujących pięć działów:

- 1) dział ogólny,
- 2) kursy specjalne,
- 3) nauki urzędnicze,
- 4) wyższe studja urzędnicze,
- 5) kursy wakacyjne.

W dziale ogólnym dają się wyodrębnić 2 grupy nauk: prawnych i ekonomicznych. W grupie nauk prawnych wykładane są systemy prawa cywilnego, handlowego, karnego, skarbowego, administracyjnego i gospodarczego. W grupie nauk ekonomicznych wykładane są przedewszystkiem przy ścisłym uwzględnieniu tła praktyki administracyjnej, następujące podziały polityki ekonomicznej: przemysłowa, handlowa, komunikacyjna, socjalna, kredytowa, walutowa i skarbowa, ponadto administracja gospodarcza.

Studja działu ogólnego uzupełniają wykłady z dziedziny spraw urzędniczych i prasowych, oraz szereg przedmiotów dodatkowych, przeważnie związanych z problematami powojennymi. Dużą rolę w dziale ogólnym odgrywają seminarjum oraz egzaminatorjum ekonomiczne. Mogą one posiadać ilość słuchaczy nie wyższą ponad 30. Członkowie zarówno seminarjum jak i egzaminatorjum muszą wykazać się uprzedniem wysłuchaniem wykładów z ekonomji politycznej, oraz polityki ekonomicznej. Członkowie egzaminatorjum muszą ponadto mieć już ukończone seminarjum gospodarcze. W porozumieniu z kierownikami seminarjów i egzaminatorjów, studenci opracowują najważniejsze zagadnienia administracyjno-gospodarcze przyczem starają się nie poprzestawać na teoretycznem ujęciu przedmiotu, lecz zawsze możliwie uwzględniać również i wyniki praktyki administracyjnej. Poza tem na konwersatorjach w sposób praktyczny roztrząsane są wypadki z życia, administracji, prawa administracyjnego, zarządu skarbowego, rachunkowości i kontroli skarbowej, polityki komunalnej i prawa cywilnego.

W drugim dziale studjów Berlińskiej Akademji Administracyjnej interesujemy się przedewszystkiem wykładami przeznaczonemi specjalnie dla

urzędników komunalnych. W ubiegłym semestrze zimowym dr. von Dultzig wykładał 2 razy tygodniowo — prawo komunalne z wyłączeniem ogólnego prawa „O ustroju władz samorządowych” (Kommunalrecht mit Ausschluss des allgemeinen kommunalen Verfassungsrechts).

W serji dwugodzinnych wykładów p. t. „Zagadnienia komunalne” wykładali następujący profesorowie:

1) Burmistrz Sembritzki ze Steglitz—„Stan reformy samorządowej w Prusach”.

2) Radny dr. Brumby z Neukölln—„Obecne prawo najmu”.

3) Dr. Mulert, dyr. Depart. Min. Spr. Wewn.—„Przyszłość finansów komunalnych”.

4) Dr. Riess, radny Berlina — „Formy społeczne zagadnień komunalnych”.

Zapowiedziane zostały wykłady i ćwiczenia: z polityki komunalnej, jako wstępu do nauk komunalnych, ustawodawstwa komunalnego, komunalnej polityki społecznej, gospodarki komunalnej i finansów komunalnych, włącznie z prawem podatkowym, nadziemnego i podziemnego budownictwa miejskiego, spraw mieszkaniowych i rozbudowy miast, rozwoju samorządu w Niemczech i w zachodnich państwach ościennych, ponadto specjalne seminarjum z komunalnej polityki gruntowej.

Zaznaczamy, iż wszystkie kursa specjalne t. j. przeznaczone dla urzędników różnych gałęzi administracji, organizowane są w porozumieniu i przy najbliższym współudziale, reprezentacyj danych gałęzi administracji, które też wywierają wpływ istotny zarówno na program wykładów, jak i na dobór sił profesorskich.

Do zakresu działu trzeciego studjów Berlińskiej Akademji Administracyjnej, t. j. nauk urzędniczych, wchodzi wykłady i ćwiczenia z zakresu kwestji urzędniczej, organizacji urzędów, oraz wszelkich postulatów tej młodej nauki, która wszędzie na Zachodzie nosi miano psychotechniki. Przedmioty powyższe mające zastosowanie w najrozmaitszych dziedzinach administracji publicznej traktowane są w Akademji jako t. zw. „wspólnicy pracy” (Arbeitsgemeinschaften), czyli seminarja, w których przeprowadzana jest swobodna wymiana myśli między docentami a słuchaczami na temat zawodowych i naukowych zagadnień z zakresu organizacyj urzędniczo-administracyjnych.

Specjalnie uwzględniana jest znajomość techniki administracyjnej, nauki o organizacji władz i urzędów, systemów kartotekowych, obrotu pieniężnego władz, rachunkowości państwowej, organizacji bibliotek i t. d.

Dział czwarty — wyższych studjów urzędniczych — jest kursem naukowym dla urzędników administracyjnych, utrzymanym na poziomie uniwersyteckim.

Wreszcie dział ostatni — kursa wakacyjne, dają zwięzły przegląd wiedzy i praktyki administracyjnej i przeznaczone są głównie dla urzędników z prowincji. Tu spotykamy się z typem „tygodni administracyjnych“. Jest więc: administracyjny tydzień wakacyjny, tydzień pocztowo-telegraficzny, tydzień policyjno-naukowy, organizowany w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych, wreszcie — komunalno-socjalny tydzień wakacyjny. Na tym ostatnim następujący profesorowie wygłaszali następujące wykłady:

Dr. Drews, Minister, Przewodn. Trybun. Admin. „Reformy administracyjne w Stein-Hardenbergu“; Dr. Sudekum, Minister — „Organizacja Gminy w Krajach zagranicznych“ ze specjalnem uwzględnieniem nowych form organizacji gminnej w Ameryce Półn.

— Burmistrz Sembritzki — „Reforma administracji samorządowej w Prusach“.

— Radny miejski Dr. Brumby — „Prawo wynajmu i dzierżawy“.

— Burmistrz Augustin — „Współczesne zagadnienia polityczno-komunalne“.

— Radny m. Dr. Riess — „Formy społeczne zadań komunalnych“.

— Radny Dr. Muthesius — „Ważne zagadnienia z zakresu nowego prawa o dobroczynności publicznej“.

— Radny Dr. Krüger: — „Rola urzędów dobroczynności społecznej oraz urzędów opieki nad młodzieżą w nowej organizacji opieki nad młodzieżą“.

Słuchacze tygodnia „komunalno-socjalnego“ korzystają ponadto bez żadnych opłat specjalnych z wykładów „tygodnia policyjnego“.

Kierownictwo tygodnia „komunalno-socjalnego“ objął burmistrz Charlottenburga — Augustin.

Powyżej zakończyliśmy analizę programu studjów berlińskiej Akademii Administracyjnej. Jakież pouczające wnioski nieodparcie narzucają się nam teraz? Więc przedewszystkiem, że Akademia ta udostępnia swą wiedzę bardzo szerokim sferom. Łączy przecież w sobie wszystkie stopnie nauki, poczynając od niższych, średnich, ściśle technicznych i fachowych, a skończywszy na ministerjalnych i ściśle naukowych.

Pozostając w ścisłym kontakcie z kołami urzędowymi i kierownictwem poszczególnych działów administracji, umożliwia studia wszystkim pracownikom państwowym i samorządowym. Dopuszcza też oczywiście w charakterze słuchaczy nadzwyczajnych także i młodzież studującą w innych

uczelniah wyższych, oraz wszystkich tych, którzy pragną poświęcić się karierze urzędniczej, pracy i samopomocy społecznej i t. d. W metodzie studjów należy podkreślić charakterystyczne zwracanie dużej uwagi, poza materiałem teorii, na stronę żywotno-praktyczną nauczania: na liczne ćwiczenia, dyskusje, zwiedzania, demonstrowanie, opracowywanie ważniejszych wypadków z praktyki i t. d. Pozatem należy zwrócić specjalną uwagę na seminarja zwane „wspólnotami pracy”. — (Arbeitsgemeinschaften), o których pisaliśmy w dziale — nauki urzędnicze. Prowadzone są one na każdym stopniu nauki. Posiłkując się zarówno systemem wykładów, jak dyskusją oraz referatami, rozwijają najważniejsze zagadnienia chwili bieżącej i administracji, wyrabiając w uczestnikach zdolność samodzielnego operowania kategorjami prawno-administracyjnymi i ekonomiczno-społecznymi. O perjodycznem przeszkalaniu urzędników za pomocą organizacji tygodniowych kursów wakacyjnych, pisaliśmy już oddzielnie. Poprzez treść i metodę studjów w berlińskiej Akademji Administracyjnej przewija się ta sama zdrowa tendencja, aby studującemu urzędnikowi dać maksimum solidnego wykształcenia, nietylko niezbędnego do wykonywania jego zawodu i różnostronnie pogłębiającego jego wiedzę zawodową, ale również ogólnie rozszerzającego jego horyzonty myślowe; jest to wreszcie tendencja przemyślanego uzgodnienia zawodu urzędniczego i teorii z postulatami życia praktycznego, oraz zapobieżenia za wszelką cenę zgubnemu skostnieniu biurokratycznemu. W tym programie skryształizowały się pojęcia nauk i dyscyplin urzędniczych, które odtąd, mimo braku ścisłego sprecyzowania, wyrabiają sobie prawo obywatelstwa wśród stosownych umiejętności prawno-administracyjnych. Ta wiedza sprawia rezultaty jeszcze donioślejsze z punktu widzenia praktyczno-organizacyjnego, aniżeli teoretycznego. Urzędnik administracyjny, komunalny czy państwowy, przestaje być luźnym pracownikiem biurowym, natomiast w coraz wyższym stopniu staje się świadomem i niezbędnem ogniwem łańcucha zwartej organizacji, dbającej o najwyższy poziom wykształcenia, odpowiedzialności oraz najwyższy poziom technicznej sprawności urzędowania.

Jako jedyne strony ujemne omawianego programu studjów, wymieniliśmy: zbytne nagromadzenie na modłę niemiecką materiału studjów: balast niepotrzebnej szczegółowości, zbyt małe uwzględnianie nauki i praktyki administracyjnej w podstawach obcych, zbyt zawodowe stawianie szeregu kwestyj ze stanowiska postulatów urzędniczych. Brak uczelni podobnego typu, jaką posiada stolica Niemiec, żywo daje się odczuwać w niemieckich ośrodkach prowincjonalnych.

Analizowaliśmy nieco obszerniej program studjów i znaczenie berlińskiej Akademji Administracyjnej, albowiem ze wszystkich wyższych

uczelni niemieckich, w wysokim stopniu uwzględniających studia urbanistyczne, uczelnia berlińska jasno i bezsprzecznie wybija się na pierwszy plan, stając się w pewnej mierze wzorem dla wyłuszczonej na wstępie inicjatywy biura Związku Miast Polskich.

W Niemczech, tak samo jak i w innych krajach, młodzież okresu powojennego poczuła specjalne upodobanie do studjów gospodarczych. Idąc z duchem czasu, uniwersytety niemieckie poświęciły studjom ekonomicznym i administracyjnym stosunkowo dużo czasu i uwagi.

Wydział Nauk Gospodarczo-Społecznych na Uniwersytecie w Kolonii

przedstawia specjalnego rodzaju typ uczelni, stojący na pograniczu między wyższą uczelnią handlową a akademią administracyjną. Program nauk tego Wydziału jak i analogicznych studjów na innych uniwersytetach berlińskich, jeśli chodzi o specjalne dyscypliny, jest tak wyczerpujący, iż pozwala na gruntowne obeznanie się nawet z najbardziej wyspecjalizowanymi działami administracji i polityki gospodarczej. W przeciwieństwie do powyższego, naszym zdaniem pożądanego, wyodrębnienia nauk gospodarczo-społecznych z ogólnego kompleksu nauk prawnych, jak wiadomo, u nas zarówno jak i we Francji, tradycja wyższego wykształcenia uświęca jedynie typ połączonych, nie różniczkujących się studjów prawniczo-ekonomicznych.

Na omawianym Wydziale obszernie traktowane są m. in. grupy przedmiotów: ekonomja polityczna, historia gospodarcza, socjologja, polityka socjalna i polityka komunalna, skarbowość, statystyka. Z działu polityki socjalnej i polityki komunalnej z grupy wykładów stałych, wyodrębniamy następujące wykłady: komunalna polityka socjalna, prawodawstwo, opieka społeczna. Zaś z grupy wykładów niestałych m. in. rozbudowa miast (*Der Städtebau*) i miejskie zagadnienia mieszkaniowe (*Städtische Wohnungsfragen*). W dziale finansowym — jest nauka skarbowości ze szczególnem uwzględnieniem wykładów o podatkach gminnych i państwowych, dochodowym, obrotowym, daninie majątkowej i t. p.

Na Uniwersytecie Berlińskim uwzględnione są:

nauki administracyjne i gospodarcze na wydziale prawnym i ekonomicznym w odrębnej grupie nauk ekonomicznych i kameralnych (*Staats, Kameral und Gewerbewissenschaften*). Niemieckiemu prawu administracyjnemu poświęconych jest kilka katedr. Zwrócona jest specjalna uwaga na reformę administracji, na administrację komunalną i sprawy samorządu. Wykładają profesorowie: Smend, Fürstenau, Lassar, Drews i Glum. Prawo skarbowe wykładają: prof. Popitz i Köbner oraz są specjalne katedry polityki ekonomicznej i ekonomji opisowej.

Specjalny instytut dla badań porównawczych nad prawem gospodarczym zagranicą, utworzony przy Wydziale Prawnym Uniwersytetu Berlińskiego pod kierunkiem prof. Heymana, zajmuje się analizą zasad administracji w głównych państwach europejskich i zamorskich. Na pracę w seminarjach i konwersatorjach położony jest specjalny nacisk. Uczestnicy podzieleni są na grupy początkujących starszych i samodzielnych. Przedmiotem prac są nie tylko tematy teoretyczne, lecz również kwestje bieżące m. in. z dziedziny polityki komunalnej, przemysłowej, skarbowej-walutowej, spółdzielczej i t. d. Pracę wydatnio ułatwia bogata i dobrze skatalogowana biblioteka seminarjum ekonomicznego, posiadająca najnowsze publikacje gospodarcze Niemiec i zagranicy, korzystają z niej również i słuchacze Akademii Administracyjnej. Wszyscy słuchacze Wydziału Nauk Ekonomicznych i Kameralnych muszą uczęszczać na wykłady i ćwiczenia z pomocniczych nauk prawnych oraz socjologii. Ponieważ równocześnie prawnicy obowiązani są słuchać wykładów i ćwiczeń ekonomicznych, więc kadry zarówno ekonomistów jak i prawników są przygotowane do objęcia stanowisk wymagających wiadomości ekonomicznych i administracyjno-prawnych. Powyższe — bardzo charakterystyczne i bardzo pouczające dla naszych współczesnych stosunków.

Uzupełniając obraz niemieckich uniwersyteckich studjów administracyjnych, zaznaczyć jeszcze należy, iż zarówno prawnicy, jak i ekonomiści, zamierzający poświęcić się karierze urzędniczo-administracyjnej, korzystają równocześnie ze studjów w Akademii Administracyjnej, uzupełniając w ten sposób wiedzę uniwersytecką najnowszymi zdobyczami nauk kameralnych, ekonomicznych i prawno-administracyjnych. W niemieckiej administracji, zarówno samorządowej, jak i państwowej specjalnie pożądanymi są prócz prawników właśnie absolwenci i doktorzy wydziałów ekonomicznych, zwłaszcza w dziedzinach specjalnych, wymagających fachowego przygotowania. Na podstawie wyżej zestawionego i analizowanego programu studjów można orzec, iż osiągnięte na wyższych uczelniach niemieckich teoretyczne podstawy fachowego wyszkolenia urzędników administracyjnych nacechowane są w pewnej mierze, jak to już zaznaczyliśmy — przy analizie programu berlińskiej Akademii Administracyjnej — ciężkim nadmiarem owej typowo niemieckiej dokładności i drobiazgowości, oraz wielokrotnym zbędnym powtarzaniem tego samego materiału. Naturalnie, że powyższych stron przesadnych i ujemnych można, bez zbyt wielkiej trudności, uniknąć przy odpowiednim tylko doborze wykładów i ćwiczeń, ułożonych mianowicie w ten sposób, by można je było bez trudu wydzielać lub łączyć zależnie od celu studjów oraz kierunku zamiłowań i zdolności.

W korespondencjach swoich poruszaliśmy również sprawę ewent.

stosunku Związku Miast niemieckich do powyższych uczelni. Otóż, jak miarodajnie wyjaśnił nam Deutscher Städtetag, stosunek ten jest naogół bardzo nikły. Z berlińską Akademią Administracyjną stosunek wyraża się w tej formie, że przewodniczący Związku Miast niemieckich i pruskich — nadburmistrz m. Berlina, p. Böss piastuje jednocześnie godność członka dyrekcji tej Akademii. Żadnych subsydjów Związek nie udziela. Poszczególne cykle wykładów Akademii Związek przygodnie podaje do wiadomości w organie swym „Mitteilungen der deutschen Städtetages“. Sprawa udzielania urlopów studującym urzędnikom jest tam zupełnie nieaktualną, ponieważ wykłady w Akademii rozpoczynają się wieczorem, a więc po ukończeniu godzin biurowych. Może więc być mowa jedynie o urlopowaniu urzędników miejskich miast prowincjonalnych, sprawa ta zostawiona jest decyzji odnośnych zarządów miast. Tradycja szkolnictwa specjalnego w Niemczech jest stara i ustalona, przeto pomoc Związku Miast jest obecnie zbędna.

Przejdziemy obecnie do studjów francuskich. Omówimy najprzód uczelnię najmłodszą, ale zato najbardziej charakterystyczną dla naszej inicjatywy. Jest to—Instytut Urbanistyczny przy Uniwersytecie paryskim—krajowa szkoła wyższych studjów miejskich i administracji miejskiej przy Sorbonie. Institut d'Urbanisme de l'Université de Paris-Ecole Nationale des hautes études urbaines et de l'administration municipale à la Sorbonne. Gdy w roku 1919 Rada Główna Sekwany (le Conseil Général de la Seine) zainicjowała nauczanie wiedzy urbanistycznej, wzorowała się głównie na przykładach uniwersytetów w Londynie, Liverpool'u i Harvard. Pragnęła z jednej strony stworzyć we Francji możliwość badania wielkich zagadnień, które wytworzył rozwój wielkich miast, oraz wzmoczone zajęcie się perspektywami ich rozwoju, z drugiej zaś—fachowo przygotować kierowników gospodarki miejskiej i urzędników wszystkich kategorii. Nie chciano ograniczyć się jedynie do nauczania metod gospodarki miast oraz ich administracji. Ambicją Rady było, by nowa instytucja zajęła się badaniem całości problematów urbanistycznych, przedstawianych studentom w postaci syntezy organizacji miasta, uważanego za organizm żywy, wciąż rozwijający się w drodze nieustannej ewolucji. Poświęcając się badaniom ładu w skupieniach miejskich, ewolucji przeobrażeń tych skupień w przeszłości, oraz stanowi form obecnych, Instytut usiłuje znaleźć główne czynniki form życia ludzkiego w przyszłości.

Początkowo powstała szkoła wyższych studjów miejskich, posiadając siedzibę w Instytucie historii, geografii i ekonomii urbanistycznej m. Paryża (Institut d'Histoire, de Géographie et d'Economie Urbaines de la Ville de Paris) później połączyła się z Wydziałem Prawnym Sorbony

i przybrała główny tytuł — Instytut Urbanistyki Uniwersytetu Paryskiego. Instytut obejmuje pięć działów:

- 1) Ewolucje miast.
- 2) Socjalną organizację miejską.
- 3) Miejską organizację gospodarczą.
- 5) Sztukę i technikę rozbudowy miast.

Każdy z tych działów podstawowych dopełnia się jeszcze Konferencjami na temat higieny mieszkań, organizacji obsługi przedmieść, organizacji stołecznej, autonomji gminnej zagranicą, utrzymania porządku w mieście, municypalności, miejskiej sztuki inżynierskiej. Kurs nauk jest dwuletni. Nauczanie Instytutu wykształca „konstruktorów“ i „zarządców“ miejskich (les „Constructeurs“ et les „Administrateurs“ de Villes). Pilność i gorliwość studentów podlega kontroli. Egzamina odbywają się w końcu pierwszego i drugiego roku studjów. W końcu roku drugiego student upoważniony jest do przedstawienia specjalnej pracy (tezy) o ile ta ostatnia zostaje przyjętą, musi ją obronić na publicznem posiedzeniu jury. Następnie udzielany zostaje dyplom. Ten ostatni wydawany jest imieniem Uniwersytetu Paryskiego. Wzmianka o wydanym dyplomie pomieszczana jest w rządzie wiadomości urzędniczych Prefektury Sekwany. Dyplom Instytutu Urbanistycznego równoznaczny jest z dyplomem innych uczelni wyższych przy obejmowaniu posady w urzędach prefektury. Do wyższego nauczania w Instytucie dołączone są jeszcze dwa działy osobne: dział udoskonalen administracyjnych (une section de perfectionnement administratif), w których studja trwają dwa lata, oraz dział uzupełniający poprzedni (1 rok). Pierwszy z nich zajmuje się pogłębianiem wykształcenia urzędników już zajmujących stanowiska lub też przygotowaniem urzędników, przeznaczonych dopiero do objęcia wyższych stanowisk w merostwach. Dodatkowy kurs drugi obejmuje praktyczną i szczegółową naukę zagadnień, dotyczących wewnętrznej działalności biur merostwa, jak również prace praktyczne z zakresu budżetów i rachunkowości gmin, dział ten przeznaczony jest dla studentów, którzy odznaczyli się na poprzednich. W obu wymienionych działach zaświadczenia w imieniu Uniwersytetu Paryskiego wydawane są dopiero po złożeniu obowiązkowych repetycyj. Studenci Instytutu pochodzący z prowincji (z t. zw. departamentów) oraz zagranicy mogą być zwolnieni z obowiązkowego uczęszczania na wykłady, z zastrzeżeniem wszakże zbadania warunków usprawiedliwiających ten przywilej. Gdy wspomniani studenci przyjeżdżają do Paryża specjalnie w celu złożenia egzaminów, przedsiębrane są wszelkie środki aby ich pobyt w stolicy francuskiej trwał jaknajkrócej. Przy instytucie jest specjalne biuro skryptów (un service de Notes de Cours), którego przeznaczeniem

jest dostarczenie studentom rozbiórów i sprawozdań z wykładów, mających uzupełniać notatki studenckie. Instytut Urbanistyczny posiada bibliotekę mieszczącą się w lokalu Institut d'Histoire de la Ville de Paris. Poza działami tej biblioteki mogą też korzystać studenci Instytutu ze zbiorów Instytutu historycznego, zawierających dzieła, mapy, plany, fotografie, oraz wykresy, ułożone metodycznie a dotyczące historii miast, geografii miejskiej, ekonomii politycznej i socjalnej i t. d.

Ponadto istnieje przy Instytucie biuro wycinków z czasopism mające na celu dostarczenie profesorom i studentom informacji aktualnych, których oczywiście nie mogą zastąpić dzieła z biblioteki. Wreszcie wydaje Instytut Urbanistyczny pismo ilustrowane, dwumiesięcznik p. t. „Życie miejskie“ („La Vie Urbaine“) — specjalnie poświęcone wszelkim zagadnieniom z zakresu urbanistyki, redagowane przez specjalny Komitet ludzi nauki, fachowców w sprawach urbanistyki. Sekretarzem redakcji jest p. A. Bruggeman, jednocześnie będący dyrektorem Instytutu Urbanistycznego.

Z redakcją „La Vie Urbaine“, poza Instytutem Urbanistycznym Uniwersytetu Paryskiego, współpracują ponadto: Francuskie Towarzystwo dla Badań nad urządzeniem i rozbudową miast (L'association française pour de l'extension des Villes). Związek Miast i Gmin Francuskich (L'union des Villes et Communes de France) Międzynarodowy Związek Miast (L'union internationale des Villes) i Międzynarodowa Federacja dla Urządzeń miast, wsi i miast — ogrodów (Federation internationale pour l'aménagement des villes, des campagnes et des cites—jardins).

Instytut Urbanistyczny miał następującą liczbę słuchaczy:

w roku 1919 — 294	w roku 1920 — 64
„ 1921 — 183	„ 1922 — 326
„ 1923 — 181	„ 1924 — 153

W roku 1924 uczęszczali następujący cudzoziemcy:

1 polak, 1 belgijczyk, 1 holender, 4 rosjan, 1 ormianin, 2 hiszpanów, 12 chińczyków, 2 egipcjan, 1 kolumbijczyk, 1 argentyńczyk 1 — z Tunisu.

Instytut Urbanistyczny pozostaje pod kierunkiem naukowym Uniwersytetu paryskiego. Najwyższa dyrekcja Instytutu powierzona jest Radzie Udoskonalenia Administracyjnych, składającej się z członków, wyznaczonych przez Uniwersytet, Radę Główną Departamentu Sekwany (le Conseil général de la Seine) prefekta departamentu Sekwany (le Préfet de la Seine) prefekta policji, paryską Izbę Handlową (la Chambre de Commerce de Paris) publiczne urzędy mieszkań Paryża i Departamentu Sekwany (les Offices Publics d'Habitations de Paris et de la Seine) Komisję Administracyjną Instytutu Historycznego, Urząd Higieny Społecznej (l'Office

d'Hygiene sociale) oraz Urząd Departamentalny statystyki i pośrednictwa pracy (L'Office départemental du placement et de la statistique du travail). Rada Administracyjna (Conseil d'Administration) Instytutu składa się z przewodniczącego rektora akademii oraz z członków wyznaczonych przez Uniwersytet, Radę Główną Sekwany i Prefekta Sekwany. Wszyscy studenci podlegają imatrikulacji na jednym z Wydziałów, wszyscy oni, z wyjątkiem studentów narodowości francuskiej, zamieszkujących departament Sekwany, muszą pozatem opłacić wpis do Instytutu. Wyjątek stosowany do mieszkańców departamentu Sekwany, powstał skutkiem warunków umowy, na mocy której Rada Główna zorganizowany przez siebie Instytut przekazuje władzom Uniwersyteckim do dalszego prowadzenia. Dotacja ta została zaaprobowana dekretem z lipca 1920 r. uchwalonym na wniosek Ministra Oświecenia Publicznego i Sztuk Pięknych. Dzięki temu dekretowi, dokonano się dzieło połączenia Instytutu z Uniwersytetem. Dekret określił warunki, w jakich zarządy publiczne mogą przyczynić się do stworzenia lub utrzymywania wyższych zakładów naukowych. Wewnętrzny regulamin Instytutu zezwala ponadto na udzielanie przywilejów, analogicznych do tych, z których korzystają studenci z departam. Sekwany, studentom z innych departamentów, któreby ewent. poszły za przykładem Zgromadzenia departamentalnego Sekwany, obowiązującego Instytut. Instytut Urbanistyczny nie jest jedynym, działającym we Francji na mocy dekretu z lipca 1920 r.

Również inne instytucje zostały dołączone do Uniwersytetu na mocy zarządzeń rządowych, stanowiących prawdziwą epokę w historii wyższego nauczania francuskiego: zarządzenia te dają Uniwersytetowi okazję i możliwość rozwoju i rozrostu, oraz otoczenia się temi współczesnymi instytucjami, które stwarza współczesny postęp i o których myślało się dotychczas, iż Uniwersytet zachowuje względem nich zupełną obojętność. Na sprawę przyłączenia Instytutu Urbanistycznego do Uniwersytetu Paryskiego zwracamy specjalną uwagę jako na wysoce pouczający dla omawianej inicjatywy naszej.

Z kolei przechodzimy do omówienia typu i programu uczelni o starej i słynnej tradycji — Szkoły Nauk Politycznych w Paryżu (*Ecole libre des sciences politiques*). W przeciwieństwie do przepisów naszych i niemieckich, które uzależniają dopuszczenie do studjów w wyższych uczelniach od wykazania się maturą, czyli świadectwem ukończenia szkoły średniej, paryska Szkoła Polityczna, jak i wogóle francuskie szkolnictwo wyższe za wyjątkiem uniwersyteckiego, nie czyni żadnych utrudnień przy przyjmowaniu. Przyjęty może być każdy, kogo przyjmie dyrekcja lub rada egzaminacyjna; obywatele państw obcych muszą się wykazać znajomością języka francuskiego. Zato podczas studjów i przy egzaminach wymagania są duże.

Słuchacze zwyczajni muszą objąć całość studjów, hospitanci zapisują się tylko na określone wykłady i grupy wykładów. Opłata wynosi dla słuchaczy zwyczajnych 700 fr. rocznie. Studja obejmują kurs zwyczajny, dwu lub trzyletni, oraz roczny kurs uzupełniający, mający na celu przygotowanie do egzaminów konkursowych na stanowiskach administracyjnych. Program Szkoły jest tak ujęty, że słuchacze mogą objąć syntezę nauk ekonomicznych i prawno administracyjnych, umożliwiających im w razie potrzeby przejście z jednej gałęzi administracji do drugiej. Ponadto studja w Paryskiej Szkole Nauk Politycznych są najczęściej równocześnie kombinowane ze studjum prawnem w Sorbonie, które korzysta ze znacznych ułatwień w Szkole, celem położenia jaknajbardziej solidnych i wyczerpujących podstaw dla wszechstronnego wykształcenia przyszłych urzędników administracyjnych. Szkoła obejmuje następujące wydziały:

- 1) dyplomatyczny,
- 2) ekonomiczno-finansowy,
- 3) socjalno-ekonomiczny,
- 4) ogólny,
- 5) administracyjny — dla zamierzających poświęcić się karierze urzędniczej.

Na każdym wydziale studja obejmują wykłady zasadnicze t. j. bezwzględnie obowiązujące i tworzące całość w ciągu dwuletniego okresu studjów oraz wykłady „regularne“ i „fakultatywne“ wśród których uczestnik ma prawo swobodnego wyboru. Nadto obowiązkowe „conferences de revision et d'interrogation“ (rodzaj seminarjów i konwersatorjów) ćwiczą w referatach pisemnych i ustnych, wyznaczają i udoskonalają metody pracy, kontrolują postępy słuchaczy oraz przygotowują do egzaminów dyplomowych i konkursów urzędniczych. Wreszcie „kursa techniczne“ poświęcone są specjalnie kwestji budżetu i administracji skarbowej, ustawodawstwu skarbowemu oraz organizacji służby obrachunkowej we Francji i mają na celu przygotowanie do wyspecjalizowanych gałęzi służby skarbowej. Studja kończy egzamin dyplomowy. Roczny kurs uzupełniający złożony z trzech wydziałów: administracyjnego, ekonomicznego, finansowego i dyplomatycznego przeznaczony jest z reguły dla tych słuchaczy, którzy ukończyli ją z dyplomem, lub też wyjątkowo za zezwoleniem dyrekcji dla tych słuchaczy, którzy przez okres dwuletni byli słuchaczami, nie przystępując do egzaminu końcowego; zadaniem tego kursu jest uzupełnienie studjów przez wiedzę o najnowszych zdobyczach nauk administracyjnych i gospodarczych oraz przygotowanie do wspomnianych już wyżej egzaminów konkursowych, obowiązujących we Francji jak wiadomo, przy obsadzaniu kierowniczych stanowisk urzędniczych. Na wszystkich wydziałach

obowiązują studia języków współczesnych. Ułatwia studia zarówno na kursie zwyczajnym, jak i uzupełniającym, bogato zaopatrzona biblioteka Szkoły licząca przeszło 25.000 tomów i 160 fachowych pism francuskich i zagranicznych.

Wspomnieliśmy już na wstępie omawiania typu i programu Ecole libre des sciences politiques, że o ile wstęp do uczelni jest bardzo łatwy, o tyle wiele wymaga się od słuchaczy podczas studiów i egzaminów. W końcu każdego roku studiów słuchacze muszą poddać się „interrogation orale” t. j. kolokwjom z przedmiotów ogólnych lub fakultatywnych; po skończeniu zaś ostatniego roku studiów przedstawiają dwa pisemne referaty z przedmiotów zasadniczych. Ponadto słuchacze muszą mieć zaświadczenia z uczestnictwa w seminarjach i wygłosić referat z dziedziny jednego z przedmiotów regularnych Wydziału. Wreszcie obowiązuje jedno wypracowanie pisemne i jedna odpowiedź ustna z języków współczesnych. Niemający stopni dostatecznych z wszystkich tych przedmiotów prac i ćwiczeń, nie będą dopuszczeni do egzaminu dyplomowego.

Z programów pięciu wydziałów Szkoły Nauk Politycznych w Paryżu omawiamy program Wydziału Administracyjnego. Obejmuje on jako przedmioty zasadnicze następujące kursy dwuletnie:

- 1) Życie polityczne oraz organizacja administracji we Francji oraz zagranicą (prof. Pichat).
- 2) Administracja we Francji i kolonjach (prof. Tardieu).
- 3) Życie ekonomiczne i rola administracji (prof. Romieu).
- 4) Finanse publiczne (prof. Courtin).

Ponadto wykłady regularne i fakultywne obejmują m. in. dwuletni kurs systemu ekonomji politycznej. Dwuletnie konferencje i seminarja poświęcone są prawu administracyjnemu, publicznemu i ekonomji politycznej. Konferencje i ćwiczenia prowadzi prof. Alibert, mają one charakter ściśle praktyczny, poświęcony zagadnieniom bieżącym m. in. z zakresu życia komunalnego i departamentalnego, finansów publicznych, organizacji handlu i przemysłu i t. d.

Omawiając znaczenie studiów paryskiej Szkoły Nauk Politycznych stwierdzić przedewszystkiem należy, iż mają one zwłaszcza na Wydziale administracyjnym najściślejszy, żywotny związek z pracą administracyjno-urzędniczą. Dotyczy to zarówno programu nauk, jak i zawodowej kariery słuchaczy szkoły. Postaramy się poniżej wyodrębnić, analizować całość kształt studiów tej uczelni specjalnie pod kątem przydatności ich dla urbanistyki i administracji komunalnej. Wspomniany już przez nas prof. Tardieu na kursie administracji francuskiej i zagranicznej poruszał m. in. system finansowy: (dochody, podatki, monopole i t. d., wydatki), kwestja

budżetowa, zasady rachunkowości publicznej; zaś z dziedziny zarządu komunalnego, rady municypalne, rozwój ustawodawstwa komunalnego, merowie, funkcjonariusze miejscy, służba i policja komunalna, budżet, własność komunalna i t. d.

Ponadto wykład prof. Tardieu obejmował specjalnie administrację m. Paryża.

Prof. Romieu w kursie wykładów p. t. „Wpływ życia ekonomicznego na administrację” poruszał m. in. udział gmin w budowie i administracji kolei i analizował komunalne drogi komunikacyjne. Wykładał ponadto o inwestycjach miejskich (koncesje, rozdział wody, światła, energii elektrycznej i t. d.).

Obszernie wykładana jest statystyka. Przedmiotem ekonomii politycznej, wykładanej w ciągu dwóch lat, są przede wszystkim główne zasady teorii, podczas gdy kursy specjalne dotyczą ważniejszych zagadnień polityki gospodarczej, której też poświęcone są ze stanowiska opisowego bardzo szczegółowe wykłady geografii ekonomicznej.

Obraz wykształcenia prawno-politycznego francuskich urzędników administracyjnych uzupełnimy jeszcze dwoma uwagami: jedną a propos profesorów szkoły, drugą — słuchaczy. Otóż wykładający rekrutują się przeważnie nie z zawodowych naukowców lecz z pracujących naukowo kół urzędniczych Francji. Odnośnie słuchaczy zaznaczamy, że ich bardzo znaczny odsetek kończy też studia prawnicze, albo równocześnie, albo przed ukończeniem szkoły.

Przy porównywaniu obu omawianych systemów: niemieckiego i francuskiego — nasuwa się spostrzeżenie: studia francuskie są trudne, trudne przy egzaminach, — kolokwjach, ocenie referatów i t. d. Zato kto przeszedł pomyślnie przez coroczne egzaminy ustne, referaty obowiązkowe, seminarja i repetytorja i w końcu zdał egzamin dyplomowy, ten faktycznie daje rzetelną rękojmę, iż przedmiot zgruntował nietylko ze stanowiska teorii, lecz również i wymogów praktyki administracyjnej. Paryska Szkoła Nauk Politycznych jest rodzajem Akademii Administracyjnej, jaką posiadają Niemcy, więc uczelnią kształcąca wyższych urzędników administracyjnych we Francji, zarówno samorządowych jak i państwowych. Brak jedynie w Szkole Nauk Politycznych krótkich lecz perjodycznych kursów dla urzędników na stanowiskach, celem zapoznania ich z nowymi zdobyczami wiedzy i praktyki. Umożliwia to jednak do pewnego stopnia i tu dobór poszczególnych przedmiotów i kursów bez uczęszczania na całość. O studjum zawodowym dla francuskich urzędników samorządowych możemy śmiało powiedzieć, iż jest ono wyczerpujące i pomimo daleko posuniętej specjalizacji wymaga od studujących urzędników nietylko znajomości fachowych dyscyplin, lecz

również ogólnego poglądu na strukturę kraju i gospodarstwa społecznego. W odróżnieniu od nieco zmechanizowanych stosunków niemieckich, kładzie program naukowy francuski specjalny nacisk na samodzielność sądu i działalności, cechujących swoisty „regime“ francuski, który także w stosunku do urzędników więcej zważa na ich właściwe kwalifikacje indywidualne, niż poprzednie studia i dyplomy.

Mają i Włochy szkolnictwo komunalne. Wymienić należy dwie instytucje. Pierwsza — to *Instytut Badań Muncypalnych (Istituto di Studi Municipali)* z siedzibą we Florencji rozwijający działalność w drodze konferencji i publikacji. Druga — to *Szkoła Nauk Politycznych i Społecznych (Scuola di scienze Politiche e sociali)* — założona w roku ubiegłym przy Uniwersytecie w Padwie. Biuro Związku Miast Polskich nie otrzymało jednak dotychczas programów i publikacji tych instytucji.

Przedstawiliśmy powyżej zarys interesującego nas szkolnictwa zagranicą, zarys zwięzły i nieroszczący pretensji do wyczerpania przedmiotu. Na tem tle uwydatnia się przedewszystkiem konieczność utworzenia Polskiego Studium Administracyjno-Komunalnego. Korzystaniu ze wzorów zagranicznych naturalnie musi towarzyszyć duża ostrożność nakazująca poddanie każdego, nawet niewątpliwie dodatniego teoretycznie i zahartowanego w ogniu praktyki postulatu zagranicznego, ścisłej rewizji ze stanowiska potrzeb, warunków i możliwości polskich.

Naszą inicjatywę utworzenia Studium Administracyjno-Komunalnego przedstawiliśmy już szeregowi poważnych instytucji: w pierwszym rzędzie zwróciliśmy się do Dziekanatów Wydziałów Prawnych wszystkich Uniwersytetów w Polsce, do Wyższej Szkoły Handlowej, Wolnej Wszechnicy Polskiej i Szkoły Nauk Politycznych, dalej do Związku Zawodowego Pracowników Miejskich.

Nie wszyscy zdołali jeszcze odpowiedzieć. P. Dziekan Wydziału Prawnego Uniwersytetu Warszawskiego — prof. Jarra, narazie ustnie — całkowicie zaaprobował naszą inicjatywę. Dziekan Wydziału Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych Uniwersytetu Lubelskiego, prof. Bouffał, pisze nam w odpowiedzi na naszą inicjatywę: „Specjalne Studium poświęcone sprawom samorządu miejskiego uważamy za bardzo pożądane, jako odrębną sekcję na Wydziale Prawa... Wiedzy urbanistycznej, sądzimy, winien być poświęcony oddzielny Instytut (na wzór Uniwersytetu Paryskiego) i organizację jego wyobrażamy sobie w ten sposób, że kurs na nim miałby być jednoroczny, a dostęp doń byłby możliwy tylko dla tych, którzy ukończyli sekcję prawniczą lub ekonomiczną Wydziału Prawa, celem tego Instytutu byłby postęp w zakresie wiedzy urbanistycznej oraz przygotowanie działaczy samorządowych miejskich”.

Dziekanat Wydziału Prawa Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie odpowiedział słowami zasadniczej, poważnie ujętej krytyki. Pisze m. inn.: „Rada Wydziałowa wita chętnie inicjatywę Szanownego Zarządu w nadziei, że zabiegi Panów doznają należytego poparcia ze strony wszystkich zwolenników postępu urzędzeń samorządowych. Nie sądzimy jednak, by zachodziła potrzeba stworzenia odrębnego „Studjum” przy Wydziale Prawa w Uniwersytecie... Naukowo... nie można zdaniem naszym wyróżnić administracji miejskiej od innych dziedzin administracji samorządowej, jakkolwiek uznajemy, że technika administracji miejskiej może być w wielu względach odmienną, zwłaszcza w dziedzinie urzędzeń podatkowych, sanitarnych, budowlanych i. t. d... Sądzimy, że tylko rozróżnianie administracji samorządowej od państwowej ma znaczenie naukowe i temu znaczeniu odpowiadają nasze starania o drugą katedrę administracji, wzgl. o systematyzowanie wykładów zleconych, któreby dotyczyły administracji samorządowej“.

Z charakterystycznym zastrzeżeniem wystąpiła Szkoła Nauk Politycznych w Warszawie. Powołując się mianowicie na działalność swego Wydziału administracji państwowej i komunalnej, inicjatywę naszą utworzenia Studium-Administracyjno-Komunalnego określiła jako . . . „utworzenie nowej organizacji dla tych samych celów“. Opierając się m. in. na dokładnej analizie programu Wydz. Adm. Państw. i Komun. Szkoły Nauk Politycznych w Warszawie — podkreśliwszy praktyczną celowość tego Wydziału—w obszernem piśmie wystosowanem do tej uczelni wyjaśniliśmy ich nieporozumienie, polegające na próbie utożsamienia odrębnego Studium Administracyjno-Komunalnego z cyt. Wydziałem, w którym zaledwie niektóre wykłady i to w charakterze przedmiotów pobocznych mogłyby obchodzić również i urbanistów.

Na skutek wywołanego zainteresowania świata naukowego naszą inicjatywą, zwrócono się do nas z dwoma konkretnymi projektami.

Pierwszy wyszedł z łona nowopowstałej Komisji Organizacyjnej Studium Administracji Państwowej i Komunalnej. Studium planowane jest jako jeden z najważniejszych działów powstającego jednocześnie Instytutu Nauk Administracyjnych. Do komisji Organizacyjnej wchodzi: generalny inspektor Administracji p. Twardo, wizytator Min. Ośw. i Wyznań Relig.—Dr. Tadeusz Hilarowicz i p. W. Biegeleisen. Ten ostatni, jako przedstawiciel cyt. Komisji, pisze nam, iż rezultatem prac Komisji . . . „było przede wszystkim ustalenie programu nauk i ram organizacyjnych Studium. Zasadniczym punktem wyjścia było z jednej strony ścisłe połączenie nauk administracyjnych z naukami ekonomicznymi, z drugiej zaś połączenie w jednym Studium, zarówno administracji państwowej jak i samorządowej.

To ostatnie było koniecznością wobec najściślejszego związku jaki zachodzi w nowoczesnej organizacji państwowej, między działalnością administracyjną państwa, samorządu i korporacji prawa publicznego, a który wymaga po stronie ciała urzędniczego dokładnego objęcia obu wielkich działów administracji. Równoległe traktowanie nauk ekonomicznych, w szczególności polityki ekonomicznej i gospodarczego rozwoju Ziem Polskich z naukami administracyjnymi było podyktowane koniecznością zbliżenia administracji zarówno państwowej jak i samorządowej do wymogów gospodarczych i społecznych, co przy równoczesnem rozszerzeniu ingerencji czynnika publicznego wybija się na pierwszy plan życia zbiorowego i państwowego.

W planie nauk uwzględniono narazie pod wpływem najbardziej odczutej konieczności studia dotyczące administracji politycznej i administracji komunalnej, z tem, iż na najbliższe lata jest zamierzone otwarcie specjalnego Studium Skarbowości, służby socjalnej, samorządu ziemskiego i t. d. wzorem Akademii Administracyjnej w Berlinie, Akademii Komunalnej w Düsseldorfie, Szkoły Nauk Politycznych i Ecole des Hautes Etudes Urbaines w Paryżu opartych już na daleko posuniętej specjalizacji studjów.

Naukę Studium Administracji Państwowej i Komunalnej otwierają przedmioty wspólne, więc administracyjne i ekonomiczne, mające na celu, poza wykładem systematycznym, uzupełnienie nowemi zdobyczami wiedzy i praktyki wykształcenia ekonomicznego i administracyjnego materiału urzędniczego. Przedmioty te są obowiązkowe dla słuchaczy obu wydziałów, administracji państwowej i komunalnej, ponadto w Studium, zarówno administracji państwowej i samorządowej wyodrębniono przedmioty ogólnego znaczenia, więc w studjum komunalnem polityki komunalnej, statystyki komunalnej i t. d., które są obowiązkowe dla wszystkich słuchaczy bez względu na poszczególne grupy specjalnych Studjów.

Przedmioty specjalne dotyczące administracji komunalnej podzielono w pewne grupy, ułatwiające urzędnikom pokrewnych działów opanowanie materiału teoretycznego i praktycznego — w ten sposób starano się uniknąć zbytniego obciążenia słuchaczy, zwłaszcza w zakresie materiału dalekiego od ich specjalności, przy jaknajwydatniejszym podkreśleniu ogólnego wykształcenia administracyjnego i ekonomicznego, któremu są poświęcone przedmioty ogólne, oraz takiemuż podkreśleniu znajomości polityki komunalnej, której jest poświęcona ogólna grupa w każdym ze studjum osobno.

W metodzie nauk uwzględniono przedewszystkiem system seminaryjny, który pozwala na niezbędny tu kontakt profesorów i kierowników seminarjum z materiałem słuchaczy. W tym kierunku Studium Administracyjne różni się zasadniczo od innych wyższych uczelni, materiał bowiem

słuchaczy składa się tu w pierwszym rzędzie z urzędników wyszkolonych praktycznie mniej lub więcej w danej gałęzi administracji, tak, iż za punkt wyjścia seminarjów, konwersatorjów i ćwiczeń mogą tu często posłużyć spostrzeżenia i obserwacje słuchaczy, kontrolowane następnie ze stanowiska celowości i polityki ekonomicznej i administracyjnej przez kierowników ćwiczeń i biorących udział w seminarjach słuchaczy.

Czas studjów określono narazie na jeden rok, obejmujący dwa semestry. Od poczynionych doświadczeń będzie zależało, czy okres studjów będzie rozciągnięty na przeciąg dwóch lat, wzorem tego rodzaju uczelni zagranicą, co zresztą łączy się z materiałem słuchaczy oraz jego zaangażowaniem podczas studjów w pracach urzędowych.

Studjum dopuszcza jako słuchaczy zwyczajnych urzędników administracji państwowej i samorządowej oraz instytucji publicznego charakteru, posiadających średnie lub wyższe wykształcenie, a nadto wedle oceny Dyrekcji Studium tych urzędników, którzy posiadają praktykę, doświadczenie, oraz wiadomości zawodowe w zakresie pewnej specjalności, dają pełną rękojmię osiągnięcia wydatnych korzyści ze studjów. Nadto słuchaczami zwyczajnymi mogą być osoby z poza ciała urzędniczego, posiadające wyższe wykształcenie i słuchacze szkół wyższych, którzy pragną się poświęcić państwowej lub samorządowej służbie administracyjnej. W charakterze nadzwyczajnych słuchaczy mogą być dopuszczone osoby, które chcąc wysłuchać pewnych poszczególnych wykładów lub grup nie mają zamiaru poddać się ścisłemu egzaminowi. Studium wydaje zwyczajne poświadczenie odbytych wykładów i ćwiczeń zarówno zwyczajnym, jak i nadzwyczajnym słuchaczom, oraz świadectwa dyplomowe, na mocy egzaminu końcowego, obejmującego, oprócz ogólnych przedmiotów, specjalne i fachowe umiejętności wedle grup, przyczem poza ustnym egzaminem słuchacze muszą przedłożyć dwa piśmienne referaty, w tem jeden klauzurowy, z tematów poprzednio przez Studium wyznaczonych.

Program Studium przedstawia się jak następuje:

Przedmioty wspólne dla Studium Administracji Państwowej i Komunalnej
(Razem godzin 180).

A. Nauki Administracyjne Ogólne:

- a) ogólna teoria administracji,
- b) ustrój państwowych władz administracyjnych,
- c) ustrój samorządowych władz administracyjnych,
- d) sądownictwo administracyjne,
- e) postępowanie administracyjne,
- f) seminarjum administracyjne.

B. Nauki Ekonomiczne:

- a) teoria ekonomii społecznej,
- b) polityka ekonomiczna (agrarna, przemysłowa, handlowa, specjalna, bankowość i kredyt, kooperatywy i zrzeszenia,
- c) historia doktryn ekonomicznych,
- d) skarbowość (ze szczególnym uwzględnieniem budżetu i nauki o podatkach),
- e) organizacja pracy w administracji,
- f) statystyka gospodarcza,
- g) stan gospodarczy Polski,
- h) seminarjum polityki ekonomicznej,
- i) seminarjum skarbowości.

C. Nauki Pomocnicze:

- a) zasady prawa cywilnego,
- b) zasady prawa handlowego i wekslowego,
- c) rachunkowość w publicznych zakładach i przedsiębiorstwach,
- d) wiadomości z prawa karnego i więziennictwa,
- c) ogólne prawo urzędnicze.

II.***Przedmioty wykładane specjalnie na Studium Komunalnem:***

(Razem godzin 120).

- 1) system polityki komunalnej,
- 2) rozwój samorządu na ziemiach polskich,
- 3) skarbowość komunalna,
- 4) gospodarka komunalna:
 - a) aprowizacja miast,
 - b) samorząd gospodarczy,
 - c) komunalna opieka społeczna,
 - d) kwestja mieszkaniowa i budownictwo mieszkaniowe,
 - e) komunalne szkolnictwo, sprawy kultury i sztuki,
 - f) higiena miast (kanalizacja i wodociągi, czyszczenie ulic, ogrody miejskie i t. d.),
 - g) miejska służba zdrowia,
 - h) rzeźnie, targowiska, służba weterynaryjna, badanie środków żywności,
 - i) komunikacje miejskie,
 - i) miejskie budownictwo,

- k) zarząd dobrami i majątkami miejskimi,
- l) miejskie kasy oszczędności,
- ł) ubezpieczenia komunalne,
- m) bezpieczeństwo publiczne i ruch uliczny,
- n) gospodarka miasta Warszawy na tle rozwoju głównych miast europejskich,
- o) statystyka komunalna,

Powyższe przedmioty będą ugrupowane w następujące oddziały, celem ułatwienia i niezbędnej specjalizacji studjów:

1) *Grupa przedmiotów ogólnych:*

- a) polityka komunalna,
- b) rozwój samorządu na ziemiach polskich,
- c) skarbowość komunalna,
- d) reprezentacja interesów komunalnych (związki miast i t. d.),
- e) statystyka komunalna,
- f) gospodarka miasta Warszawy,
- g) seminarjum komunalne.

2) *Grupa przedmiotów gospodarczych:*

- a) aprowizacja miast,
- b) kooperatywy a wydziały zaopatrywania,
- c) rzeźnie, targowiska,
- d) składowe domy towarowe,
- e) miejskie kasy oszczędności,
- f) ubezpieczenia miejskie,
- g) zarząd dobrami i majątkami miejskimi.

3) *Grupa opieki społecznej, higieny miast, szkolnictwa i kultury:*

- a) opieka społeczna miast i samorządów,
- b) higiena miast (kanalizacja, wodociągi i t. d.),
- c) miejska służba zdrowia,
- d) badania środków żywności,
- e) szpitalnictwo i t. d.,
- f) walka z alkoholizmem i nierzędem,
- g) ogrody miejskie,
- h) szkolnictwo powszechne, zawodowe i wyższe, oświata pozaszkolna,
- i) popularyzacja wiedzy i sztuki,
- j) teatry,
- k) muzea,

- l) szkolne kasy oszczędności,
 - ł) sporty i zabawy ludowe, wycieczki krajoznawcze i t. d.
- 4) *Grupa przedmiotów technicznych:*
- a) komunalne budownictwo i służba budownictwa miejskiego,
 - b) gazownie,
 - c) elektrownie,
 - d) komunikacje miejskie,
 - e) ruch samochodowy i organizacja ruchu ulicznego,
 - f) budownictwo mieszkaniowe i rozbudowa miast,
 - g) budowa i konserwacja ulic,
 - h) czyszczenie miast,
 - i) kanalizacja i wodociągi.

We wszystkich działach—ćwiczenia i pokazy.

Program zakończy wykaz przedmiotów, uwzględniających specjalnie administrację państwową.

Powyższy, przedstawiony przez p. L. W. Biegeleisena, program Studium Administracji Państwowej i Komunalnej wzorowany jest, jak widzimy, na programie berlińskiej Akademii Administracyjnej. Otrzymaliśmy od p. L. W. Biegeleisena program w stanie o tyle nieskonkretyzowanym pod względem organizacyjnym, że nie zawierał ani preliminarza budżetu, ani kandydatów na profesorów, ani innych zasadniczych kwestyj organizacyjnych, zwróciliśmy się więc do niego o konieczne uzupełnienia i otrzymaliśmy dane następujące:

A więc preliminarz budżetowy Studium Administr. Państw. i Komunalnej przedstawia się jak poniżej.

Dochody:

1) Czesne 200-u słuchaczy à 50 złotych	10.000 zł.
2) Opłaty za pojedyncze wykłady	1.000 „
3) Sprzedaż wydawnictw, programów i t. d.	10.000 „
Razem	21.000 zł.

22

Wydatki:

A) Wydatki Personalne:

1) 600 godzin wykładów à 25 zł. godzina	15.000 zł.
2) Koszty podróży dla zamiejscowych wykładowców	5.000 „
3) Kierownictwo Studium Administracji Państwowej	3.000 „
4) Kierownictwo Studium Administracji Komunalnej	3.000 „
5) Honorarja egzaminacyjne	3.000 „

6) Kierownik administracyjny Studium	6.000 zł.
7) Siła pomocnicza	2.400 „
8) Woźny	1.200 „
B) Wydatki Naukowe:	
1) Prenumerata pism fachowych	500 zł.
2) Zakupno książek	1.500 „
3) Wydawnictwa podręczników	20.000 „
C) Wydatki rzeczowe:	
1) Lokal	1.200 zł.
2) Opał	500 „
3) Oświetlenie	400 „
4) Sprzątanie	1.000 „
5) Materiały piśmienne, druki	1.000 „
6) Plakaty, programy, anonse	1.000 „
7) Szafy, półki	1.000 „
	<u>Razem . 66.700 zł.</u>
Dochody	21.000 zł.
Wydatki	<u>66.700 „</u>
	Pozostaje do wyrównania . 45.700 zł.

Preliminarz budżetowy Studium Komunalnego.

Dochody:

Czesne 120 słuchaczy à 50 zł.	6.000 zł.
Opłaty za pojedyncze wykłady	300 „
Sprzedaż wydawnictw	3.000 „
	<u>Razem . 9.300 zł.</u>

Wydatki:

300 godzin wykładów i ćwiczeń à 25 zł.	7.500 zł.
Koszty podróży dla zamiejscowych wykładowców	4.000 „
Honorarja egzaminacyjne	2.000 „
Kierownictwo Naukowe Studium Administr. Komun.	6.000 „
Asystent Naukowy Studium Komunalnego	3.600 „
Sekretarz Administracji Studium Komunalnego	3.600 „
Książki i prenumeraty	1.200 „
Wydatki administracyjne, oświetlenie, opał, plakaty it.d.	2.000 „
Wydawnictwa podręczników i organu komunalnego	20.000 „
	<u>Razem . 49.900 zł.</u>
Dochody	9.300 zł.
Wydatki	49.900 „
	<u>Pozostaje do wyrównania . 40.600 zł.</u>

Jako kandydatów na profesorów wymienia p. Biegeleisen w dziedzinie ekonomji: p. Krzyżanowskiego Adama, Biegeleisena Leona Władysława, Kostaneckiego, Sturm de Strema, Piekałkiewicza, Głębińskiego, Daszyńską-Golińską, Młynarskiego Feliksa, Rose, — z dziedziny polityki komunalnej: Sikorskiego, Pragiera, Biegeleisena, Krzeczkowski, Limanowski; z dziedziny administracji: Wasiutyńskiego, Hilarowicza, Hausnera.

Drugi projekt, z którym zwrócono się do nas bezpośrednio na skutek zainteresowania się inicjatywą organizacji Studium Nauk Admin.-Kom. wyszedł z Wolnej Wszechnicy Polskiej, w imieniu której konferował z nami prof. M. Orzęcki. Projektowane jest utworzenie przy Wolnej Wszechnicy Polskiej następującego kompleksu wykładów (honorarjum za godzinę wykładu preliminuje się — 20 złotych).

Tytuł wykładu	Ilość godz. tyg	W ciągu	Nazwisko
1. Administracja ogólna .	2	10 miesięcy	Prof. Hilarowicz
2. Administracja Komunalna	1	"	"
3. Skarbowość ogólna .	2	"	Prof. Pragier
4. Skarbowość komunalna wraz z organizacją władz	1	"	"
5. Ekonomja polityczna wraz z polityką gospodarczą	2	"	Prof. Daszyńska-Golińska
6. Polityka socjalna . .	2	5 mieś. (pólr.)	Prof. Simon
7. Demografja miast . .	1	półrocznie	Prof. Limanowski
8. Teorja statystyki . .	1	"	"
9. Statystyka samorząd.	1	"	"
10. Socjologja	1	rocznie	Krzywicki (Ettinger)
11. Ogólna nauka o prawie	1	półrocznie	Orzęcki
12. Zarys nauki o handlu i prawa handlowego .	2	"	Górski—Szenwicz
13. Zarys prawa konstytuc.	2	"	Maliniak—Orzęcki
14. Historja ustroju Polski	2	"	Maliniak
15. Geografja gospodarcza	2	"	Gumplowicz
16. Geografja polityczna.	2	"	"
17. Kultura miejska . . .	2	"	Irzykowski
18. Higjena miast	2	"	Bogucki
19. Prawo cywilne	2	"	Szenwicz
20. „ karne (admin.)	2	"	Ettinger

NOWELIZACJA USTAWY

„O tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych“.

Ustawa z dnia 11/VIII—1923 r. „O tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych“ (Dz. U. R. P. № 94, poz. 747) wywołała wkrótce po wejściu w życie szereg krytycznych uwag (szczególnie ze sfer sejmików), wskazujących na konieczność jej nowelizacji.

Wyrazem tych dążeń były zgłaszane do uchwały Sejmu wnioski poselskie różnych ugrupowań sejmowych, żądające nowelizacji wspomnianej ustawy:

1) Posłów: Bogusławskiego, Łaskiewicza i kol. z dn. 8/II—24 r. w spr. zmiany ustawy z dnia 15/VI—23 r. w przedmiocie wyrównania podatków gruntowych, tudzież niektórych podatków budynkowych oraz ustawy z dnia 11/VIII—23 r. „o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych“ (Druk Sejmu № 977).

2) Posła Wł. Kiernika i kol. klubu P. S. L. w sprawie sanacji finansów samorządowych (Druk Sejmu № 987).

3) Posła Janeczka i kol. z klubu Polskiego Związku Chłopskiego w sprawie nowelizacji ustawy z dnia 11/VIII—23 r. „O tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych“ (Druk Sejmu Nr. 1239).

Dnia 6/VI—1924 r. wniósł p. Minister Skarbu do uchwały Sejmu projekt ustawy „w przedmiocie zmian w przepisach o podatkach komunalnych i niektórych innych zmian w tekście ustawy z dnia 11/VIII—23 r. „O tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych“ (Druk Sejmu Nr. 1257).

Projekt ten zawierał przepisy, przewidujące zwiększenie wydajności do określonych granic podatku gruntowego, dodatku do cen świadectw przemysłowych i kart rejestracyjnych, pobieranego niezależnie od dodatku do podatku obrotowego; wprowadzał następnie postanowienia (art. 3) co do uchylenia podatku budynkowego, ograniczał komunalne prawo opodat-

owania na cele inwestycyjne do wydatków siły wyższej oraz okoliczności, gdy potrzeba bezzwłocznego dokonania inwestycji podyktowana jest względami na dobro publiczne.

Powyższe projekty nowel, t. j. poselskie i rządowe, traktowane były łącznie przez Sejmową Komisję Skarbową, która, zasadniczo odrzucając projekt rządowy, poleciła jednakże jego rozpatrzenie wybranej z pośród siebie podkomisji.

Podkomisja uznała projekt za nienadający się do dyskusji i upoważniła p. posła dr. Michalskiego do przygotowania w porozumieniu z Min. Skarbu i Spraw Wewnętrznych nowego projektu.

Projekt taki został opracowany przez p. posła dr. Michalskiego w ubiegłej sesji sejmowej lecz nie został przedstawiony do rozpatrzenia Sejmowej Komisji Skarbowej.

Obecnie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu opracowało nowy projekt noweli ustawy „O tymcz. uregulow. fin. komun.”, który po uprzednim zaakceptowaniu przez Radę Ministrów ma być przedłożony do uchwały Sejmu.

Poniżej podajemy porównanie brzmienia tych artykułów ustawy „O tymcz. uregulow. fin. komun.” (Dz. U. R. P. Nr. 94 poz. 747), które zmienia projekt ustawy nowelizacyjnej z odnośnymi postanowieniami projektu.

1) Art. 8 ustawy „O tymcz. uregulow. fin. komun.” (Dz. U. R. P. Nr. 94 poz. 747), który wprowadzał:

a) opodatkowanie na rzecz związków komunalnych przemysłu i handlu w formie dodatku do państwowego podatku przemysłowego, pobieranego także od przedpłaty uiszczonej przy nabyciu świadectw przemysłowych,

b) opodatkowanie przedsiębiorstw państwowych, wymienionych w ust. 1, 2, 8 i 9 art. 3 ustawy z dn. 14/V—23 r. (Dz. U. R. P. Nr. 58 poz. 412),

c) podział tych dodatków pomiędzy związki komunalne w ten sposób iż po potrąceniu 10% dla samorządu wojewódzkiego gminom miejskim przypadają dodatki pobierane od przedsiębiorstw i zajęć wykonywanych poza obrębem gmin miejskich—

zostaje zmieniony postanowieniami art. 3 projektu ustawy nowelizacyjnej w tym kierunku, iż:

a) ma być uchylone opodatkowanie przedsiębiorstw państwowych na rzecz związków komunalnych, co faktycznie nie jest nową zmianą, lecz tylko uzgodnieniem przepisów ustawy „O tymcz. uregulow. fin. komun.” z nowouchwaloną ustawą z dn. 15/VII—

1925 roku „O państwowym podatku przemysłowym“ (Dz. U. R. P. Nr. 79 poz. 550) nie przewidującą takiego opodatkowania przedsiębiorstw państwowych,

b) ma być ograniczona swoboda dysponowania sumami podatkowymi przez wprowadzenie nowego przepisu, postanawiającego, iż połowę wpływów z dodatków, pobranych na zasadzie punktu b) art. 119 ustawy z dnia 15/VII—1925 r. (Dz. U. R. P. Nr. 79 poz. 550), „przyznającego związkom komunalnym prawo poboru dodatku do pobieranej przez państwo ceny świadectw przemysłowych i kart rejestracyjnych w wysokości 30% tej ceny“, obowiązane są gminy miejskie i wiejskie przeznaczyć na potrzeby publicznych szkół dokształcających zawodowych.

2) Artykuł 9 ustawy „O tymcz. uregulow. fin. komun.“ postanawiający, iż gminy miejskie otrzymują udział 30% a m. st. Warszawa 40% we wpływach z państwowego podatku dochodowego, wymierzanego w tychże gminach, zostaje zmieniony postanowieniami art. 4 ustawy nowelizacyjnej w tym kierunku iż wysokość dotychczasowego udziału związków komunalnych we wpływach z państwowego podatku dochodowego zostaje zmniejszoną z 30% na 10%, zaś dla m. st. Warszawy z 40% na 15%.

Stwierdzamy, iż brak jest jakichkolwiek podstaw cyfrowych i obliczeń, któreby usprawiedliwiały tak znaczne obniżenie udziału miast w tym podatku. Obliczenia winny zawierać sumę ogólnych kosztów utrzymania policji państwowej, sumę zanulowanego obecnie 25% udziału miast w tych kosztach, oraz sumę, jaką daje 30%-wy udział miast w podatku dochodowym.

3) Artykuł 10-y ustawy „O tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych“, który postanawia:

- a) pobór dodatków komunalnych w wysokości 30% państwowego podatku od spirytusu i wyrobów wódczanych wina i win musujących, oraz od piwa, a 15% państwowego podatku od innych przedmiotów, z wyjątkiem podatku od węgla, olejów mineralnych, soli i cukru,
- b) podział wpływów z tych dodatków między gminy miejskie i powiatowe związki komunalne, a to w pierwszym w stosunku 60%, w drugim zaś do 40%,
- c) podział wpływów między poszczególne gminy miejskie na podstawie średnio-arytmetycznej ustalonej przy zastosowaniu dwóch współczynników: liczby mieszkańców w poszczególnych gminach miejskich i podatku przemysłowego przypisanego na ich terenie,

- d) obowiązek powiatowych związków komunalnych do wypłacenia z otrzymanych sum $\frac{1}{3}$ części gminom wiejskim w/g stosunku liczby mieszkańców gmin wiejskich do liczby mieszkańców powiatu z wyłączeniem gmin miejskich —

zmieniony zostaje postanowieniami art. 5 projektu ustawy nowelizacyjnej w sposób następujący:

1) opodatkowanie spirytusu na rzecz związków komunalnych zmienione zostaje w ten sposób, iż zamiast poboru dodatku komunalnego w wysokości 30% państwowego podatku, wprowadzone zostają stałe dodatki do opłaty skarbowej, wynoszące 1 złoty od litra 100% spirytusu. Zmiana ta nie jest przepisem nowym, lecz tylko uzgodnieniem art. 10-go ust. „O tymcz. uregul. fin. kom.“ z art. 21 ustawy z dnia 31/VII—24 r. „O monopolu spirytusowym“ w brzemieniu nadanem tejże ustawie rozporządzeniem Ministra Skarbu z dnia 17/IX—25 r. (Dz. U. R. P. Nr. 102, poz. 720);

2) $\frac{1}{3}$ część ogólnych wpływów komunalnych z opodatkowania spirytusu przeznaczoną zostaje samorządowi wojewódzkiemu, do czasu utworzenia którego wpływy te przypadają: w b. dzielnicy rosyjskiej — na rzecz Państwa; w województwach krakowskim, lwowskim, stanisławowskim i tarnopolskim — na rzecz Tymcz. Wydziału Samorządowego we Lwowie; w województwach poznańskim i pomorskim — na rzecz krajowych związków komunalnych i dotacji, przewidzianych w ust. 2 art. 36 ustawy z dnia 11/VIII—23 r. (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 747);

3) pozostała część wpływów, $\frac{1}{5}$ komunalnego podatku od spirytusu, po potrąceniu 3.6% na rzecz związków komunalnych na obszarze województwa śląskiego, przypada w wysokości 60% gminom miejskim i w wysokości 40% powiatowym związkom komunalnym;

4) zmienione zostają podstawy rozdziału pomiędzy poszczególne gminy miejskie wpływów z podatku od spirytusu w ten sposób, iż rozdział ten według projektu ustawy nowelizacyjnej ma się dokonywać tylko w stosunku do liczby ludności w danych gminach, z opuszczeniem współczynnika podatku przemysłowego przypisanego na ich terenie, co przewidywał art. 10, ust. „O tymcz. uregul. fin. kom.“;

5) przedłużone zostały terminy wpłat należności związkom komunalnym z komun. podatku od spirytusu do jednego miesiąca, zamiast dotychczasowego terminu dwutygodniowego.

Projekt noweli jednocześnie wprowadza do ustawy „O tymcz. uregul. finans. komun.“ nowe postanowienia. I tak:

W art. 6-ym ustanawia prawo gminy m. Lwowa i Krakowa do samodzielnego poboru podatku spożywczego od tych artykułów, które w dniu 1/VII—1923 r. były obłożone miejskim podatkiem linjowym. Prawo to służy

do końca tego roku, w którym wejdzie w życie ustawa „O gminie miejskiej“.

Natomiast: w art. 8-ym postanawia utworzenie komunalnego funduszu pożyczkowego, z którego udzielane będą gminom miejskim, wiejskim oraz powiatowym związkom komunalnym niskoprocentowane lub bezprocentowe pożyczki na pilne i nieodzowne potrzeby.

Fundusz ten tworzy się w ten sposób, iż z należnych związkom komunalnym wpływów z dodatku do monopolowej ceny spirytusu, wynoszących od każdego 100% litra spirytusu 1 złoty (w myśl art. 21, ustawy z dnia 31/VII—1924 r. „O monopolu spirytusowym“ w brzmieniu nadanem tejże ustawie rozporządzeniem Ministra Skarbu z dnia 17/IX—1925 r. (Dz. U. R. P. Nr. 102, poz. 720) będą potrącane kwoty, równające się 1% ogólnej sumy dochodów preliminowanych na dany rok budżetowy.

W tem miejscu ponownie podkreślamy brak osobno ujętych cyfrowych danych, zawierających roczne wpływy z tego źródła dla powiatów i miast.

Zarząd i dysponowanie funduszem spoczywać będzie według projektu ustawy w rękach Ministra Spraw Wewnętrznych.

Konieczność utworzenia takiego funduszu uzasadnioną jest zdaniem autorów projektu ciężkimi warunkami gospodarczymi kraju, które również ujemnie odbijają się i na sytuacji finansowej samorządu terytorjalnego.

Dla pokrycia chwilowego niedoboru kasowego, spowodowanego zmniejszonym dopływem pieniędzy z wpływów podatkowych, związki komunalne zwracały się dotychczas i zwracają nadal do Skarbu Państwa o udzielenie im pożyczek, zabezpieczonych na wpływach z dodatków komunalnych do podatków państwowych.

Jednakże nie jest to pomoc istotna, gdyż pożyczki te (zaliczki) są krótkoterminowe, które Skarb Państwa z powodu własnych trudności finansowych ograniczył do minimum i którym w przyszłości będzie musiał odmawiać.

Wobec takiej sytuacji wyłoniła się konieczność stworzenia przez samorządy własnej instytucji samopomocowej, opartej na zasadzie, iż drogą przymusowych składek wszystkich związków komunalnych powstałby pewien fundusz, z którego udzielanoby potrzebującym związkom komunalnym niskoprocentowych pożyczek.

Jednakże, co podkreślić należy, funduszem pożyczkowym, składającym się wyłącznie ze środków finansowych komunalnych, według postanowień projektu administrować ma również wyłącznie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

Byłby to drugi wypadek ustawowego uregulowania gospodarowania wyłącznego cudzemi funduszami: art. 20, ustawy „O rozbudowie miast” z dnia 29/IV–25 r. (Dz. U. R. P. Nr. 346) powierza zarząd funduszu rozbudowy miast Ministrowi Skarbu.

Projekt noweli do ustawy „O tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych” — wniesiony został do Sejmu w dniu 17 grudnia 1925 r. Sejmowa Komisja Skarbcwa rozpatrzyła jednak narazie tylko wnioszek dotyczący przedłużeniu akcyzy m. Krakowa im. Lwowa; Komisja wnioszek ten uchwaliła, przedłużając wymieniony termin do końca marca 1925 r. Na skutek interpelacji kilku posłów cały projekt noweli będzie przedmiotem obrad Komisji Skarbowej na jednym z pierwszych posiedzeń poświęconych.

Sprawa nowelizacji ustawy o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych była szczególnie ważnym punktem obrad Zarządu Związku Miast Polskich, odbytych w dniu 19 grudnia 1925 r.

Zarząd Związku Miast Polskich stwierdził, że projekt noweli do ustawy o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych nie tylko pogarsza stan finansowy miast i samorządów powiatowych, ale niweczy podstawy skarbowości miejskiej i jest sprzeczny z naczelną zasadą naszej Konstytucji, oparcia administracji na mocnym i szerokim samorządzie terytorjalnym. Pogorszenie to Zarząd Związku Miast Polskich widzi w następujących przepisach omawianej noweli, w tekście wówczas jeszcze nie uchwalonym przez Radę Ministrów:

1) Art. 3, ustęp ostatni. Ograniczenie dysponowania sumami podatkowymi przez wprowadzenie przepisu, głoszącego, że połowę wpływów z dodatków, pobranych na zasadzie art. 119 Ustawy z dnia 15 lipca 1925 r., przyznającego Związkom Komunalnym prawo poboru dodatku do pobranej przez Państwo ceny świadectw przemysłowych i kart rejestracyjnych w wysokości 30% tej ceny, obowiązane są gminy miejskie i wiejskie przeznaczyć na potrzeby publicznych szkół dokształcających zawodowych“.

Powższe ograniczenie jest tem zbędniejsze i niczem nieuzasadnione, że Samorzady zawsze odznaczały się pieczołowitością o rozwój oświaty, nie można jednak mechanicznie określać, że we wszystkich gminach należy połowę wpływów przeznaczać na jeden określony typ szkół publicznych. Ograniczenie to jest dowodem braku zaufania do Samorządów, cechującego stosunek władz administracyjnych do Samorządów.

2) Art. 4. Zmniejszenie udziału gmin miejskich w państwowym podatku dochodowym z 30 na 15%, zaś w m. st. Warszawie do 20%.

Wprawdzie wydatki na utrzymanie policji zostały miastom odjęte, ale obniżenie udziału w podatku dochodowym, przewidziane wyżej, jest mniej

więcej dwukrotnie większe od sumy wydatków na policję, a pozatem ustawy nie uwzględniają tej okoliczności, że zostały nałożone na miasta w międzyczasie na zasadzie specjalnych ustaw nowe, bardzo dotkliwe ciężary z tytułu opieki społecznej, obowiązku kwaterunkowego i funduszu bezrobocia.

3) Art. 5. Zamiast dodatków komunalnych do państwowych podatków od spożycia, zużycia, względnie produkcji, przewidzianych w art. 10 Ustawy z dn. 11/VII — 1923 r. komuny mają otrzymywać wobec wprowadzenia Monopolu Spirytusowego dodatek do opłaty skarbowej w wysokości zł. 1 od litra spirytusu 100%. Wobec tego, że w art. 10-ym rzeczonyj Ustawy wymienione są, jako przedmioty opodatkowania i inne artykuły oprócz spirytusu, Zarząd Związku Miast wnosi ażeby od artykułów nieobjętych Ustawą o Monopole Spirytusowym utrzymać dodatki na rzecz Komun przewidziane w tym artykule, niezależnie od opłaty zł. 1 od litra spirytusu.

Pozatem Zarząd Związku Miast uważa za niekorzystne zniesienie przy podziale wpływów z powyższych dodatków i opłat spirytusowych pomiędzy samorządy współczynnika wysokości podatku przemysłowego — i wnosi, ażeby zgodnie z art. 10-ym Ustawy o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych — podział wpływów pomiędzy poszczególne gminy miejskie odbywał się nadal na podstawie średnio-arytmetycznej, ustalonej przy zastosowaniu 2-ch współczynników: liczby mieszkańców w poszczególnych gminach miejskich i podatku przemysłowego, przypisanego na ich terenie.

4) Wobec tego, że na mocy Konwencji Genewskiej monopole państwowe nie mogą się rozciągać na woj. Śląskie, Zarząd Związku Miast wnosi żeby dotychczasowe ustawy i postanowienia w tej dziedzinie w art. 10-ym Ustawy o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych pozostał w mocy w woj. Śląskiem, aż do czasu ostatecznego rozstrzygnięcia sprawy zasadniczej, czy na Śląsku mogą być wprowadzone monopole.

5) Bardzo poważne ciężary nakłada na gminy art. 7-my noweli o utworzeniu komunalnego funduszu pożyczkowego. Wobec tego, że istnieją przy gminach Kasy Oszczędności i Kasy Komunalne, mogące doskonale przy odpowiedniej redakcji przepisów obowiązujących spełniać zadania, przewidziane przez nowelę dla rzeczonyj funduszu pożyczkowego, Zarząd Związku Miast uważa utworzenie specjalnego funduszu pożyczkowego za zbędne, a nawet ze względu na bardzo poważne ciężary związane z utworzeniem takiego funduszu, idące równolegle ze zmniejszeniem i ograniczeniem źródeł dochodowych dla gmin na mocy niniejszej noweli, za wprost szkodliwe i wnosi o skreślenie całego art. 7-go noweli.

Gdyby jednak ciała prawodawcze nie podzieliły zasadniczego poglądu Zarządu Związku Miast i nie zgodziły się na skreślenie powyższego arty-

kułu, to Zarząd Związku Miast wnosi, ażeby były uwzględnione przynajmniej następujące dezyderaty Związku Miast:

- a) żeby obciążenie Komun na rzecz komunalnego funduszu pożyczkowego wyrażało się nie w procencie od ogólnej sumy dochodów preliminowanych na dany rok budżetowy, lecz jedynie w ustalonym procencie od pobieranego przez związki komunalne 1 złotego od 100% litra spirytusu.
- b) żeby gminy miejskie były przy korzystaniu z tego funduszu oddzielone od gmin wiejskich, to znaczy, żeby każda kategoria gmin otrzymała pożyczki tylko do wysokości wpływów przez nią wpłaconych na rzecz tego funduszu,
- c) żeby dysponowanie funduszem pożyczkowym pozostawało w rękach Samorządów i było powierzone specjalnej Komisji, wyłonionej z przedstawicieli Samorządów, a nie oddane Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Zarząd Związku Miast pozwala sobie zwrócić uwagę czynników miarodajnych na bardzo charakterystyczne w tym względzie obrady Komisji finansowej parlamentu francuskiego, która obradowała nad projektem rządowym Kasy pożyczkowej dla gmin, mającej charakter identyczny z projektowanym funduszem pożyczkowym; z uwagi, że Kasa pożyczek, jako powstała z funduszków komunalnych winna mieć charakter instytucji samorządowej i dlatego winna być wyłącznie rządzona przez Władze gminne, t. j. przez specjalną Radę Administracyjną złożoną z 12 mężów i 4-ch przedstawicieli rządu pod przewodnictwem prezesa Sekcji Spraw Wewnętrznych w Radzie Stanu — Komisja Finansowa uznała, że należy narazie tekst rządowy projektu odrzucić, aż do zmiany odpowiedniego artykułu.

6) Art. 9. Zarząd Związku Miast uważa za niedopuszczalne, ażeby nowela, zmieniająca i ograniczająca źródła dochodowe gmin mogła obowiązywać wstecz, co jest przeciwne podstawowym zasadom każdego prawodawstwa i wnosi, ażeby weszła w życie z dniem ogłoszenia jej urzędowego po wydaniu przez Rząd odnośnych przepisów wykonawczych.

7) Zarząd Związku Miast uważa przepis Ustawy, uchwalonej dnia 18 b. m. przez Sejm, o zabezpieczeniu podaży przedmiotów powszechnego użytku, głoszący, że wszelkie opłaty gminne winny ulegać zatwierdzeniu władz administracyjnych, nietylko za sprzeczny z Ustawą o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych, ale za niczem nieusprawiedliwione ograniczenie podstawowych praw Samorządu, sprzeczne z całą tendencją współczesnego prawodawstwa, gwarantującego Samorządom daleko idące prawa w dziedzinie podatkowości gminnej. Związek Miast zwraca się z usil-

nym apelem do Senatu, ażeby przepisu tego nie zatwierdzał i nie przyczynił się do dalszego ograniczenia praw Samorządów a rozszerzenia kompetencji czynników administracyjnych. Zarząd Związku Miast stwierdza, że umieszczenie Samorządów w ustawie sanacyjnej narówni z rozporządzeniami, zwalczającymi spekulację, — jest wysoce uwłaszczające dla samorządów, reprezentujących ludność całego Państwa w sprawach gospodarczych — i wnosi o usunięcie z rzezzonej Ustawy przepisów dotyczących Samorządów.

8) Zarząd Związku Miast zwraca się z apelem do Senatu, by artykuł 17 ust. o środkach zapewnienia równowagi budżetowej, wprowadzający zmianę artykułu 9 ustawy o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych, określającego udział związków komunalnych we wpływach z państwowego podatku dochodowego, ustalił na zasadzie, że zmniejszenie % wpływów związków komunalnych w państwowym podatku dochodowym, winno odpowiadać ściśle cyfrom dotychczasowej dopłaty związków komunalnych na utrzymanie Państwowej Policji.

Takie były uchwały Zarządu Związku Miast. Odnośnie powołanego w punkcie pierwszych tych uchwał ust. ost. art. 3, należy nadmienić, że jakkolwiek nie znalazł się już w rządowym projekcie „ustawy wprowadzającej zmiany w przepisach o niektórych podatkach komunalnych“, uchwalonym na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 9 grudnia 1925 r. i przedłożonym Sejmowi przez Pana Ministra Skarbu w dniu 11 grudnia 1925 r., to przecież jego treść faktycznie znajduje się w art. 11 projektu ustawy o publicznych szkołach dokształcających zawodowych dla młodzieży, zatrudnionej w rzemiośle, przemyśle lub handlu, przyjętym na posiedzeniu Rady Ministrów w dn. 24 stycznia 1925 r., a będącym dopiero obecnie przedmiotem obrad Sejmowej Komisji Oświatowej. Według projektu rządowego, na utworzenie funduszu specjalnego na potrzeby publicznych szkół dokształcających zawodowych przeznaczają się:

1) z dodatku komunalnego do ceny świadectw przemysłowych i kart rejestracyjnych, przysługujących związkom komunalnym na mocy ustaw — kwoty w wysokości 15% każdorazem przez Państwo pobieranej ceny tych świadectw i kart — oraz

2) z dodatku komunalnego do opłat stemplowych, przysługującego związkom komunalnym na mocy ustaw, — kwoty w wysokości 10% pobieranych przez Państwo opłat.

Pomijając już tę ogólną, wyrażoną w uchwale Zarządu Zw. M., stwierdzającą mianowicie, iż takie mechaniczne określenie, że we wszystkich gminach należy połowę wpływów przeznaczyć właśnie na jeden, określony typ szkół publicznych, jest typowym dowodem charakterystycznego

braku zaufania, cechującego współczesny stosunek władz administracyjnych do samorządów, przechodząc do analizy charakteru tych źródeł, podkreślić należy niezrozumiałą wysokość pierwszego z tych źródeł, wynoszącego aż 15%, t. j. połowę dodatków komunalnych na cele funduszu specjalnego, wysokość w każdym razie niedopuszczalną w dobie odbijającego się na samorządach ogólnego kryzysu gospodarczego, redukcji udziału w państwowym dodatku dochodowym z 30 do 15%, wzrostu wydatków na opiekę społeczną i wogóle szeregu ważnych, specjalnych zadań wykonywanych obecnie przez samorządy, jak zwalczanie bezrobocia, wydatki na drogi i t. p.

Źródło drugie funduszu specjalnego, wyrażające się w dodatku komunalnym do opłat stemplowych, jest szczególnie niepewne i na rok 1925, w każdym razie jest pozbawione charakteru realnego, albowiem projekt ustawy stemplowej, na którym się ono opiera, znajduje się dopiero obecnie w Komisji Skarbowej Sejmu, uchwalony będzie z pewnością nieprędko ze względu na swój rozmiar, a odnośnie terminu wcielenia go w życie należy pamiętać o klauzuli 4 miesięcznej *vacatio legis*.

Najznamienniejszym wszakże ustępem omawianego art. 11 projektu „ustawy o publicznych szkołach doksztalających zawodowych dla młodzieży, zatrudnionej w rzemiośle, przemyśle lub handlu“ jest ten, który stwierdza, iż fundusz specjalny, ten fundusz złożony wyłącznie ze środków komunalnych, będzie pozostawać w dyspozycji Wydziału Sejmiku Wojewódzkiego i z tego funduszu Wydział Wojewódzki w porozumieniu z właściwym Kuratorem Okręgu Szkolnego udzielać będzie gminom, utrzymującym publiczne szkoły doksztalające zawodowe, środków na potrzeby tych szkół. Tu jaskrawo uwydatnia się, niestety nie po raz pierwszy ujawniająca się, krzywdząca pomyślnie, mimo przeszkód, rozwijająca się działalność samorządów, wysoce niezdrowa dążność biurokracji władz centralnych do administrowania cudzemi funduszami. W artykule niniejszym mamy zresztą możliwość wytknięcia obecnie już po raz trzeci przykładu regulowania w drodze ustawowej rządowej gospodarki funduszami miejskimi. Wytknęliśmy bowiem już powyżej projekt administrowania komunalnym funduszem pożyczkowym, składającym się tylko ze środków finansowych komunalnych, wyłącznie przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych; oraz postanowienie art. 20 ustawy „O rozbudowie miast“ z dn. 29 kwietnia 1925 r., powierzające zarząd funduszy rozbudowy miast Ministrowi Skarbu. Przeciw tendencjom podobnej gospodarki Rządu musimy zastrzec się stanowczo.

To ograniczenie dysponowania komunalnymi sumami podatkowymi, to mechaniczne zarządzenie, aby we wszystkich gminach połowę wpływów przeznaczać niezmiennie na „doksztalające szkoły zawodowe dla mło-

dzieży zatrudnionej w rzemiośle, przemyśle lub handlu“, musi jeszcze wszystkim obiektywnie rozumującym o tyle wydać się niezrozumiałe, że przecież zarządy miejskie zawsze, kierowane tylko własnym uświadczeniem potrzeb, w miarę możliwości najbardziej czujną troską otaczały sprawy szkolnictwa i kultury. Kto zada sobie trud przewertowania preliminarzy budżetowych zarządów miast z roku 1925, tego łatwo przekonają odnośne cyfry, jak wydatnie przyczyniają się samorządy miejskie, drogą łożenia odpowiednich sum, do rozwoju szkolnictwa. Niech posłużą nam za przykład poniższe sumy budżetowe miast:

NAZWA MIASTA	Preliminowano na wydatki szkolne w złotych	Ogólna suma wydatków w złotych	% stosunek wydatków szkolnych do ogólnych
Lwów	1.230.605	13.185.631	9,33
Poznań	1.499.075	13.703.102	10,93
Sosnowiec	437.221	2.272.528	19,24
Dąbrowa Górnicza . .	201.380	1.400.020	14,38%
Łódź	4.222.249	15.079.460	28%
Lublin	179.842	2.745.047	15,27%
Płock	202.150	1.055.565	19,18%
Przemysł	203.652	1.386.972	14,68%
Włocławek	183.100	1.124.140	16,28%
Kowel	56.500	448.554	12,59%

Drugi punkt uchwały Zarządu Zw. M. P. dotyczy nieposiadającego żadnego cyfrowego uzasadnienia art. 4 pierwotnego projektu noweli omawianej ustawy. Podlega w nim zmianie art. 9 dotychczasowej ustawy o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych, na mocy którego w b. dzielnicach rosyjskiej i austriackiej otrzymują gminy miejskie 30%, a m. st. Warszawa udział 40% we wpływach z państwowego podatku dochodowego, przypisanego w tychże gminach; zaś w b. dzielnicy pruskiej otrzymują gminy miejskie udział 30% we wpływach z państwowego podatku dochodowego, przypadającego na gminy miejskie. Otóż według pierwotnego projektu (art. 4) przypadający związkom komunalnym na mocy art. 9 powołanej ustawy udział we wpływach z państwowego podatku dochodo-

wego wynosi dla miast 10% państwowego podatku dochodowego, przypisanego w tychże gminach. Rzeczą interesującą jest, że w projekcie ustawy, który uchwalony został na posiedzeniu Rady Ministrów w d. 9 grudnia 1925 r. i przedłożony Marszałkowi Sejmu w d. 11 grudnia 1925 r., celem przedłożenia go ciałom ustawodawczym, cyt. art. 4 pierwotnego projektu już nie istnieje; jego treść znalazła się natomiast w art. 17 niedawno przez Senat uchwalonej ustawy o środkach zapewnienia równowagi budżetowej. Art. 17 tej ustawy w odróżnieniu od cyt. art. 4 pierwotnego projektu ustawy, brzmi następująco: Przypadający związkom komunalnym na mocy art. 9 ustawy z d. 11 sierpnia 1923 r. o tymczasowym uregulowaniu finansów komunalnych udział we wpływach z państwowego podatku dochodowego wynosi dla miast 15%, a dla miasta stołecznego Warszawy 20% państwowego podatku dochodowego. Jak widzimy, chaos administracji państwowej doprowadza do ciągłych zmian w postanowieniach odnośnie do samorządów. Cyt. art. 17 ust. o środkach zapewnienia równowagi budżetowej ustawodawca uzasadnia w ten sposób, iż przez zmniejszenie udziału związków komunalnych we wpływach z państwowego podatku dochodowego, uzyska skarb Państwa częściowo rekompensatę za zniesiony ustawą z d. 22 lipca 1925 r. (Dz. Ust. Nr. 83 poz. 565) udział związków komunalnych w kosztach utrzymania Policji Państwowej. Motywom tym w rażący sposób brak przedewszystkiem uzasadnienia cyfrywego: obniżenie udziału w podatku dochodowym jest dwukrotnie większe od sumy wydatków na policję.

W końcu punktu 5 wyżej przedstawionych uchwał Zarządu Zw. M. P., przy analizie art. 7-go omawianej noweli, przytoczony jest charakterystyczny i pouczający przykład francuskiej „Krajowej Kasy Pożyczek dla Gmin“. Przebieg sprawy utworzenia tej Kasy we Francji przedstawiamy poniżej szczegółowo.

W roku 1920 poseł p. Caillat przedłożył parlamentowi francuskiemu projekt, mający na celu utworzenie Kasy pożyczek dla gmin. Zapowiadał on utworzenie przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych instytucji komunalnej pod nazwą „Krajowa Kasa Pożyczek dla Gmin“, zasilanej:

- 1) roczną dotacją w wysokości 30.000.000 frs., powstałą z wpływów podatkowych od totalizatora i podatku od gry, oraz
- 2) ratami ze spłacanych przez gminy pożyczek.

Funduszami dysponuje komisja autonomiczna, ustanowiona przy Ministrze Spraw Wewnętrznych.

Przepisy wykonawcze mają określić rodzaj prac inwestycyjnych, uprawniających do uzyskania pożyczek, jako też terminy ich spłat.

W uzasadnieniu p. Caillat podaje, iż celem projektu jest przyjęcie z pomocą związkom samorządowym w ich akcji inwestycyjnej, na prowadzenie której uzyskiwane dotychczas od rządu subwencje zupełnie nie wystarczają. Szczupłe są bowiem środki państwowe i skutkiem tego subwencje pokrywały z reguły tylko drobną część kosztów robót inwestycyjnych danej gminy, zmuszając tem samem gminę do zaciągania drogich pożyczek i w konsekwencji do obciążania ludności. Przy systemie subwencji państwo traci sumy udzielane z powyższego tytułu, zaś przy systemie pożyczek sumy pożyczone wracają do funduszu Kasy wraz z oprocentowaniem. Gminy winne same sobie pomóc i dążyć w tej dziedzinie do samodzielności.

Projekt ten zyskał dwukrotną aprobatę zjazdu merów francuskich.

Pobudzony projektem p. Caillat rząd francuski przedstawił swój projekt w tej sprawie, który tem się różni od projektu p. Caillat, że przewidywana w tym projekcie dotacja byłaby oparta nie na potrąceniach z wpływów podatkowych, z totalizatora i gier, które winny zachować dotychczasowe przeznaczenie, lecz na potrąceniach z wpływów przypadających związkowi komunalnym z podatku przemysłowego i od alkoholu; następnie, że koszta administracyjne Kasy Pożyczkowej pokrywane byłyby z jej funduszków własnych, i wreszcie, że operacje Kasy miałyby być prowadzone w specjalnym rachunku.

Udzielanie zaś pożyczek należałoby do Komisji. Regulamin tej Komisji, jako też przepisy szczegółowe dotyczące udzielania i spłacania pożyczek, oraz rachunkowości i działalności Kasy, mają określić przepisy wykonawcze.

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych sprawować by miało administrację Kasy, koszta której pokrywane są przez nią samą. Operacje finansowe Kasy mają być uwidoczniane w specjalnym dziale budżetu Państwa z oznaczeniem wpływów, pochodzących z dotacji, oraz wydatków związanych z udzielaniem pożyczek i listów administracyjnych.

Sprawozdanie coroczne o działalności Kasy ogłaszane ma być w Dzienniku Urzędowym.

Oba projekty, p. Caillat i rządowy, miały bardzo dokładne cyfrowe obliczenia rocznych wpływów Kasy z proponowanych źródeł, wzrost funduszków Kasy w związku ze zwrotem rat pożyczkowych i oprocentowaniem.

Przeszły one przez Komisję Finansową i Administracyjną parlamentu francuskiego, których sprawozdawcy pp. de Tinguy de Pouët i Marchais złożyli zgodnie następujące wnioski, przyjęte przez obie komisje:

1) Niewłaściwym jest ustalanie pewnych niezmiennych corocznie sum, jako dotacji dla Kasy Pożyczek, która ze względu na rozwój życia

gospodarczego, a tem samem zwiększanie się wydajności wpływów podatkowych, winna być zasilaną częścią dochodów z komunalnych podatków od obrotu i podatków pośrednich w wysokości 12%.

2) Pożyczki winny być nisko oprocentowane (1% rocznie), a nie bezprocentowe, jak to przewidywał projekt p. Caillat i rządowy.

3) *Kasa Pożyczek, jako powstała z funduszków komunalnych, winna mieć charakter instytucji samorządowej i dlatego winna być wyłącznie zarządzana przez władze gminne, t. j. specjalną Radę Administracyjną złożoną z większości merów (12), oraz z przedstawicieli rządu (4), pod przewodnictwem prezesa sekcji spraw wewn. w Radzie Stanu.*

Z tego względu należy odrzucić tekst rządowy projektu, który nie przewiduje specjalnego zarządu kasy, a ustanawia dla rozdziału pożyczek komisję, której skład miał określić dekret Rady Stanu.

4) Na wypadek rozwiązania Kasy fundusze jej winny przypaść gminom.

5) Wydatki administracyjne Kasy winny być pokrywane z budżetu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, a zwrócone (temuż przez Kasę) przy końcu roku.

Na zasadzie tych wniosków komisja finansowa parlamentu francuskiego opracowała ostatecznie nowy projekt ustawy „O kasach pożyczek dla gmin” dla udzielania gminom na nadzwyczajne a usprawiedliwione potrzeby pożyczek oprocentowanych 1% rocznie, spłacanych w terminie 10—50 lat.

Punkt 7-y uchwał Zarządu Związku Miast dotyczy ustawy o zabezpieczeniu podaży przedmiotów powszedniego użytku, której ust. 2 postanawia, iż opłaty, oraz wszelkie zmiany opłat, za korzystanie z komunalnych urządzeń, zakładów i przedsiębiorstw, dostarczających ludności przedmiotów, względnie świadczeń powszedniego użytku, wymagają zatwierdzenia właściwej władzy nadzorczej. Ten przepis — jest jaskrawym przykładem centralistycznego biurokratyzmu, który z jednej strony nie próbuje walczyć z własną opieszałością i własnym chaosem, a z drugiej, wybitnie przekracza zakres swoich kompetencji w stosunku do instytucji samorządowych i nietylko nie wspiera pracy tych ostatnich, lecz pracę tę hamuje i dezorganizuje.

KRONIKA.

Z ŻYCIA MIAST.

Z j a z d y.

Kraków

Zjazd delegatów miast Małopolskich i Śląska Cieszyńskiego odbył się w Krakowie d. 5/XI—1925 r. Zwołany został na żądanie zarządów miast, dla omówienia obecnego pod każdym względem ciężkiego położenia miast w Małopolsce i na Śląsku Cieszyńskim.

W związku z sytuacją miast, ułożono program referatów wygłoszonych na Zjeździe a mianowicie:

1) Położenie gospodarcze i finansowe Państwa a miasta—referent Prof. Uniw. Jag., Adam Krzyżanowski.

2) Samorząd miejski w dobie obecnej — referent prez. m. Krakowa Piotr Wielgus.

3) Zagadnienia gospodarki komunalnej w czasie obecnego przesilenia gospodarczego, ref. inż. H. Rolle—wice-prez. m. Krakowa, wice-prezes Koła miast Małopolski i Śląska Cieszyńskiego.

4) Reforma agrarna a miasta—ref. Stanisław Kochanowski i Piotr Wielgus.

Referaty powyższe w miarę możliwości drukowane będą w „Samorządzie Miejskim“ na osobnym miejscu.

Referat prof. A. Krzyżanowskiego zamykał się w następujących tezach: Państwo przechodzi obecnie kryzys gospodarczy i walutowy oddziałujący bezpośrednio na życie gospodarcze i finansowe miast. Przyczyny kryzysu przeżywanego są wewnętrzne i zewnętrzne. Do zewnętrznych należą skutki wojny odczuwane przez wszystkie państwa europejskie, które w niej brały udział, jak również fatalny stan gospodarczy naturalnych odbiorców produktów naszych—Niemiec i Rosji.

Co do przyczyn wewnętrznych, na zły stan gospodarczy kraju wpływa bardzo kosztowna administracja, przeciążenie podatkowe i luksusowa polityka społeczna. Ilość urzędów i władz np. w Małopolsce jest prawie 4-y razy większą niż za czasów austriackich; obciążenie podatkowe jest

ogromne: do kas skarbowych wpływa miesięcznie ok. $\frac{1}{5}$ całego obrotu pieniężnego, w innych państwach wpływ ten normalnie wynosi $\frac{1}{12}$ część. Dodać tu trzeba iż większość tych podatków płaci ludność miejska, przemysł i handel; mści się to na warsztatach pracy, powodując brak kapitału i jego drożyznę. Wreszcie przyczyną niedomagań gospodarczych jest zbyt-
kówna polityka w dziedzinie opieki społecznej w najszerszym znaczeniu. Polska w ciągu lat kilku swego bytu dążyła do rozbudowy instytucyj, które w innych państwach powstawały w ciągu wielu lat, jako dobytek kilku wieków kultury.

Położenie kraju jest poważne, a środki ratunku leżą w usunięciu jego niedomagań, w praworządności administracyjnej, w najdalej posuniętej oszczędności, przy zainteresowaniu pracą uzdrowienia Rządu, ciał prawodawczych i szerokich sfer społeczeństwa. Rola samorządów w tej pracy jest bardzo doniosła; wskaźnikiem w pierwszej linii jest najdalej posunięta oszczędność w administracji, zaniechanie na cały szereg lat inwestycyj, zwłaszcza inwestycyj z funduszków uzyskanych z podatków. Podatki gminne należy ograniczyć, by ludności obciążonej ponad miarę podatkami państwowymi nie pozbawiać możliwości egzystencji gospodarczej.

Drugi prelegent dr. Piotr Wielgus, poruszył sprawę roli samorządu w administracji Państwa; można powiedzieć, iż w Małopolsce samorząd nie istnieje: $\frac{2}{3}$ miast Małopolskich ma rozwiązane Rady Miejskie, które nieraz rozwiązywano bez powodu. Samorząd, który ma być podwaliną administracji państwowej w takich warunkach staje się fikcją. Rola rządu jako organu kontrolującego polega na popieraniu zamierzeń zarządów miejskich, a kontrola powinna się raczej ograniczyć do obserwacji życia samorządowego, interwencja karząca powinna należeć do wyjątków—tymczasem u nas praktyka idzie odmiennie.

W ciągu ostatnich 2-u lat wydano kilkanaście ustaw i rozporządzeń, nie licząc okólników wojewodów, dążących do ograniczenia roli samorządu w Państwie; praktyka samorządowa w Polsce jest zupełnie inna niż na Zachodzie gdzie dążą do wzmocnienia i rozszerzenia samorządów. Kontrola celowa, nie przesadna, zawsze jest dobra, jak również wskazane i konieczne jest podawanie przez władze centralne kierunku czy wytycznych w pewnych razach niezbędnych, lecz nie można do załatwiania spraw samorządowych wprowadzać szablonu jednakowego dla wszystkich miast czy miasteczek.

Samorząd miast Małopolski ma za sobą chlubną historję: wytworzył on wzajemną szlachetną emulację, wyrobił szereg wybitnych indywidualności, które odegrały wybitną rolę w życiu całego kraju. Rozwój miast, jak wykazało wielokrotne doświadczenie, tam tylko daje najlepsze wyniki,

gdzie władza centralna pozwala się rozwinąć inicjatywie i indywidualnościom, czego najlepszym przykładem jest rozwój miast angielskich, posiadających silnie rozwinięty samorząd miejski.

Wice-prezydent m. Krakowa, p. Michał Rolle, zajął się głównie omówieniem rozporządzenia Min. Spraw Wewn. z dn. 10/VIII Nr. 1334/25. Rozporządzenie to, oprócz ujawnienia dążności przelania pewnych zadań administracji państwowej na samorządy, zawiera pewne ogólne wskazania dla gospodarki samorządowej. Wskazania te w stosunku do miast Małopolski nie przynoszą nic nowego, gdyż miasta te, rządzące się ustawą z 1862 r., zasady te dawno u siebie stosowały; ostatnie lata przyniosły rozmaite niepotrzebne zarządzenia i ograniczenia, spowodowały pewne rozluźnienie organizmu gospodarczego w Małopolsce, jak np. odebranie uprawnień z dziedziny gospodarczej i majątkowej Wydziałowi Samorządowemu, znajdującemu od 60 lat potrzeby kraju i przekazanie ich Województwom i Izbowi skarbowym, organom wyłącznie administracji państwowej.

Reskrypt wyżej wspomniany wyraża obawę, iż polityka skarbowa związków komunalnych może nadwerężyć zdolności płatnicze społeczeństwa w stosunku do Państwa. Obawa ta jest nieuzasadnioną, gdyż polityka ta jest zupełnie od Państwa uzależnioną; a przeciwnie jest niebezpieczeństwo, iż Państwo samo może osłabić siły podatkowe i utrudnić samorządowi czerpanie dochodów na jego potrzeby. Należy więc, by była harmonja między potrzebami Państwa i samorządu, by Państwo w sprawach skarbowych liczyło się z potrzebami samorządów; podkreślić tu należy potrzebę utrzymania gospodarki przynajmniej na poziomie budżetu bieżącego roku, gdyż każde zmniejszenie dochodów miast, oznaczałoby obniżenie poziomu gospodarczego samorządów. By jednak odpowiedzieć względem oszczędnościowym w gospodarce samorządowej należy ustalić normę wydatków personalnych do ogólnych wydatków samorządowych danego stopnia. Wydatki te nie powinny przekraczać 20% wydatków ogólnych.

Ważne obecnie zagadnienie bezrobotnych, wymaga pewnych wysiłków ze strony samorządów. Kwestja ta może być rozwiązana przez podjęcie pewnych robót inwestycyjnych, i tu Państwo musi dopomóc miastom do podjęcia pewnych robót publicznych chociażby w zakresie ograniczonym, by umożliwić miastom zubożałym zatrudnianie tysięcy bezrobotnych.

W warunkach obecnych mowy być nie może o planie gospodarczym na kilka lat naprzód; warunki obecne, przeciążenie ludności miejskiej podatkami, nie sprzyja zupełnie tworzeniu tych planów — chodzi o to tylko, by możliwie przetrwać czas kryzysu.

Ostatnie 2 referaty na temat „Reforma rolna a miasta” wygłosili p. S. Kochanowski, delegat Zw. Ziemian w Krakowie, oraz p. Wielgus, wice-

prezydent m. Krakowa. P. Kochanowski opierając się na materiale statystycznym stwierdza, iż reforma rolna jest koniecznością gospodarczą i społeczną, jednak przeprowadzona na zasadach ustalonych przez Sejm, musi przez długie lata oddziaływać ujemnie: odcierpi Państwo, które o ile zechce reformę przeprowadzić konstytucyjnie i z wymaganiami produkcji, to obecnie pieniędzy na reformę niema; odcierpią miasta, gdyż reforma niszcząc dawne warsztaty pracy nie tworzy równocześnie równowartościowych nowych, przez co ludność miast narażoną będzie na niedostateczną aprowizację, więc drożyznę środków, a co za tem idzie podrożenie wyrobów przemysłowych. Reforma rolna w przeprowadzeniu wymaga specjalnego traktowania odnośnie do większej własności położonej w pobliżu miast i ośrodków przemysłowych, gdyż po pierwsze na kresach musi być środkiem utrwalenia polskości, której ostoją są tam większe posiadłości ziemskie, z drugiej strony nie może ucierpieć aprowizacja miast, gdyż od tego zależy zachowanie porządku i spokoju publicznego.

P. Wice-prezydent P. Wielgus, zajął się reformą rolną jako kwestją obchodzącą przede wszystkim miasta, gdyż ustalenie jej będzie miało wpływ decydujący na dalszy rozwój miast.

Nowy projekt nie zawiera wszystkich tych przepisów, o które zabiegają miasta, a które mają im zabezpieczyć podstawy racjonalnej gospodarki i należytego rozwoju. Wyłączenie z pod parcelacji wszystkich gruntów w obrębie gmin miejskich jest niewątpliwie korzystnym dla miast. Jednak są w projekcie braki: zatrzymano t. zw. „sferę interesów mieszkaniowych” chociaż miasta nie są tylko zbiorowiskiem mieszkań i mają też cele z dziedziny estetyki, higieny, komunikacji itp. Zaznaczyć należy, iż projekt słusznie wyłącza z pod parcelacji majątki miejskie położone poza obrębem miasta, co umożliwi przeznaczenie tych majątków na cele publiczne.

Sprawa parcelacji jest dla miast sprawą pierwszorzędno znaczenia, trzeba więc starać się by do omawianego projektu wprowadzić takie przepisy, któreby należycie zabezpieczyły stanowisko i interesy miast.

Na podstawie powyższych referatów Zjazd Delegatów miast Małopolski i Śląska Cieszyńskiego powziął po przeprowadzeniu dyskusji następujące uchwały:

I. Zjazd miast stwierdza, że najdonioślejszym problemem doby obecnej jest sanacja stanu gospodarczego Państwa, dążenie do najspieszniejszego usunięcia obecnego przesilenia gospodarczego, niszczącego organizm Państwa w jego podstawach rozwojowych.

II. Zjazd miast stwierdza, że poprawa obecnych stosunków, w czym miasta są szczególnie i w pierwszej linii zainteresowane, może nastąpić

przez bezzwłoczne powstrzymanie inflacji bilonowej, przez odpowiednie do możliwości finansowej Państwa zmniejszenie budżetu na rok 1926, przez odpowiednie zwiększenie zasobu pieniądza obiegowego drogą pożyczki zagranicznej na cele wzmoczenia produkcji i podjęcia inwestycji gospodarczych.

III. Zjazd miast podkreśla konieczność rewizji ustroju administracyjnego Państwa zarówno w jego zasadach państwowych (zniesienia wszechwładnie panującej centralizacji i biurokracji), jak przebudowy organizacji władz lokalnych. Zjazd oświadcza się za najdalej posuniętą redukcją władz i urzędów państwowych I i II instancji, unifikacji poszczególnych resortów administracji miejscowej w jednym urzędzie, co w skutku spowoduje znaczną redukcję urzędników, a przy możliwości dostateczniejszego wynagrodzenia tychże, podniesie poziom praworządności i legalności organów urzędowych Państwa, wzmocni ich autorytet, a temsamem przyczyni się do ugruntowania podstaw prawidłowego funkcjonowania aparatu administracyjnego Rzplitej.

IV. Zjazd miast, dla ulżenia Państwu w obecnym ciężkim przełomie i ułatwienia redukcji budżetu państwowego w szczególności wydatków osobowych, oświadcza gotowość przejęcia pewnych agend administracji państwowej w poruczony zakres działania, w szczególności agend z dziedziny skarbowej, gospodarczej i t. zw. politycznego zakresu działania, za odpowiednim ekwiwalentem w udziale podatków.

V. Zjazd miast wzywa Zarządy miast, aby ze względu na ciężkie stosunki finansowe, drożyznę pożyczek, przewidywane zmniejszenie dopływu podatków — wstrzymały się z inwestycjami większemi a niekoniecznymi i zastosowały w budżetach wszelkie możliwe oszczędności.

VI. Zjazd miast wyraża żądanie, by ustawy samorządowe jak najszybciej zostały uchwalone tak, aby Rady w miastach mogły jak najszybciej rozpocząć czynności.

VII. Zjazd miast Małopolski stwierdza, że Rząd i Władze Centralne od dłuższego czasu konsekwentnie ograniczają samorząd miast przez wydawanie ustaw i rozporządzeń niezgodnych z Konstytucją, z dotychczas obowiązującymi ustawami i statutami miejskimi, a godzących w ich autonomję, obowiązującymi ustawami zagwarantowaną.

Zjazd miast Małopolski zastrzega się przeciw tego rodzaju akcji Władz Centralnych, widząc w najdalej idącym rozwoju samorządu i autonomji miast polskich podstawę jedynie silną i ostoję należytego rozwoju Państwa.

VIII. Zjazd miast domaga się uregulowania ostatecznego skarbowości komunalnej zgodnie z Konstytucją, a to przez wydzielanie źródeł do-

chodów państwowych od dochodów samorządowych, oraz rewizji ustawodawstwa skarbowego w duchu równości podatkowej obywateli i ścisłego obowiązywania zasady praworządności przy wymierzaniu podatków.

IX. Ponieważ opodatkowanie przemysłu i handlu 30% na rzecz Związku komunalnego od każdorazem przez Państwo pobieranej ceny od świadectwa przemysłowego, nie daje rekompensaty za $\frac{1}{2}\%$ podatku obrotowego od przedsiębiorstw monopolowych—Zjazd uchwała odnieść się do Rządu z żądaniem przyznania odpowiedniej rekompensaty samorządom za zniesione prawo poboru 0,5% podatku obrotowego od przedsiębiorstw monopolowych i wypłacenia tego podatku obrotowego za czas przeszły aż do 1 lipca 1925 r.

X. Wobec braku kredytów krótko i długoterminowych, czy też dla celów administracyjnych, czy też koniecznych inwestycyjnych a produkcyjnych—Zjazd miast uchwała odnieść się do Rządu z żądaniem otwarcia takich kredytów w Banku Gospodarstwa Krajowego i w Kasach Oszczędności, które należy zasilić odpowiednio z pożyczki zagranicznej przez Państwo uzyskać się mającej.

XI. Zjazd uchwała żądać w przybliżeniu oznaczenia z góry przypisu 60% dodatku komunalnego od spożycia, zużycia i produkcji (spirytusu, wódki, wina i piwa).

XII. Zjazd miast uchwała zwrócić uwagę Sejmu i Rządu na wzrastające bezrobocie i jego ewentualne następstwa. Zjazd uważa, że podjęcie robót publicznych przez Państwo i samorządy z wczesną wiosną r. 1926 jest niedającą się uchylić koniecznością ogólnopaństwową.

XIII. Zjazd miast zwraca się do Sejmu i Rządu z prośbą o wydatniejsze niż w roku bieżącym dotowanie funduszy przewidzianych w ustawie o rozbudowie miast na cele mieszkaniowe—widząc w tem jedyny sposób zatrudnienia mas robotniczych przemysłu budowlanego, najsilniej w miastach reprezentowanego.

XIV. Zjazd miast wyraża zapatrywanie, że t. zw. ustawodawstwo socjalne powinno być dostosowane do możliwości finansowej Państwa i miast i domaga się:

- a) zwolnienia miast od ubezpieczenia stale mianowanych pracowników miejskich na wypadek choroby w terytorjalnych kasach miejskich,
- b) zwolnienia miast w projektowanej ustawie o ubezpieczeniu na starość, lub w razie niezdolności do pracy umysłowych pracowników—stale mianowanych pracowników miejskich, o ile:
ad a) miasto zapewnia opiekę lekarską we własnym zakresie działania,

ad b) miasto zapewnia stale mianowanym pracownikom swoim zaopatrzenie na starość lub w wypadku niezdolności do pracy w tej wysokości, w jakiej Państwo przyznaje funkcjonarjuszom rządowym;

c) co do pracowników nieetatowych—rewizji i obniżenia znacznego opłat w Kasach chorych, w Zakładzie od wypadków i w Zakładzie pensyjnym, gdyż opłaty powyższych instytucyj, bardzo wysokie, obciążają niezwykle budżety miejskie.

XV. Zjazd miast zwraca się z prośbą do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Skarbu, aby instrukcję o sposobie sporządzania budżetu udzielił wszystkim zarządom miast do oświadczenia się w odpowiednim terminie.

Zjazd prosi Wydział Samorządowy, aby w sprawie Ustawy budowlanej i Instrukcji budżetowej zwołał ankietę dla ujednostajnienia stanowiska Małopolskich samorządów.

XVI. Zarząd miast zwraca się do Ministerstwa Robót Publicznych z prośbą, aby projekt Ustawy budowlanej udzielił zarządom miast do przestudjowania i wydania swoich opinij w oznaczonym odpowiednio terminie.

XVII. Zjazd Miast Małopolski i Śląska Cieszyńskiego, uznając konieczność przeprowadzenia reformy rolnej ze względów gospodarczych i społecznych i uważając reformę rolną przedewszystkiem za zmianę dotychczasowego systemu gospodarczego na system inny, który powinien się dokonać bez uszczerbku dla podstaw gospodarczych Państwa i mieć zapewnione przynajmniej kilkadziesiąt lat fukcjonowania, domaga się, aby projekt ustawy o Reformie rolnej uzupełniony został ustawami o meljoracji, komasacji, zużytkowaniu nieużytków i niepodzielności gospodarstw średnich i małych, a to zarówno drogą umów między żyjącymi jak i na wypadek śmierci.

XVIII. Zjazd miast zgłasza do projektu ustawy o reformie odnośnie do rozbudowy miast następującą poprawkę:

Grunty objęte art. 2 i 3 oraz nadwyżki gruntów objętych art. 4 i 5, a położone w sferze interesów miast i osad (ośrodków) przemysłowych, mogą być przymusowo wykupione względnie przekazane tylko na rzecz miast względnie osad (ośrodków), z wykluczeniem jakichkolwiek innych osób prawniczych i fizycznych i tylko na cele rozszerzenia się tych miast względnie osad (ośrodków) t. j. dla urzeczywistnienia tych powierzonych im zadań, których spełnienia wobec postępującego rozwoju miasta względnie osady (ośrodka) przemysłowej wymaga zużytkowania gruntów leżących poza granicami administracyjnymi, a w obrębie sfery interesów jak: budowy nowych mieszkań, zakładów zdrowotnych, zakładów opieki spo-

łecznej, tworzenie ogrodów i parków ludowych, cmentarzy itp., niezależnie od celów przewidzianych w szczególnych ustawach np. celów kolejowych, wodociągowych, kanalizacyjnych itp.

Przymusowy wykup nieruchomości w powyższej sferze interesów może nastąpić jedynie na wniosek Zarządu odnośnego miasta względnie osady przemysłowej, opartego na uchwale Rady miejskiej (gminnej).

Promień powyższej sfery interesów oznacza się dla miasta Warszawy na 15 (piętnaście) kilometrów, a dla miast Krakowa, Lwowa, Łodzi, Poznania, Lublina i Wilna na 10 (dziesięć) kilometrów w linii powietrznej od środka miasta.

Za środek miasta należy uważać środek głównego rynku. Dla innych miast oraz dla osad (ośrodków) przemysłowych obszar sfery interesów ma oznaczyć w miarę potrzeby Minister Reform Rolnych w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych, Ministrem Robót Publiczn. i Ministrem Przemysłu i Handlu na wniosek lub po wysłuchaniu oświadczenia Zarządu i Rady miejskiej (gminnej) dotyczącego miasta lub osady przemysłowej.

W ten sposób może Minister Reform Rolnych rozszerzyć w przyszłość ustanowioną już sferę interesów tak 6 powyższych miast: Warszawy, Krakowa, Lwowa, Łodzi, Poznania i Wilna jakoteż i innych miast i osad.

Na końcu art. 46 dodać należy:

Przy układaniu planu parcelacyjnego należy wysłuchać Zarządy interesowanych gmin miejskich.

* * *

W dniu 15/XII—25 r. odbył się w Grudziądzu Zjazd Kola Miast Pomorskich, w którym udział wzięło 22 burmistrzów miast pomorskich. Porządek dzienny obejmował: 1) sprawozdanie Zarządu, 2) referat p. burmistrza Działdowa o wykorzystaniu przez miasta prawa do świadczeń naturalnych, uregulowanych par. 54 Ordynacji Miejsk. z dn. 30/V—1853 r. i par. 68 ustawy o daninach komunalnych, 3) projekt nowelizacji ustawy o tymczasowem uregulowaniu finansów komunalnych, 4) stworzenie Związku Celowego Miast Pomorskich, 5) wolne wnioski.

Po odczytaniu sprawozdania Zarządu, wysłuchano referatu p. burmistrza Działdowa, który poruszył w nim sprawę zabiegów oszczędnościowych Rządu w stosunku do samorządów, uważając, iż są one krzywdzące dla miast pomorskich, które zawsze gospodarowały oszczędnie. Według mówcy, nie należy określać sum inwestycyjnych, gdyż powiększyłyby to

Grudziądz

bezrobocie w miastach, a służący mogło jako środek agitacyjny w rękach Niemców, którzy też za granicą wnoszą w miastach nowe budowle, przeciągając robotników.

Po dyskusji powzięto następujące uchwały:

1) Zjazd uchwała, iż miasta gotowe są przejąć wymiar podatku, jak również wyrażają zdanie, że należy uprościć administrację skarbową przez wprowadzenie mniej rodzajów podatków.

2) Wybrano delegację składającą się z pp. burmistrzów: Jerzykiewicza, Krymana, Schwartza i Küchlera, którzy mają się udać do p. Wojewody, celem przedstawienia mu poprzednio wymienionej uchwały, by przy zatwierdzaniu budżetów nie skreślano pozycji tak ważnych, jak inwestycje i remonty; delegacja ta równocześnie przedstawi p. Wojewodzie sprawę uposażeń burmistrzów.

Punkt trzeci o nowelizacji ustawy o tymcz. uregulowaniu finansów komunalnych referował p. Prezydent Grudziądza, stwierdzając iż projekt ustawy przewiduje pogorszenie położenia miast. Zjazd po przedyskutowaniu stwierdza, iż niedopuszczalnym jest z punktu widzenia prawnego, by kiedy budżet jest już gotów, wprowadzono zmiany w dziale podatków. Zjazd stwierdza, iż ustawa byłaby dla miast krzywdzącą i należałoby zainteresować tą sprawą pp. posłów i senatorów, by wyjednali zmianę niekorzystnej dla miast ustawy.

Referat o utworzeniu Związku Celowego Miast Pomorskich wygłosił p. Prezydent Grudziądza, zaznaczając, iż sprawa ta jest ściśle związaną ze sprawą uzyskania pożyczki zagranicznej dla miast. Pożyczka, którą proponuje Konsorcjum amerykańskich Banków wynosiłaby 25 milionów dolarów i udzieloną byłaby na lat 10, przypuszczalnie na 9 do 9 i pół procent, z prowizją i kosztami urosłyby odsetki do 12%. Pożyczka wpłynęłaby do świeżo powstałej Krajowej Kasy Oszczędnościowej przy Starostwie i podzieloną byłaby w ten sposób, że $\frac{1}{3}$ otrzymałyby miasta, $\frac{1}{3}$ powiaty i $\frac{1}{3}$ pozostałaby w Kasie Starostwa, z której miasta mogłyby korzystać, o ile suma dla miast przeznaczona okazałaby się za małą. Miasta poszczególne miałyby prawo żądać pożyczki stosunkowo do wysokości opłaconego podatku krajowego. Starostwo krajowe uzyskać może tę pożyczkę za gwarancją majątków miejskich miast i powiatów Województwa Pomorskiego. Powiaty już utworzyły Związek, odpowiadając swoim majątkiem za pożyczkę. Zarząd Koła Miast Pomorskich uchwalił na posiedzeniu w dniu 26.X r. z. również stworzyć Celowy Związek Miast Pomorskich, i na pismo wystosowane do miast, do którego dołączono warunki przystąpienia do Związku i projekt statutu — większość miast wyraziła zgodę na przystą-

pienie do Związku. Statut został już zatwierdzony przez Wojewódzki Sąd Apelacyjny.

Po dyskusji Zjazd postanowił, by utrzymać Związek Celowy Miast Pomorskich. Sprawę projektowanej pożyczki dla Miast polecił Zjazd Zarządowi zbadać bardzo ostrożnie, zasięgając opinii o bankach, które mają pożyczki udzielić, jak również o banku gdańskim, który w sprawie tej występuje jako pośrednik. Należy również uzyskać opinię Ministerstwa Skarbu jako czynnika fachowego w pożyczkach zagranicznych.

W tymże samym dniu odbył się pierwszy Sejmik Związku Gospodarczego Miast Pomorskich, na którym uchwalono przyjąć projekt przedłożonego Statutu Związku, oraz powzięto szereg uchwał w sprawie prac wstępnych, zmierzających do zaciągnięcia pożyczki zagranicznej dla miast pomorskich. Wykonanie uchwał Sejmik powierzył Zarządowi.

Do Zarządu „Związku Gospodarczego Miast Pomorskich” wybrano:

- a) Prezydenta Grudziądza p. J. Włodka — jako prezesa,
- b) Burmistrza Działdowa)
- c) „ Chełmży) jako członków Zarządu.

KRONIKA ZAGRANICZNA.

Z międzynarodowego Kongresu miast w Paryżu.

W listopadowym zeszycie „Samorządu M.” podałem możliwie ściśle przebieg obrad na Kongresie, ograniczając się do zaznaczenia, iż 3 dni podczas obrad wypełniły całkowicie wycieczki po Paryżu i okolicach dla zwiedzenia urządzeń, szczególnie z doby ostatniej.

Wycieczki te wymagają odzwierciedlenia w „Samorządzie M.”, dają bowiem miastom naszym materiał do pracy w kierunku postępu sanitarnego i społecznego. To też uważam za stosowne po uporządkowaniu nagromadzonego materiału dać czytelnikom „Samorządu M.” choć krótki ich opis, zwracając przedewszystkiem uwagę na te sprawy, które stanowią postęp istotny.

Dla tego też nie znajdują tu czytelnicy opisu gazowni i elektrowni, ani posterunku straży ogniowej, ani opisu szkoły sztuki stosowanej, gdyż te urządzenia są i u nas nie w najgorszym stanie i opis ich nie dałby materiału do wyzyskania przez nasze miasta.

Tak np. straż ogniowa paryska tem się różni od naszej, iż jest zmilitaryzowana i składa się z żołnierzy, wziętych do wojska z poboru, oraz z zawodowych podoficerów i oficerów. U nas większość miast i miasteczek ma straż ogniową ochotniczą, do niej więc system paryski nie dałby się zastosować. Czy i w jakim stopniu dałby się zastosować do Warszawy — trudno dziś przesądzać wobec panujących nastrojów. Że jednak system paryski, zabezpieczający stolicy bezpieczeństwo publiczne, niezależnie od nastrojów mas i konjunktur socjalnych, ma strony dodatnie — nikt chyba nie wątpi.

Same urządzenia przeciwpożarowe są najnowszego typu, koszary urządzone wzorowo i zapewniają szybką obsługę zaraz po alarmie.

* * *

Opis wycieczek obejmuję nie chronologicznie a według działów.

Oczyszczanie miasta.

Jedną ze spraw aktualnych, nietylko w Paryżu, jest oczyszczanie miasta z odpadków. Części płynne i półpłynne usuwa kanalizacja spławna, która w Warszawie funkcjonuje prawidłowo i wymaga obecnie tylko prac uzupełniających, mianowicie oczyszczania ścieków przed wpuszczeniem do Wisły.

Natomiast sprawa oczyszczania Warszawy z odpadków stałych dotychczas nie jest ujęta prawidłowo. Z wyjątkiem niewielu domów i ulic, z których odpadki są palone w zakładzie dla spalania śmieci, większość śmieci jest wprost z domów i ulic wywożona w niezakrytych często wozach na okoliczne puste place, zanieczyszczając grunt i okoliczne powietrze, śmiecie bowiem, zawierające dużo części organicznych, fermentują i gniją.

Tego rodzaju praktyka nie da się tolerować dłużej. Miasta muszą przystąpić do racjonalnego oczyszczania, bo z wzrostem liczby ludności i z kurczeniem się placów wolnych coraz trudniej będzie utrzymać anormalny stan obecny. To też z prawdziwym zainteresowaniem starałem się zbadać jak rozstrzygnął tę sprawę Paryż.

Nie od dziś zresztą sprawa ta jest pierwszorzędnym zagadnieniem dla municypalności zachodu. Powstała już cała literatura w tym względzie i—jeśli się nie mylę—pierwszy Londyn po rozlicznych próbach zatrzymał się nareszcie na paleniu odpadków i zużytkowaniu powstałej stąd siły oraz pozostałości po spalaniu. Paryż zajął się tą sprawą od lat kilkunastu i posiada w różnych swych częściach tuż poza rogatkami 4 wielkie zakłady spalania odpadków, z których zwiedziliśmy zakład w Romainville pod Paryżem.

Zakład przechodził różne koleje, był oddawany w dzierżawę, tworzone spółki akcyjne dla jego eksploatacji i obecnie eksploatuje go spółka, mająca umowę z miastem, w spółce tej jednak miasto ma głos już ważny.

Tu nawiasem zaznaczę, że Paryż ma 2.845 ulic i dróg publicznych, 1.447 prywatnych, powierzchnia bruków kamiennych wynosi 5.414.000 m. kw., drewnianych 2.373.000 m. kw., asfaltowych 1.243.000 m. kw., szos 452.000, chodników 7.347.000 m. kw.

Ilość odpadków suchych, zebranych w Paryżu, wynosi przeciętnie dziennie 5.000 m. sz., spalanych przez T. I. R. U. (Traitement industriel des résidus urbains).

Zakład w Romainville nie należy konstrukcyjnie do najnowszych, ale urządzony jest racjonalnie i może spalić dziennie 850 ton śmieci, w ciągu roku spalono 158.222 tony.

Śmiecie częścią przywożone są koleją, częścią wozami samochodowymi i zrzućane automatycznie do głębokiego kanału, gdzie następuje segregacja, niestety, ręczna, jak we Frankfurcie nad Menem; oddzielając papier, który pakują oddzielnie w wielkie paki i odsyłają do papierni, buty, kalosze, zużytkowywane odpowiednio, oraz części metalowe większe (pułdelka, rondle i t. p.), resztę z pomocą windy (paternoster) przewożą na piętro i wrzucają do pieców dawniej Heurtey Ficheta dziś zamienionych na typ Bréchota, jako bardziej oszczędny. Spalone przy dużym dopływie powietrza śmieci znów przenoszą zapomocą wind. Szlakę stąd powstałą użytkują częściowo do wyrównania terenów, częściowo po zmieszaniu z wapnem na wyborne cegły do budowy. Cegły są dość ciężkie, ale silnie porowate i w okolicy budują z nich domy mieszkalne. Część szlaki oddawana jest na użytek rolnictwa.

Ciepło pieców jest wyzyskane na wytworzenie siły elektrycznej w elektrowni, znajdującej się przy zakładzie.

Jeżeli zważymy, że tona śmieci może dać około 100 kilowatów godzin, otrzymamy w ten sposób w zakładzie około 80.000 kilowatów godzin do użytku miasta.

Zakład w Romainville nie jest, jak mówiłem, ostatniem słowem techniki, gdyż należy w nim wprowadzić ulepszenia przede wszystkim co do segregacji śmieci, następnie co do zamiany pieców starego systemu na nowy, wreszcie należy rozszerzyć kanał do zbierania śmieci, aby mógł zimą pomieścić śmiecie z dwu dni. Te ulepszenia są w toku. W porównaniu jednak z warszawskim zakładem próbnym jest to wielkie przedsięwzięcie. Warszawa musi przystąpić do budowy odpowiedniego zakładu w najbliższym czasie, wypróbowanie więc przez zakład w Romainville nowych typów pieców jest nam bardzo na rękę, będziemy bowiem mogli korzystać z doświadczenia Paryża. Poza Romainville znajdują się zakłady palenia śmieci w Ivry sur Seine, Issy-Les-Moulineaux i St. Quen.

Inny nieco system oczyszczania mniejszych miast, szczególnie miastogrodów pokazywał na kongresie p. Gandillon, inż. m. Villeneuve St. Georges, który w Plessis Robinson urządził jednocześnie oczyszczanie miasta ze śmieci i wód nieczystych w zamkniętych szczelnie zbiornikach przez wypompowanie powietrza. Systemu tego nie badałem bliżej, nic więc o nim powiedzieć nie mogę, ale jego opis dajemy w „Samorządzie M.” na innym miejscu.

Sprawa zresztą urzędzeń sanitarnych miejskich jest dziś omawiana szeroko na zachodzie i stanowi troskę wszystkich urbanistów, nigdzie bowiem jeszcze nie została rozstrzygnięta zupełnie zadawalająco. Została jednak postawiona naukowo i stała się tematem rozpraw nietylko osób po-

jedyńczych, ale i całych zrzeseń. Niedawno np. powstał w Londynie International Institute of Sanitary and Municipal Engineering (Międzynarodowy instytut inżynierji sanitarnej i municypalnej), London 28 Victoria Street S. W. 1, który ma na celu pomoc dla miast europejskich w zaprowadzeniu urządzeń zdrowotnych.

W r. b. odbędzie się pierwsza międzynarodowa konferencja w sprawie uzdrowotnienia miast dla przedyskutowania następujących spraw: przygotowanie planów w celu dostarczania wody z rzek i innych zbiorników otwartych, oczyszczanie wód, filtrowanie szybkie i powolne, wymiary rur wodociągowych, ciśnienie, grawitacja; oczyszczanie wód ściekowych przez samooczyszczanie wód, mechaniczne sposoby, pola irygacyjne, oczyszczanie biologiczne, oczyszczanie szlamu.

Instytut zwraca się do wszystkich zajmujących się tą sprawą o dostarczenie wydawnictw, planów w tych sprawach i o udział wszystkich tych, którzy się interesują tą sprawą na konferencji.

Urządzenia wodociągowe w Paryżu są wogóle dość stare, wodociągi są podwójne dla zraszania ulic wodą z Sekwany, dla użytku wewnętrznego ze źródeł oraz z rz. Marny. Woda z tej ostatniej jest filtrowana i ozonizowana, względnie chlorowana, poczem łączy się z wodą źródlaną, stanowiąc o zwiększeniu wydajności wodociągów, gdyż ilość wody ze źródeł nie wystarczała.

Budowle mieszkalne.

Długoletnia wojna przez zahamowanie normalnego budownictwa zarówno w okresie wojny jak i w czasie powojennym wytworzyła wszędzie głód mieszkaniowy i, co za tem idzie, wysunęła sprawę mieszkań na plan pierwszy.

Wszędzie w Europie i Ameryce, wobec podrożenia kredytów i zachwiania kredytu długoterminowego, sprawę budowli mieszkalnych stara się ująć w swe ręce państwo lub gmina ew. kooperatywy przez nie wspierane.

Nie omawiamy jednak w tej notatce sposobu finansowania mieszkań, chcemy natomiast opisać co zrobił pod tym względem Paryż.

Widzieliśmy w ciągu naszej wycieczki 3 rodzaje budowli: domy wielomieszkaniowe 6-piętrowe w dzielnicy robotniczej zachodnio-południowej Avenue Emile Zola, domki jednorodzinne w mieście-ogrodzie w Suresnes, Drancy, Lilas, oraz wielomieszkaniowe jednopiętrowe pod jednym dachem w Faubourg-jardin de Stains i Drancy.

Domy przy Avenue Emile Zola są typowemi domami koszarowemi,

zawierają po 3, 4 i 5 izb, licząc w to małą, ale oświetloną kuchenkę. Budowane są tanio, bez komfortu przedwojennego, ale mają wszelkie udogodnienia spólczesne: ogrzewanie, oświetlenie elektryczne, kuchnie gazowe i klozety. Kąpieliska są zbiorowe, jeszcze nie wykończone. Pokoiki bardzo małe i stosunkowo niskie, wentylowane jednak dobrze. Ściany z cegły i żelbetonu bardzo cienkie $1\frac{1}{2}$ cegły; stropy żelbetowe, ściany wewnętrzne cienkie, podłogi dębowe, częścią z cementu z opiłkami drzewnymi. Cena mieszkań waha się od 120 do 153 fr. za 3-izbowe mieszkanie, prócz wody, i jest zależna od liczby członków rodziny: im większa rodzina, tem płaci mniej stosunkowo, zastosowano bowiem, jak i w Belgji, regresję przy wycenianiu mieszkań.

Domy w Suresnes są typowemi domkami jedno lub dwurodzinnemi z placikiem pod ogród. Są one jednopiętrowe i zawierają również 3 — 5 izb, bardzo małych, ale wyższych, niż w domach przy Avenue E. Zola. Urządzone są z pewnym komfortem, otoczone ogródkami, elewacje bardzo pomysłowe, acz proste.

Suresnes nadto już zbudowało szereg budynków użyteczności publicznej: szkoły oraz kąpiele ludowe (natryski). Zarówno szkoła, jak i przedszkola są urządzone według najnowszych typów: korytarze widne i szerokie, klasy dostatecznie wielkie, urządzenia szkolne nowoczesne, przystosowane do wzroku i wzrostu dziecka. Urządzenia higieniczne dla dzieci odpowiednie. W przedszkolu urządzenia higieniczne dla dzieci małych od $1\frac{1}{2}$ roku są tuż w samej sali zabaw, dla dzieci starszych oddzielne, zapewniają utrzymanie czystości i przyzwyczajenie dzieci do jej zachowania.

Wogóle urządzenia w Suresnes są i winny być wzorem tego rodzaju miast-ogrodów, co jest niewątpliwą zasługą zarządu gminy.

Inne miasta-ogrody urządzone, jak już zaznaczyłem, inaczej: domy są wielomieszkaniowe, jednopiętrowe, z małemi ogródkami od ulicy, zbudowane na wzór domów na Żoliborzu urzędniczym, stanowią wielki czworobok z dużym placem zadrzewionym, stanowiącym ogród ew. podwórze.

Domy budowane są z różnorodnego materiału: z drzewa, cegły, cegły wapiennej, cegły cementowej ze szlaką z zakładu palenia śmieci, z samego wreszcie cementu.

Wszędzie domki te stanowią własność kooperatyw lub gmin. Komorne waha się od 100 do 150 fr. miesięcznie za 3-izbowy lokal. Pokoje małe, względnie niskie.

Mamy zatem do naśladowania różne typy, za najmniej jednak wskazany typ uważam domy przy Avenue Emile Zola, t. j. wielopiętrowe i wielomieszkaniowe. Są one złym typem pomieszkań, z którym zerwać należy; oszczędność jednak przy budowie domów koszarowych jest wielka, domy

takie bowiem ze względu na koszt placu, dachu, urządzeń wewnętrznych kalkulują się nieomal półtora razy taniej od domków, stanowiących mieszkania oddzielne. Skoro jednak mamy budować domy higieniczne, typ ten zarzucić należy.

Tańsze są domy jednopiętrowe wielomieszkaniowe, z oddzielnym wejściem do każdego mieszkania i oddzielnym ogródkiem i ja osobiście uważam je za najbardziej wskazane w naszych warunkach.

Ciekawe przejście od ogródków robotniczych stanowią domki robotnicze w Drancy i na przedmieściu Stains.

W okolicach Paryża, Brukseli, Berlina, Drezna i innych miast już przed wojną oddano obszary państwowe i gminne robotnikom w dzierżawę pod uprawę jarzyn, dzieje się to od czasów wojny częściowo i u nas.

Wszędzie jednak za granicą robotnicy na swoich działkach budują mniej lub więcej trwale szałas i altany, które w dni wolne od pracy służą im jako schroniska przed słońcem i deszczem. Często robotnik spędza tam noc z soboty na niedzielę i całą niedzielę.

Z chwilą gdy sprawa mieszkaniowa stała się ostrą, niektórzy robotnicy z szałasów i altan urządzili sobie stałe domki mieszkalne drewniane lub murowane, gdzie zamieszkali na stałe, wytworzyły się więc przedmieścia ogrody. Dziś władze gminne starają się uporządkować tę sprawę przez odpowiednią regulację. W ten sposób samorzutnie robotnicy starają się rozstrzygnąć palącą sprawę mieszkań.

Oczywiście, nie mogą dokonać tego samodzielnie, trzeba im dopomóc finansowo, ale niewątpliwie, jest to droga do rozwoju dzielnic robotniczych w miastach ogrodach z tą już dziś różnicą, że, oczywiście, stosować się muszą do planów regulacyjnych przedmieścia.

W każdym razie już z krótkiego tego rysu widzimy, jaką drogą idą usiłowania zaradzenia złemu w Paryżu. Jakże inaczej jest u nas. Czy prędko zobaczymy tego rodzaju przedmieścia i miasta u nas? Brak inicjatywy zarówno społeczeństwa jak i w gminach naszych jest rażący.

Na zakończenie kilka słów o nowopowstałej dzielnicy studenckiej Cité Universitaire. Inicjatywę dał Deutsch, senator i działacz społeczny, który we wschodnio-południowej części Paryża dał dużą połąć placów i znaczny fundusz dla stworzenia domów akademickich.

Dzisiejsze domy 2-piętrowe (parter i 1 piętro), w postaci dużego prostokąta budowane, z obszernym placem pośrodku, mieszczą 300 pokoiów dla studentów. Są wspólne sale, kąpiele, świetlice. Pokoje dość duże, umeblowane skromnie, ale wystarczająco. Oddzielne domki oznaczono nazwiskami wielkich uczonych jak Pasteura, C. Perriera, Curie-Skłodowskiej,

Poincaré'go i t. p. Każdy naród buduje obecnie też obok domy dla swoich studentów, w budowie jest np. pawilon belgijski.

Zarząd należy do fundacji, w której z głosem tylko w sprawach porządku wewnętrznego biorą udział i studenci (2 studentów i studentka).

Do domów tych przyjmują studentów niezamożnych (świadectwo), pokoje są jednak względnie drogie po 150 fr. miesięcznie z ogrzewaniem.

Kąpiele ludowe.

Przed rokiem zaledwo Paryż wybudował na miejscu dawnych kąpeli na placu Paul Verlaine kąpiele basenowe.

Jest to budynek z żelbetonu w dzielnicy de la Butte-aux-Cailles o bardzo miłej, acz skromnej elewacji.

Urządzenie wewnętrzne z materiałów trwałych nieprzemakalnych, łatwo dających się suszyć i oczyścić, zawiera:

1) Basen wodny o objętości 750 metr. sześciennych zapełniony wodą ogrzaną do 28C. Pod basenem znajdują się ogrzewacze i inne urządzenia techniczne.

2) Rozbieralnie o 171 oddzielnych kabinach na 3 piętrach. Przy każdej kabynie znajdują się małe natryski oraz małe oddzielne baseny dla mycia nóg.

3) Rozbieralnie wspólne z 50 miejscami dla związków sportowych i dzieci szkolnych. Obok rozbieralni są doskonale urządzone natryski ciepłe z basenami do mycia nóg i całego ciała, gdyż nikt bez uprzedniego oczyszczenia ciała nie jest wpuszczony do basenu.

Bieliznę i mydło otrzymują kąpiący się na miejscu.

Basen zasila własna studnia artezyjska, która dostarcza 1800 m. sz. wody na dobę, woda zmienia się co 24 godziny, co tydzień basen ulega całkowitemu oczyszczeniu i wymyciu. Basen jest urządzony w ten sposób, że w jednej połowie mogą kąpać się nieumiejący pływać, druga połowa jest głęboka i służy do pływania.

Przeciętna frekwencja dzienna wynosi 627 osób, od 4 maja do d. 30 września korzystało z basenu 312.733 osoby.

Opłata wynosi 1 fr. 50 (42 grosze) z bielizną. Wyłącznie we wtorki 3 franki (84 gr.) dla publiczności wykwintnej.

Godziny poranne zarezerwowano dla mężczyzn, godziny popołudniowe dla kobiet.

Uzupełnieniem jakby tych kąpeli, aczkolwiek o znaczeniu więcej sportowem, jest olbrzymi basen do pływania na północnym wschodzie Paryża Stade nautique de Tourelles. Nad olbrzymim basenem urządzone również olbrzymi amfiteatr dla publiczności, przyglądającej się zawodom pływackim, przypominający cyrki rzymskie i na nich zresztą wzorowany.

Brak u nas zupełny tego rodzaju urządzeń zdrowotnych. Nasze kąpiele ludowe bardzo mało zresztą jeszcze rozwinięte, sprowadzają się do kąpeli na rzece latem i do nielicznych natrysków. Nie mogą one jednak zastąpić kąpeli basenowych.

Warszawa ma je w projekcie, chcąc wykorzystać wodę ciepłą z elektrowni, prace jednak w tym kierunku nie są jeszcze posunięte, miejmy jednak nadzieję, że nie tylko Warszawa, ale i wszystkie miasta pójdą za przykładem Paryża, niewątpliwie bowiem żaden natrysk nie może zastąpić basenu, który obok czystości ciała powoduje i zadowolenie i naukę pływania i obycie z żywiołem takim jak woda, niezależnie od pory roku.

To też przedstawiciele miast polskich na Kongresie po powrocie do swoich miast winni nie szczędzić trudów, aby najrychlej przenieść wzór paryski, znany zresztą już z Berlina, na nasz grunt.

Szkoła na wolnem powietrzu.

W Boulogne-Billancourt zwiedziliśmy świeżo otwartą szkołę na wolnem powietrzu. Utworzyła ją gmina miasta, liczącego dziś 68 tys. mieszkańców, przeważnie robotników fabryk samochodowych.

Szkoła jest dalszym etapem w rozwoju urządzeń dla dzieci, dla których wybudowano szkoły na 6.500 dzieci, urządzono szpital i kolonje letnie; 500 dzieci korzysta z tych kolonij w domkach włościan okolicznych, 88 dzieci specjalnie zakwalifikowanych przez lekarzy wysłano na wieś.

W r. z. nabyto 6.000 m. kw. w Sévres, tuż pod lasem de Fausses Reposes i wybudowano tam szkołę (préventorium) na 50 dzieci. Koszt nabycia wyniósł 550.000 fr. (około 135.000 zł.), urządzenie kosztowało 70.000 fr. (około 17.500 zł.), koszt utrzymania 100.000 fr. (25.000 zł.). Koszt ten w części ponosi gmina, w części rodzice.

Do preventorium przyjmują dzieci od 4 do 12 lat, zakwalifikowane przez lekarzy szkolnych z pośród najsłabszych, zagrożonych gruźlicą z powiększonemi gruczołami, z wyłączeniem jednak gruźlicy otwartej.

W zakładzie dzieci, prócz pobytu na świeżem powietrzu, korzystają z hydroterapii, gimnastyki specjalnej, wzmoczonego odżywiania oraz 2¹/₂ godzinnej nauki szkolnej w salach otwartych, ogrzewanych zimą.

Régime dzienny bardzo umiejętnie rozłożono: o godz. 7.30 dzieci budzą się, o 8 śniadanie, 8.20—8.45 ślanie łóżek, 8.45—9.20 gry w ogro-

dzie, 9.30 do 10.45 nauka, 10.45 — 11.45 gimnastyka, 11.45 do 12 mycie rąk, 12 — 12.45 śniadanie, 13 — 14 odpoczynek, 14 — 14.30 gry i zabawy, 14.30 — 15.45 nauka szkolna, 15.45 — 16.30 mycie ciała i podwieczorek, 16.30 — 17.30 spacer i lekcje poglądowe otoczenia, 17.30 — 18 spacer lub gry, 18.15 natryski, 19 obiad, poczem gry i zabawy spokojne, 20.30 mycie rąk i udanie się na spoczynek. W czasie silnych upałów od 9.30 — 10.30 wychowanie fizyczne, od 10.30—11.45 nauka.

Od czasu otwarcia przeszło przez zakład 35 dzieci, obecnie internat posiada 45 łózek.

Polepszenie stanu zdrowia jest szybkie, dzieciom przybywa na wadze, są wesołe i rumiane.

Przy prewentorium otwarto szkoły dla przychodnich. Dzieci przychodzą do szkoły o godz. 8.30 i są odprowadzane do domu o g. 18 w towarzystwie higienistki. Dzieci te są oddzielone od zamieszkujących internat.

Personel zakładu składa się z lekarza-inspektora, przyjeżdżającego do zakładu, stałej intendenci, infirmierki, nauczycielki i 4 służących. Jest to pierwszy zakład tego rodzaju, utrzymywany przez miasto we Francji i stanowi przykład dla innych gmin miejskich nietylko we Francji.

Jak widzieliśmy, koszt budowy zakładu jest stosunkowo niewielki, koszt utrzymania różni się od kosztu utrzymania szkoły tylko o koszt pożywienia dziecka, który zresztą w znacznym stopniu ponoszą rodzice.

Wobec szerokiego rozpowszechnienia gruźlicy, szczególnie w okresie powojennym, i u nas tego rodzaju szkoły zarówno z internatem jak i bez internatu powinny powstać w najbliższym czasie.

Jedno zarzucić można szkole, że jest zbyt szczupła względnie do potrzeb. Na 6.500 dzieci, niewątpliwie znajdzie się przynajmniej 300, wymagających tego rodzaju leczenia przy nieprzerywaniu nauki, ale początek zrobiony.

Jeżeli wziąć pod uwagę, że koszt utrzymania dziecka w internacie nie przekracza, prócz pożywienia, 2-ch franków francuskich, należałoby skłonić wszystkie miasta nasze do zakładania szkół tego typu. Tembardziej jest to wskazane, że umieszczanie dzieci w sanatorjach nietylko nie jest wskazane, ale często pociąga za sobą nieobliczalne straty.

Tu nadmienić muszę, że pierwsze szkoły tego typu powstały w Szwajcarii tuż przed wojną i dały już bardzo poważne wyniki, gdyż dziecko, leżąc się i hartując, nie przerywa nauki ani na chwilę.

Oto w krótkich zarysach plon z wycieczek po Paryżu.

Jak widzimy jest on względnie obfity i daje możność naszym miastom orjentowania się jak miasto winno być urządzone i skąd czerpać wzory do urzędzeń.

Jeżeli obrady Kongresu dały obfity materiał myślowy, wycieczki dały możliwość i ułatwiły zrozumienie dzisiejszych poglądów na urbanistykę praktyczną.

Dr. Józef Zawadzki.

Narodowe Związki Miast a teren międzynarodowy i Liga Narodów.

Trzeba było aż gwałtownego i długotrwałego orkanu wojny światowej, aby z Europy, jeszcze pozostającej w rekonwalescencji powojennej, rozbłysło na świat całe światło dwóch nowych, olbrzymich i żywotnych idei: międzypaństwowości i międzymiastowości.

Idea międzypaństwowości zrealizowała się praktycznie w koncepcji wszechświatowego związku narodów, ujawnionej w formie Ligi Narodów; ideę zaś międzymiastowości wcielił Międzynarodowy Związek Miast. Dla umiających patrzeć w przyszłość, było jasnym a łatwym do przewidzenia, że prędzej czy później koła potężnego organizmu Ligi Narodów muszą zazębić się z trybami działalności Międz. Zw. Miast. Rzeczą niniejszego artykułu będzie genetyczne przedstawienie oraz zobrazowanie tła, na którym zarysował się tak pożądany i doniosły stosunek Ligi Narodów do międzynarodowej współpracy miejskiej.

Władza miejska jest naturalną podstawą prawnego ustroju Państwa. Rozrost państw współczesnych automatycznie powoduje rozrost gmin. Za życiem i praktyką podąża teoria. Z powodu rozwoju gmin wiedza urbanistyczna szybko się rozszerza; nie może już być pracą tylko empiryczną, lecz musi być wydatnie wspomaganą przez praktyczne demonstracje i obiektywne badania na terenach lokalnych. Młoda nowa nauka, nazwana urbanistyką, nie jest przeto wiedzą abstrakcyjną, jest natomiast nauką demonstracyjną i stosowaną. Z tego względu ci, co się tej nauce oddają, powinni się uczyć w żywych laboratorjach doświadczalnych, jakimi w danym wypadku są gminy. Studja zaś takie mogą być tylko wtedy skutecznie przeprowadzone, gdy istnieją stosunki międzygminne.

I oto dotarliśmy powyżej do podłoża, z którego wyrosła wielka nowa idea międzymiastowości („intermunicipalité”), idea polityczna i nie tylko nie kolidująca z działalnością Państwa, lecz działalność tę w wysokim stopniu ułatwiająca i pogłębiająca. Żeby zrozumieć należycie znaczenie nawiązującego się stosunku Ligi Narodów z międzynarodową współpracą miejską, należy uświadomić sobie jeszcze, jaki jest współczesny stosunek władz miejskich do Państwa. Zstąpmy z gruntu rozważań teoretycznych na teren analizy praktycznej działalności.

Władze miejskie niejednokrotnie wyłaniają dzisiaj Komisje, które bez

uciekania się do interwencji Państwa, spełniają, zarówno w kraju, jak i poza jego granicami, prace reprezentacyjne i prace studjów odpowiednich. Komisje te, współpracując w swoim zakresie z analogicznymi komisjami innych krajów, pomagają Państwu w wypełnianiu tych obowiązków, którym nie może ono poświęcać swej uwagi; w innych wypadkach torują mu drogę do zawiązywania licznych stosunków przyjacielskich i oficjalnych. Dziedzina nauczania, o ile chodzi zwłaszcza o szkolnictwo początkowe, jest tym terenem, na którym bardzo często — ujawnia się owocna działalność władz miejskich. Otóż Liga Narodów, myśląca o pozyskaniu sobie przyszłych pokoleń w dziele pracy nad utrwaleniem pokoju, może znaleźć w organizacjach gminnych cenną pomoc, wyrażającą się w wychowywaniu młodych pokoleń w duchu ideałów zgody i pokoju. Jeśli zwrócimy uwagę na wystawy i targi, te charakterystyczne i zwykle dzisiaj objawy miejskiego życia gospodarczego, wyda się zupełnie naturalnem, iż władze miejskie komunikują się z temi organizacjami bez specjalnego porozumienia sę z Ministerstwem Spraw Zagranicznych. Dalej, wszelkie prace statystyczne są obecnie prawie wyłącznie dziełem gmin; prace te mogą rozszerzyć się i być skuteczniejszymi, gdy gminy zaczną wymieniać między sobą potrzebne wiadomości, ustanawiając tym sposobem pożyteczną współpracę w dziedzinie społeczno-administracyjnej, tak ważnej oraz potrzebnej dla pracy rządowej. Podobnie możnaby było skutecznie wymianę administracyjną wielu innych czynników, które stają się potężnym środkiem porozumienia i duchowej symbojozy gmin i narodów.

Naszukowaliśmy powyżej realne punkty styczności pracy gmin wewnątrz kraju, oraz pracy gmin z pracami rządów. Jako praktyczna emanacja wiedzy urbanistycznej, oraz jako zadośćuczynienie żywo odczuwanej potrzebie, powstał w Gandawie w r. 1913 na Międzynarodowym Kongresie Miast — Międzynarodowy Związek Miast. W statucie M. Z. M. napisane zostały m. inn. te wielkie słowa: „...Postęp wytworzył, że wszelkie miasta na całej kuli ziemskiej mają te same zagadnienia do rozwiązania i dlatego działacze samorządowi uczyć się winni jedni od drugich i doświadczenie swoje wzbogacać doświadczeniem innych”.

Poza Międzynarodowym Związkiem Miast i Gmin (Union Internationale des Villes et Communes), który jest jedyną organizacją, zajmującą się całokształtem spraw miejskich, istnieje jeszcze szereg organizacji międzynarodowych, zajmujących się poszczególnymi kwestjami miejskimi. Wymieńmy następujące:

- 1) Stała Komisja Międzynarodowych Kongresów nauk administracyjnych, (Commision permanente des Congrès Internationaux des Sciences, administratives.

2) Międzynarodowe Stowarzyszenie urzędów miejskich, wiejskich i miast ogrodów, (International Federation for Town and Country Planning and Garden-Cities).

3) Międzynarodowe Stowarzyszenie Kongresów Dróg, (Permanent International Association of Road Kongresses).

4) Stały Komitet międzynarodowych Kongresów tanich mieszkań, (Comité permanent des Congrès international des habitations à bon marché).

5) Międzynarodowy Związek Tramwajów, miejscowych kolei i transportów automobilowych. (Union Internationale de Tramways, de Chemins de fer d'intérêt local et de Transports publics automobiles).

6) Stowarzyszenie higienistów i techników miejskich. (Association générale des Hygiénistes et Techniciens Municipaux).

Należy wymienić jeszcze wybitną placówkę naukową, z którą biuro Zw. M. P. pozostaje w kontakcie — Instytut urbanistyki przy uniwersytecie paryskim. (Institut d'Urbanisme de l'Université de Paris. Ecole Nationale des hautes études urbaines et de l'administration municipale à la Sorbonne).

Jak wiadomo Liga Narodów od początku swego ukonstytuowania się okazywała wielkie zajęcie się wszystkimi poważnymi przejawami życia, odnoszącymi się do współdziałania międzynarodowego i niech za wykładnik tego stosunku posłuży choćby utworzenie przez Ligę Narodów — komisji współdziałania intelektualnego, tak zaszczytnie znanej, choć nierozgłoszonej, w całym świecie kulturalno-naukowym. Z drugiej strony stwierdźmy, że i Międzynarodowy Związek Miast rychło po swem powstaniu żywo zainteresował się różnymi organizacjami międzynarodowymi i mianowicie zawarł kontrakt z następującymi: z Ligą Czerwonego Krzyża, Międzynarodowym Związkiem walki z gruźlicą, rakiem i chorobami wenerycznymi, Międzynarodowym Związkiem walki z bezrobociem i inn.

Nawiązanie kontaktu współpracy między Ligą Narodów a narodowymi związkami miast i ich federacją — Międzynarodowym Związkiem Miast należy przypisać inicjatywie rządu kubańskiego, który po odbyciu w r. 1923 V-ej pan-amerykańskiej konferencji w Santiago-Chili, w której wzięło udział 18 narodów, przez usta swych wybitnych delegatów; S. E. M. Patterson'a i dr. Ruy de Lugo Vina, przedstawicieli rady miejskiej m. Hawany, wniósł na V-ej sesji Ligi Narodów formułę polityczną realizacji idei międzymiastowości. Władze miejskie m. Hawany od razu jasno rozróżniły dwie strony tej nowej, potężnej tendencji prawa zarówno publicznego, politycznego, administracyjnego, jak i międzynarodowego, mianowicie stronę narodową, wyrażającą się w ułatwianiu i zacieśnianiu stosunków między miastami tego samego kraju i stronę międzynarodową, ujawniającą się w ułatwianiu

stosunków miast jednego kraju z miastami całego świata. Dr. Ruy de Lugo Vina wyraził się m. inn. w zakończeniu mowy: „...działanie belgijskie (mowa o Międz. Zw. Miast; *przyyp. red.*) i inicjatywa kubańska spotykają się i dopełniają; dowodzi to, iż „wielka ojczyzna” europejska żywi te same ideały, co i naród amerykański, walczący o wolność i zasady demokratyczne. Belgja więc i Kuba powinny iść razem, by doprowadzić do tryumfu tych idei, które dopomóc mogą — do urzeczywistnienia dzieła współpracy między narodami, prowadzącej do stałego i niezniszczalnego powszechnego braterstwa. Dzięki należycie umotywowanym referatom pp. delegatów rządu kubańskiego, V-te Zgromadzenie Ligi Narodów na posiedzeniu w dn. 20/IX 1924 r. przyjęło następującą rezolucję: „Z uwagi, iż wprowadzenie stosunków bezpośrednich pomiędzy władzami miejskimi w granicach ścisłych danego Państwa jest nową formą współpracy narodów, formą przyczyniającą się do rozszerzenia ideałów Ligi Narodów, Zgromadzenie postanowiło przyjąć z największą życzliwością inicjatywę Związku pan-amerykańskiego, wyrażoną na Konferencji w Santiago-Chili, a zachęcającą do stosunków międzymunicipalnych. Zgromadzenie poleca przygotować na VI Sesję sprawozdanie dotyczące współdziałania międzymiastowego, roli w tem Ligi Narodów, mając przy tem na uwadze środki, które Liga mogłaby rozporządzać i pomoc, którą mogłyby okazać czynniki z pośród innych organizacyj”.

Realny kontakt Ligi Narodów z narodowymi związkami miast zadziergnięty więc został. Sekretarjat Ligi Narodów wystosował list do Stałej Komisji Międzynarodowych Kongresów Nauk Administracyjnych (Commission Permanente des Congrès Internationaux des Sciences Administratives), w którym po przypomnieniu rezolucji V-go Zgromadzenia Ligi, dotyczącej międzynarodowości, prosi Komisję o przesłanie wszystkich wyjaśnień i uwag, dotyczących tej sprawy, oraz sprawozdania z odnośnej działalności Komisji. Ze swej strony Komisja Międzynarodowych Kongresów zaprasza swych członków z różnych krajów do zaznajomienia się z tym listem i do przesłania swemu sekretarzowi (p. Lesoir, dyr. Min. Spr. Zagr. w Brukselli) wszystkich dokumentów i uwag, które będą uważali za stosowne, by odpowiedzieć na pytania sformułowane przez Ligę Narodów. Również Międzynarodowy Związek Miast otrzymał tę samą prośbę, poczem zwrócił się do wszystkich swoich członków z różnych krajów z prośbą o przyczynienie się, przez nadsyłanie swych opinii, do możliwie wszechstronnego oświetlenia tej ważnej sprawy; niektóre z zebranych przez Sekretarjat Międz. Zw. Miast materiałów ujęte zostały jako referaty na III Międzynarodowym Kongresie Miast w Paryżu.

Szczególnie ściśle węzły pożytecznej współpracy zadziergnięte zostały

między Związkiem międzynarodowym Miast a jednym z najważniejszych biur Ligi Narodów, mianowicie Międzynarodowym Biurem Pracy. Ustanowiona mianowicie została wymiana dokumentów w sprawach dotyczących następujących dziedzin pracy miejskiej:

1) W sprawie higieny publicznej: przepisy miejskie dotyczące pracy w przemyśle niehigienicznym. Informacje te dotyczą również organizacji i działalności kontroli obsługi miejskiej, obowiązanej do przestrzegania, stosowania tych przepisów (inspekcja lekarska pracy, lekarska obsługa higieniczna).

2) W sprawie bezrobocia: wiadomości dotyczące giełd pracy, interwencji gmin w pomocy bezrobotnym, oraz statystyk dotyczących bezrobocia.

3) Orientacja zawodowa; inicjatywa podjęta przez zarządy miejskie w celu ustanowienia świadomego i planowego wyboru zawodu.

4) Współdziałanie miast w ruchu kooperatyw. W tej dziedzinie informacje są bardzo rozproszone, należałoby więc zorganizować wymianę informacji, dotyczących: a) zarządu kooperatyw nawpół-miejskich — nawpół-spółdzielczych (uczestnictwo w kooperatywach, lub zastosowanie reguł spółdzielczych), b) przystąpienie miast do kooperatyw spożywczych, lub udział kooperatyw w aprowizacji miejskiej (szpitale, zakłady itp.), c) rola kooperatyw mieszkaniowych w miejskiej polityce mieszkaniowej, d) stosunki między władzami miejskimi a spółdzielniami robotniczymi wytwórczymi i spółdzielniami pracy (organizacja pracy w warsztatach).

Samo wyliczenie powyższe wskazuje, jak ważną jest rola Międzynarodowego Związku Miast w udzielaniu wiadomości Międzynarodowemu Biuru Pracy, oraz wskazuje na korzyść jaką tą drogą osiągać mogą miasta i Związki miast, należące do Międzynarodowego Związku Miast, badając rezultaty prac już dokonanych w każdej dziedzinie miejskiej, oraz dzieląc się doświadczeniem swoim z innymi miastami.

Międzynarodowy Związek Miast listem z dn. 24/VI b. r. zawiadomił biuro Zw. M. P., że stosunki Międz. Związku z delegatami Ligi Narodów, oraz korespondencja Międz. Związku, przeprowadzona z tą Instytucją, pozwalają przypuszczać, iż Liga w myśl intencji udzielać będzie Związkowi narodowemu całego swego poparcia moralnego i materialnego, które mogłoby dopomóc i przyczynić się do skuteczności ich wysiłków.

Przegląd Wydawnictw.

(Wydawnictwa zagraniczne).

„*La Revue Municipale*“ pismo założone w 1897 r., jest organem zrzeszenia gmin francuskich, (Association Communale de France). Pismo to poświęcone jest zagadnieniom gminnym wszystkich krajów a w szczególności Francji.

W zeszycie wrześnieowym za 1925 r. znajduje się na pierwszym miejscu artykuł p. M. Aireme p. t. „Cudzoziemcy i migranci a ciężary gminne („*Les immigrants étrangers et les charges des communes*“). Autor w słowach wymownych przedstawia stan imigracji we wszystkich krajach; imigracja ta nosi nieraz cechy niemiłe, jak np. działo się w Ameryce, gdzie udawało się wielu ludzi bez fachu, bez środków do życia i dopiero na gruncie amerykańskim zdobywali pieniądze w sposób niezawsze uczciwy i będący nieraz w niezgodzie z prawem. Ameryka wreszcie musiała tę sprawę uregulować i ograniczyła imigrację; za przykładem Ameryki poszła Australja bojąca się przyływu ludności chińskiej i japońskiej.

W Europie też kraje bronią się przed zbytnią imigracją, jak np. Szwajcaria, która nie przyjmuje u siebie cudzoziemców chcących tam zarobkować.

Jedynie Francja potrzebuje obecnie cudzoziemskich rąk roboczych dla podniesienia kraju z ruiny; jednak gminy francuskie zaczynają się uskarżać na ciężary, które na nie spadają z powodu napływu cudzoziemców, którzy korzystają z urządzeń i instytucyj gmin, nie przynosząc wzajemian żadnych opłat na rzecz gminy. W przyszłości, gdy Francja po przejściu kryzysu gospodarczego nie będzie potrzebowała obcych rąk roboczych, pożądanem byłoby ograniczenie zbytniej imigracji.

Artykuł następny „*Kanalizacja w Troyes*“ (*Les égouts à Troyes*) przynosi wiadomość o rozszerzeniu się sieci kanalizacyjnej w tem mieście, dzięki czemu każdy dom będzie miał swoją własną odnogę kanalizacyjną.

Autor artykułu p. t. „*Pomoc dla matek niezamężnych w Rosji*“ (*Assistance aux filles mères en Russie*) zajmuje się nowem prawem wydanem

w Rosji, a zmuszającym mężczyzn, o ile się im dowiedzie, iż utrzymywali bliższe stosunki z matką dziecka, do uczestniczenia w kosztach jego utrzymania.

Ciekawą sprawę rozpatruje p. Louis Rachou, dotyczącą regulowania ruchu ulicznego w Paryżu („Réglementation à Paris de la circulation des piétons dans les rues et places publiques“).

Rozporządzenie Prefekta Policji z dn. 16/II 1925 r. mówi, iż ulicą można przechodzić tylko w tych miejscach, gdzie sygnały i napisy oznaczają przejścia dla pieszych; przechodzenie ulicy w innym miejscu jest niedozwolone. Otóż sąd paryski uwolnił od kary przechodnia, który przeszedł ulicę nie w miejscu oznaczonym przez policję. Sąd umotywował swój wyrok tem, iż władze miejskie dążąc do zabezpieczenia bezpieczeństwa przechodniom, nie mogą stanowić praw zmuszających do przechodzenia w oznaczonym miejscu, gdyż sprzeciwia się to pojęciu wolności obywatelskiej, a więc zarządzenie p. Prefekta jest nieprawne.

Wyrok ten wywołał sporo krytyk, a mówiąc o nich p. Rachou, doktor praw, wspomina iż sprawa granic przepisów administracyjnych ograniczających wolność jednostki, jest sprawą nadzwyczaj delikatną do ujęcia. W danym wypadku prawoznawstwo będzie miało okazję do wypowiedzenia swoich poglądów.

„Monitorul Uniunei Orazelor din România“ („Monitor Związku Miast Rumuńskich“) zeszyt nr. 12 — grudzień 1925 r. Nr. 12 pisma Związku Miast Rumuńskich, zaczyna się od okólnika Centralnego Biura Związku, z zawiadomieniem o konferencji delegatów miast rumuńskich, która się odbędzie w styczniu 1926 r. Konferencja ta ma na celu: a) ustalić sposoby niezbędne dla rozwoju „Monitora Związku Miast Rumuńskich“, b) przygotować Wystawę Miast, która odbędzie się w Bukareszcie we wrześniu 1926 r., c) przedyskutować nową ustawę administracyjną, d) omówić sposób organizacji przy Związku Miast szkoły nauk administracyjnych, e) wreszcie naradzić się w jaki sposób specjalna organizacja stworzona przez Związek Miast, będzie mogła podtrzymywać i rozstrzygać sprawy miast w Bukareszcie.

Pozatem numer prawie w całości poświęcony jest sprawozdaniu z III-go Międzyn. Kongresu Miast w Paryżu. Sprawozdanie wygłosił delegat na Kongres p. C. Sfintescu, omawiając szczegółowo przebieg Kongresu, mowy pp. Guillaumin, Wibaut, Bouju, Meyer, Schrameck, Vinck itd., wygłoszone z powodu otwarcia i zamknięcia Kongresu, oraz wycieczki i przyjęcia urządzone dla delegatów; w krótkich słowach mówi o działalności Narodowych Związków Miast a w szczególności Związku Miast Włoskich, wreszcie

o zagadnieniach poruszanych przez Kongres, jak sprawa ustroju autonomicznego miast, polityki gruntowej gmin i rozwoju wielkich miast.

P. A. Dandea burmistrz m. Targû-Mures, opisuje niektóre prace dokonywane przez miasta zagraniczne. W referacie swoim p. Dandea zwraca uwagę na wodociągi londyńskie dostarczające wodę 7 miljonowej ludności. Wodociągi te mają być rozszerzone kosztem 3 milj. fun.

Przedsiębiorstwa miejskie w Paryżu jak kanalizacje, wodociągi, komunikacje, gaz i elektryczność, są też zakrojone na olbrzymią skalę: produkcja gazu wynosi przeszło 200 milj. m³, utrzymanie ulic, brukowanie, obejmuje osobny dział administracyjny, mający do rozporządzenia kredyt roczny w sumie 206.000.000 fr. łącznie z oświetleniem ulic.

P. A. Dandea zwraca specjalną uwagę na parki, których urządzenie wszędzie w Europie stoi wysoko, jednak jak powiada autor, w żadnym mieście, nie wyłączając Paryża i Nicei sztuka ogrodnicza nie dorównuje parkom w Targû-Mures. Jednej tylko rzeczy niestety brak daje się odczuwać: publiczność rumuńska nie roztacza dostatecznej opieki nad roślinnością swoich parków.

W dziale bibliografji zagranicznej umieszczono sprawozdanie z Nr. 10 i 11 „Samorządu Miejskiego“ organu Związku Miast Polskich, oraz wnioski II-go Międzynarodowego Kongresu Miast, odbytego w Amsterdamie w 1924 r.

„*Pasvaldibas Balss*“ („Głos Gmin“) organ Łotewskiego Związku Miast. Nr. 10/11 poświęcony jest prawie w całości IV Kongresowi miast i miasteczek Łotwy. Artykuły odnoszące się do tego kongresu zajmują się sprawami Związku Miast Łotewskich, oraz projektem utworzenia Rad Miejskich w różnych częściach miasta, uważając iż jestto dobry sposób obrony interesów przedmieść przez własne Rady Miejskie, zamiast posyłania przez te przedmieścia delegatów do centralnej Rady M. obejmującej przedstawicieli całego miasta. Projekt ten wywołał sporo głosów krytyki przeciwnej takiemu podziałowi centralnej Rady Miejskiej.

Dyrektor Biura Statystycznego H. Pärn, w artykule p. t. „Izdiemas piemaksa pilseta darbiniekiem“ daje zajmujące porównanie płac urzędników miejskich w Rydze. Z porównania tego wynika, iż kategorie niższych urzędników są obecnie lepiej płatne niż przed wojną: 100 jednostek płacy przedwojennej odpowiada 176 jednostkom płacy z 1925 r. Kategoria zaś urzędników wyższych, otrzymuje zaledwie połowę płac przedwojennych. Autor zwraca uwagę na ten brak proporcji i wzywa do podniesienia pensyj według trwania czasu służby.

Dwa następne artykuły poświęcone są obradom IV-go Kongresu Miast Łotwy, sprawozdaniu z działalności Biura Związku, oraz preliminarzowi budżetowemu Biura na 1926 r.

Sporo miejsca poświęcono w tym numerze pisma danym statystycznym, dotyczącym ruchu tramwajowego w ciągu lat kilku w Rydze i Libawie, oraz statystyce frekwencji teatrów i kinematografów w Rydze.

Do prac Kongresu Miast Łotewskich odnoszą się również zamieszczone sprawozdania z działalności różnych miast Łotwy, oraz spis gmin wiejskich.

Obfitą jest w tym numerze Kronika zagraniczna: zawiera ona wiadomości o Związkach Miast duńskich i holenderskich, tłumaczenie statutu Międzynarodowego Związku Miast, oraz krótką notatkę o sposobie sprzątania ulic w Niemczech.

W końcu numeru umieszczono 2 wykazy budżetowe: tablica pierwsza daje sumę ostateczną wszystkich budżetów miejskich według dochodów i wydatków miast. Tablica druga wykazuje sumy budżetów poszczególnych miast Łotwy.

Oprócz omówionych powyżej czasopism, biuro Związku Miast Polskich otrzymuje jeszcze następujące wydawnictwa zagraniczne:

- 1) Les Sciences Administratives — organ Międzynarodowego Związku Miast.
- 2) Le Mouvement Communal—organ Związku Miast i Gmin Belgijskich.
- 3) La Legislazione degli Enti Locali — organ Związku Miast Włoskich.
- 4) L'Autonomia Comunale—organ Związku Miast Włoskich.
- 5) Věstnik Svazu Československých Měst — organ Związku Miast Czeskich.
- 6) Uředni List města Plzne — organ Miasta Pilzna.
- 7) Československa Samosprava —
- 8) Věstnik Masarykova Akademie Práce — organ Masarykowej Akademii Pracy.
- 9) Köbstadforeningens Tidsskrift—organ Związku Miast Duńskich.
- 10) Finsk Kommunaltdskrift — organ Związku Miast Fińskich.
- 11) Suomen Kunnallislehti — " " " "
- 12) Kommunaltdskrift — organ Związku Miast Norweskich.
- 13) Svenska Stadsförbundets Tidskrift — organ Związku Miast Szwedzkich.
- 14) Városok Lapja — organ Związku Miast Węgierskich.
- 15) Zeitschrift für Kommunalwirtschaft und Kommunalpolitik — organ Związków dla Gospodarki i Polityki Komunalnej (Niemcy).
- 16) Mitteilungen des Deutschen Städtetages } organy Związku
- 17) Kommunale Rundschau } Miast Niemieckich.

POLSKI GRANIT

Kostki brukowe,

Krawężniki,

Kamień łamany,

Bloki mostowe,

Bloki pomnikowe,

Stopnie schodowe,

Szuter tłuczony

i t. d.

Dostarcza z własnych kamieniołomów

FIRMA

„PEKAM”

LWÓW, LINDEGO 3.

ROK 1907 ZAŁOŻENIA.

BIURO BUDOWLANE i HANDLOWE „ARCHITEKT”

Sp. z ogr. odp.

TELEFON № 247.

ZAMOJSKA № 4 (dom własny)

W LUBLINIE

Projekty i kosztorysy architektoniczne. Całkowite przedsiębiorstwa budowlane. Roboty żelbetowe. Projekty i budowa dróg i mostów Centralne ogrzewania, kanalizacja i wodociągi, kamery dezynfekcyjne, filtry biologiczne, suszarnie i t. p. Z działu techniki sanitarnej.

Ważniejsze roboty, wykonane przez firmę „ARCHITEKT”.

- 1) Gmach żelbetowy ze skarbcem i safes'ami dla Banku Ziemi Polskiej w Lublinie.
- 2) Szosa na odcinku Lublin-Kraśnik.
- 3) Most drewniany na Czerniejówce.
- 4) Kąpiele „Syrena” w Lublinie z kompletnym wewnętrznym urządzeniem i centralnym ogrzewaniem.
- 5) Wodociągi i kanalizacja 2-ch Miejskich Szkół Powszechnych w Lublinie.
- 6) Kamera Dezynfekcyjna w Lublinie.
- 7) Filtry biologiczne dla 2-ch Szkół Miejskich w Lublinie.
- 8) Dwór w majątku „Krzywda”.
- 9) Dom dochodowy 4-o piętrowy w Lublinie Krak.-Przedmieście 47.

BIURO TECHNICZNE ALBERT KARP, Inżynier Warszawa, Wilcza 54.

Adres telegr.: ALKAR—Warszawa. Telefony: 172-47 i 92-71.

1) Dział ceramiczno-budowlany:

POLECA ZE SWYCH BOGATO ZAOPATRZONYCH SKŁADÓW:
PŁYTKI TERAKOTOWE, PŁYTKI GLAZUROWE ŚCIENNE,
KAFLE, CEGŁĘ SZAMOTOWĄ I INNE ARTYKUŁY BUDOWLANE.

2) Dział mechaniczny:

URZĄDZENIA FABRYK LODU I CHŁODNI SZTUCZNYCH
TOW. AKCYJNEGO L. A. RIEDINGER W AUSBURGU.

Fabryka Okuć Budowlanych

BRACIA LUBERT

w WARCE star. Grójeckie

założona w roku 1891.

Kantor i składy: Warszawa, ul. Złota № 34. Telefony 47-35 i 90-10.

**Okucia do drzwi i okien od zwyczajnych
do najozdobniejszych.**

**LINY STALOWE i ŻELAZNE, DRUT
KOLCZASTY, SIATKI DO OGRODZEŃ,
DRUT ŻELAZNY CYNKOWANY
i NIECYNKOWANY, GWOZDZIE**

Włocławska Fabryka Drutu

dawniej C. KLAUKE, Sp. Akc.

W WŁOCŁAWKU,

Telefon Nr. 15.

Państwowy Urząd Pośrednictwa Pracy

w Warszawie, ul. Ciepła 21.

ODDZIAŁ DLA UMYSŁOWO-PRACUJĄCYCH - Telefon 232-16.

Poleca:

- W DZIALE BIUROWYM: referentów, sekretarzy, rachmistrzów, kancelistów, stenografistów, maszynistki i t. p.
- W DZIALE HANDLOWYM: buchalterów, kasjerów, korespondentów, bankowców, akwizytorów, ekspedjentów, magazynierów, praktykantów i t. p.
- W DZIALE NAUCZYCIELSKIM: nauczycieli, korepetytorów, wychowawczyń, bony, freblanki, ochroniarki i t. p.
- W DZIALE SANITARNYM: lekarzy, weterynarzy, dentystów, aptekarzy, drogistów, felczerów, akuszerki, pielęgniarki i t. p.
- W DZIALE TECHNICZNYM: inżynierów, techników, mierników, kreślarzy, rysowników i t. p.
- W DZIALE ROLNYM: agronomów, leśników, administratorów, rządców, pisarzy, ogrodników, leśniczych, gorzelanych i t. p.

Zapotrzebowanie przyjmuje się ustnie, pisemnie i telef. od 9 do 3 po poł.

TYGODNIK TORUŃSKI

Organ urzędowy Magistratu m. Torunia

wychodzi w każdą sobotę

Prenumerata kwartalna 2 złote 10 groszy

Adres Redakcji: Magistrat Toruń.

KONTO P. K. O. Nr. 206.914.

„USTAWA O ROZBUDOWIE MIAST“ Z Rozp. wykonawczymi	4 zł. — gr.
„USTAWA O KASACH CHORYCH“ Ze wszystkimi Rozp. wykonawczymi, wyjaśnieniami i interpretacjami.	4 zł. — gr.
„USTAWA O PAŃSTW. PODATKU PRZEM.“ Z Rozporz. wykonawczymi. Ustawa ta normuje sprawę podatku obrotowego	5 zł. — gr.
„POLSKA USTAWA WEKSŁOWA I CZEKOWA“	1 zł. 50 gr.
„USTAWA O UBEZPIECZENIU OD BEZROBOCIA“	1 zł. 50 gr.
„USTAWA O PRACY KOBIET I DZIECI W PRZEMYSŁE“	1 zł. 50 gr.

Wydawnictwa powyższe wysyła na każde żądanie

Dom wydawniczy FR. GŁOWIŃSKI I S-KA

w Lublinie, ul. Kościuszki № 8.

„ŻYCIE WOŁYNIA”

TYGODNIK BEZPARTYJNY, POLITYCZNY, SPOŁECZNO - LITERACKI
Wychodzi w Łucku na Wołyniu pod redakcją Juljana Podoskiego, jako
Organ Polskiego Tow. Opieki nad Kresami.

NAJWIĘKSZY NAKŁAD NA WOŁYNIU.

Dociera wszędzie. czytany powszechnie, jest najskuteczniejszym środkiem reklamy dla
p. T. Firm Handlowych i Przemysłowych, którym zależy na zbyciu Ich produktów na
tych terenach.

„ŻYCIE WOŁYNIA“ przynosi co tydzień dwadzieścia stron druku.

Adres Redakcji i Administracji: Łuck na Wołyniu, ul. Jagiellońska Nr. 66.

KONTO P. K. O. Nr. 80.703.

Cena rocznej prenumeraty „ŻYCIA WOŁYNIA“ wynosi tylko 13 złotych.

Egzemplarze okazowe wysyłamy na żądanie

W Warszawie do nabycia w kioskach Towarzystwa „RUCH”.

Cena pojedynczego numeru 40 groszy.